

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEUBNERIANA

HORATIVS
OPERA

EDIDIT
F. KLINGNER

BSB H.G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT

1982

UNIVERSITÄT LEIPZIG
BIBLIOTHEK

LIBRARY
UNIVERSITY OF LEIPZIG
LEIPZIG

1811

AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER DDR
ZENTRALINSTITUT
FÜR ALTE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE

BIBLIOTHECA
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
TEVBNERIANA

BSB B. G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT
1982

Q. HORATIVVS FLACCVS

OPERA

EDIDIT

FRIDERICVS KLINGNER

LEIPZIG

BSB B.G. TEUBNER VERLAGSGESELLSCHAFT

1982

BIBLIOTHECAE TEUBNERIANAE
HVIVS TEMPORIS
REDACTOR: GÜNTHER CHRISTIAN HANSEN

P -

© BSB B. G. Teubner Verlagsgesellschaft, Leipzig, 1959 und 1982

6. Auflage (3. unv. Nachdr. der 3. Auflage von 1959)

VLN 294/375/99/82 · LSV 0886

Lektor: Dr. phil. Elisabeth Schuhmann

Printed in the German Democratic Republic

Fotomech. Nachdruck: Grafische Werke Zwickau III/29/1

Bestell-Nr. 665 528 0

DDR 17, - M

E SVETONI VITA HORATI

Q. Horatius Flaccus Venusinus, patre, ut ipse tradit, libertino et exactionum coactore, ut vero creditum est, salsamentario, cum illi quidam in altercatione exprobrasset 'quotiens ego vidi patrem tuum bracchio se
5 emungentem',

bello Philippensi excitus a M. Bruto imperatore tribunus militum meruit; victisque partibus venia inpetrata scriptum quaestorium comparavit.

ac primo Maecenati, mox Augusto insinuatus non
10 mediocrem in amborum amicitia locum tenuit.

Maecenas quantopere eum dilexerit satis testatur illo epigrammate:

*ni te visceribus meis, Horati,
plus iam diligo, tu tuum sodalem
† nimio videas strigiosiore,*

15

1*

E SVETONI VITA HORATI

sed multo magis extremis iudiciis tali ad Augustum
elogio: *Horati Flacci ut mei esto memor.*

Augustus epistularum quoque ei officium obtulit, <ut>
hoc ad Maecenatem scripto significat: *ante ipse suffice-*
bam scribendis epistulis amicorum: nunc occupatissimus 5
et infirmus Horatium nostrum a te cupio abducere. veniet
ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam et nos in epis-
tulis scribendis adiuvabit. ac ne recusanti quidem aut
succensuit quicquam aut amicitiam suam ingerere desiit.
exstant epistulae, e quibus argumenti gratia pauca sub- 10
ieci: sume tibi aliquid iuris apud me, tamquam si con-
victor mihi fueris; recte enim et non temere feceris, quoniam
id usus mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri
possit. et rursus: tui qualem habeam memoriam, poteris ex
Septimio quoque nostro audire; nam incidit ut illo coram 15
fieret a me tui mentio. neque enim si tu superbus amicitiam
nostram sprevisi, ideo nos quoque ἀνθυπερηφανοῦμεν. prae-
terea saepe eum inter alios iocos 'purissimum pene(m)' et
'homuncionem lepidissimum' appellat unaque et altera
liberalitate locupletavit. scripta quidem eius usque adeo 20
probavit mansuraque perpetua opinatus est, ut non modo
saeculare carmen componendum iniunxerit, sed et Vinde-
licam victoriam Tiberii Drusique privignorum suorum,
eumque coegerit propter hoc tribus carminum libris ex
longo intervallo quartum addere, post sermones vero quos- 25
dam lectos nullam sui mentionem habitam ita sit questus:
irasci me tibi scito, quod non in plerisque eiusmodi scriptis
mecum potissimum loquaris. an vereris ne apud posteros

E SVETONI VITA HORATI

infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse? expressit-
que eclogam ad se, cuius initium est:

6 *cum tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornes,
legibus emendes, in publica commoda peccem,
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.*

habitu corporis fuit brevis atque obesus, qualis et a
semet ipso in saturis describitur et ab Augusto hac epistu-
la: *pertulit ad me Onysius libellum tuum, quem ego ut accu-
10 santem quantuluscumque est boni consulo. vereri autem mihi
videris ne maiores libelli tui sint quam ipse es. sed tibi sta-
tura deest, corpusculum non deest. itaque licebit in sextariolo
scribas, quo circuitus voluminis tui sit ὀγκωδέστατος, sicut
est ventriculi tui.*

15 ad res venereas intemperantior traditur; nam specula
to<to> cubiculo [scorta] dicitur habuisse disposita, ut quo-
cumque respexisset <s>ibi [ei] imago coitus referretur.

vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini aut Tiburtini
domusque ostenditur circa Tiburni luculum.

. . . . .
20 venerunt in manus meas et elegi sub titulo eius et epis-
tula prosa oratione quasi commendantis se Maecenati,
sed utraque falsa puto; nam elegi volgares, epistula etiam
obscura, quo vitio minime tenebatur.

E SVETONI VITA HORATI

natus est VI idus decembris L. Cotta et L. Torquato
consulibus (8. dec. 65), decessit V kal. decembris C. Mar-
<c>io Censorino et C. Asinio Gallo consulibus (27. nov. 8)
post nonum et quinquagesimum <diem quam Maecenas
obierat aetatis agens septimum et quinquagesimum> an- 5
num herede Augusto palam nuncupato, cum urgente vi
valetudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti ta-
bular. humatus et conditus est extremis Esquiliis iuxta
Maecenatis tumulum.

CARMINVM

LIBER PRIMVS

I

Maecenas atavis edite regibus,
o et praesidium et dulce decus meum:
sunt quos curriculo pulverem Olympicum
collegisse iuvat metaque fervidis
evitata rotis palmaque nobilis 5
terrarum dominos evehit ad deos;
hunc, si mobilium turba Quiritium
certat tergeminis tollere honoribus;
illum, si proprio condidit horreo
quidquid de Libycis verritur areis. 10
gaudentem patrios findere sarculo
agros Attalicis condicionibus
numquam demoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare;
luctantem Icariis fluctibus Africum 15
mercator metuens otium et oppidi

CARM. I 1. 2

laudat rura sui: mox reficit rates
quassas indocilis pauperiem pati.
est qui nec veteris pocula Massici
nec partem solido demere de die 20
spernit, nunc viridi membra sub arbuto
stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae;
multos castra iuvant et lituo tubae
permixtus sonitus bellaque matribus
detestata; manet sub Iove frigido 25
venator tenerae coniugis inmemor,
seu visa est catulis cerva fidelibus,
seu rupit teretes Marsus aper plagas.
me doctarum hederæ præmia frontium
dis miscent superis, me gelidum nemus 30
Nympharumque leves cum Satyris chori
secernunt populo, si neque tibiae
Euterpe cohibet nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
quodsi me lyricis vatibus inseres, 35
sublimi feriam sidera vertice.

II

Iam satis terris nivi atque diræ
grandinis misit pater et rubente
dextera sacras iaculatus arcis
terrui urbem,

CARM. I 2

terrui gentis, grave ne rediret
saeculum Pyrrhae nova monstra questae,
omne cum Proteus pecus egit altos
visere montis

6

piscium et summa genus haesit ulmo,
nota quae sedes fuerat columbis,
et superiecto pavidae natarunt
aequore dammae.

10

vidimus flavom Tiberim retortis
litore Etrusco violenter undis
ire deiectum monumenta regis
templaque Vestae,

15

Iliae dum se nimium querenti
iactat ultorem, vagus et sinistra
labitur ripa Iove non probante u-
xorius amnis.

20

audiet civis acuisse ferrum,
quo graves Persae melius perirent,
audiet pugnas vitio parentum
rara iuventus.

quem vocet divum populus ruentis
imperi rebus? prece qua fatigent
virgines sanctae minus audientem
carmina Vestam?

25

CARM. I 2. 3

cui dabit partis scelus expiandi
Iuppiter? tandem venias precamur 80
nube candentis umeros amictus
augur Apollo;

sive tu mavis, Erycina ridens,
quam Iocus circum volat et Cupido; 85
sive neglectum genus et nepotes
respicis auctor,

heu nimis longo satiate ludo,
quem iuvat clamor galeaeque leves
acer et Marsi peditis cruentum 40
vultus in hostem;

sive mutata iuvenem figura
ales in terris imitaris almae
filius Maiiae patiens vocari
Caesaris ultor,

serus in caelum redeas diuque 45
laetus intersis populo Quirini,
neve te nostris vitiis iniquum
ocior aura

tollat: hic magnos potius triumphos,
hic ames dici pater atque princeps, 50
neu sinas Medos equitare inultos
te duce, Caesar.

III

Sic te diva potens Cypri,
sic fratres Helenae, lucida sidera,
ventorumque regat pater
obstrictis aliis praeter Iapyga,

CARM. I 3

navis, quae tibi creditum 5
debes Vergilium: finibus Atticis
reddas incolumem precor
et serves animae dimidium meae.

illi robur et aes triplex
circa pectus erat, qui fragilem truci 10
conmisit pelago ratem
primus, nec timuit praecipitem Africum

decertantem Aquilonibus
nec tristis Hyadas nec rabiem Noti,
quo non arbiter Hadriae 15
maior, tollere seu ponere volt freta.

quem mortis timuit gradum
qui siccis oculis monstra natantia,
qui vidit mare turbidum et
infamis scopulos Acroceraunia? 20

nequiquam deus abscidit
prudens oceano dissociabili
terras, si tamen inopiae
non tangenda rates transiliunt vada.

CARM. I. 3. 4

audax omnia perpeti 25
gens humana ruit per vetitum nefas,
audax Iapeti genus
ignem fraude mala gentibus intulit.

post ignem aetheria domo
subductum macies et nova febrium 30
terris incubuit cohors
semotique prius tarda necessitas

leti corripuit gradum.
expertus vacuum Daedalus aera
pinnis non homini datis; 35
perrupit Acheronta Herculeus labor.

nil mortalibus ardui est:
caelum ipsum petimus stultitia neque
per nostrum patimur scelus
iracunda Iovem ponere fulmina. 40

IV

Solvitur acris hiems grata vice veris et Favoni
trahuntque siccas machinae carinas,
ac neque iam stabulis gaudet pecus aut arator igni
nec prata canis albicant pruinis.

iam Cytherea choros ducit Venus imminente luna, 5
iunctaeque Nymphis Gratiae decentes
alterno terram quatiunt pede, dum gravis Cyclopum
Volcanus ardens visit officinas.

CARM. I 4. 5

nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto
aut flore, terrae quem ferunt solutae. 10
nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,
seu poscat agna sive malit haedo.

pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
regumque turris. o beate Sesti,
vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam; 15
iam te premet nox fabulaeque Manes

et domus exilis Plutonia; quo simul mearis,
nec regna vini sortiere talis
nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet iuventus
nunc omnis et mox virgines tepebunt. 20

V

Quis multa gracilis te puer in rosa
perfusus liquidis urget odoribus
grato, Pyrrha, sub antro?
cui flavam religas comam

simplex munditiis? heu quotiens fidem 5
mutatosque deos flebit et aspera
nigris aequora ventis
emirabitur insolens,

qui nunc te fruitur credulus aurea,
qui semper vacuum, semper amabilem 10
sperat, nescius aurae
fallacis. miseri, quibus

CARM. I 5. 6

intemptata nites: me tabula sacer
votiva paries indicat uvida
suspendisse potenti 15
vestimenta maris deo.

VI

Scriberis Vario fortis et hostium
victor Maeonii carminis alite,
quæm rem cumque ferox navibus aut equis
miles te duce gesserit.

nos, Agrippa, neque haec dicere nec gravem 5
Pelidae stomachum cedere nescii
nec cursus duplicis per mare Ulixei
nec saevam Pelopis domum

conamur, tenues grandia, dum pudor 10
inbellisque lyrae Musa potens vetat
laudes egregii Caesaris et tuas
culpa deterere ingeni.

quis Martem tunica tectum adamantina
digne scripserit aut pulvere Troico
nigrum Merionen aut ope Palladis 15
Tydiden superis parem?

CARM. I 6.7

nos convivia, nos proelia virginum
sectis in iuvenes unguibus acrium
cantamus vacui, sive quid urimur,
non praeter solitum leves. 20

VII

Laudabunt alii claram Rhodon aut Mytilenen
aut Epheson bimariseve Corinthi
moenia vel Baccho Thebas vel Apolline Delphos
insignis aut Thessala Tempe;
sunt quibus unum opus est intactae Palladis urbem 5
carmine perpetuo celebrare et
undique decerptam fronti praeponere olivam;
plurimus in Iunonis honorem
aptum dicet equis Argos ditisque Mycenas:
me nec tam patiens Lacedaemon 10
nec tam Larisae percussit campus opimae
quam domus Albunae resonantis
et praiceps Anio ac Tiburni lucus et uda
mobilibus pomaria rivis.
albus ut obscuro deterget nubila caelo 15
saepe Notus neque parturit imbris

CARM. I 7. 8

perpetuos, sic tu sapiens finire memento
tristitiam vitaeque labores
molli, Plance, mero, seu te fulgentia signis
castra tenent seu densa tenebit 20

Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque
cum fugeret, tamen uda Lyaeo
tempora populea fertur vinxisse corona
sic tristis adfatus amicos:

'quo nos cumque feret melior fortuna parente, 25
ibimus, o socii comitesque,
nil desperandum Teucro duce et auspice Teucro.
certus enim promisit Apollo

ambiguam tellure nova Salamina futuram.
o fortes peioraque passi 30
mecum saepe viri, nunc vino pellite curas:
cras ingens iterabimus aequor.'

VIII

Lydia, dic, per omnis
te deos oro, Sybarin cur properes amando
perdere, cur apricum
oderit campum patiens pulveris atque solis,

CARM. I 8. 9

cur neque militaris 5
inter aequalis equitet, Gallica nec lupatis
temperet ora frenis?
cur timet flavum Tiberim tangere? cur olivum

sanguine viperino
cautius vitat neque iam livida gestat armis 10
bracchia, saepe disco,
saepe trans finem iaculo nobilis expedito?

quid latet, ut marinae
filium dicunt Thetidis sub lacrimosa Troiae
funera, ne virilis 15
cultus in caedem et Lycias proriperet catervas?

IX

Vides ut alta stet nive candidum
Soracte nec iam sustineant onus
silvae laborantes geluque
flumina constiterint acuto.

dissolve frigus ligna super foco 5
large reponens atque benignius
deprome quadrimum Sabina,
o Thaliarche, merum diota.

CARM. I.9.10

permitte divis cetera, qui simul
stravere ventos aequore fervido 10
deproeliantis, nec cupressi
nec veteres agitantur orni.

quid sit futurum cras, fuge quaerere, et
quem Fors dierum cumque dabit, lucro 15
adpone, nec dulcis amores
sperne puer neque tu choreas,

donec virenti canities abest
morosa. nunc et campus et areae
lenesque sub noctem susurri
composita repetantur hora, 20

nunc et latentis proditor intumo
gratus puellae risus ab angulo
pignusque dereptum lacertis
aut digito male pertinaci.

X

Mercuri, facunde nepos Atlantis,
qui feros cultus hominum recentum
voce formasti catus et decorae
more palaestrae,

te canam, magni Iovis et deorum 5
nuntium curvaeque lyrae parentem,
callidum quidquid placuit iocoso
condere furto.

CARM. I 10. 11

te, boves olim nisi reddidisses
per dolum amotas, puerum minaci
voce dum terret, viduus pharetra
risit Apollo. 10

quin et Atridas duce te superbos
Ilio dives Priamus relicto
Thessalosque ignis et iniqua Troiae
castra fefellit. 15

tu pias laetis animas reponis
sedibus virgaque levem coerces
aurea turbam, superis deorum
gratus et imis. 20

XI

Tu ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
temptaris numeros. ut melius, quidquid erit, pati.
seu pluris hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: sapias, vina liques, et spatio brevi
spem longam reseces. dum loquimur, fugerit invida
aetas: carpe diem quam minimum credula postero. 5

XII

Quem virum aut heroa lyra vel acri
 tibia sumis celebrare, Clio?
 quem deum? cuius recinet iocosa
 nomen imago

aut in umbrosis Heliconis oris
 aut super Pindo gelidove in Haemo?
 unde vocalem temere insecutae
 Orphea silvae,

arte materna rapidos morantem
 fluminum lapsus celerisque ventos, 10
 blandum et auritas fidibus canoris
 ducere quercus.

quid prius dicam solitis parentis
 laudibus, qui res hominum ac deorum,
 qui mare ac terras variisque mundum 15
 temperat horis?

unde nil maius generatur ipso
 nec viget quidquam simile aut secundum.
 proximos illi tamen occupavit
 Pallas honores 20

proeliis audax. neque te silebo,
 Liber et saevis inimica virgo
 beluis, nec te, metuende certa
 Phoebe sagitta.

CARM. I 12

dicam et Alciden puerosque Ledaë, 25
hunc equis, illum superare pugnīs
nobilem; quorum simul alba nautis
stella refulsit,

defluit saxis agitatus umor,
concidunt venti fugiuntque nubes 30
et minax, quod sic voluere, ponto
unda recumbit.

Romulum post hos prius an quietum
Pompili regnum memorem an superbos
Tarquini fasces dubito an Catonis 35
nobile letum.

Regulum et Scauros animaeque magnae
prodigum Paulum superante Poeno
gratus insigni referam camena
Fabriciumque. 40

hunc et incomptis Curium capillis
utilem bello tulit et Camillum
saeva paupertas et avitus apto
cum lare fundus.

crescit occulto velut arbor aevo 45
fama Marcelli: micat inter omnis
Iulium sidus velut inter ignis
luna minores.

CARM. I 12. 13

gentis humanae pater atque custos,
orte Saturno, tibi cura magni 50
Caesaris fatis data: tu secundo
Caesare regnes.

ille seu Parthos Latio imminentis
egerit iusto domitos triumpho
sive subiectos Orientis orae 55
Seras et Indos,

te minor latum reget aequos orbem:
tu gravi curru quaties Olympum,
tu parum castis inimica mittes
fulmina lucis. 60

XIII

Cum tu, Lydia, Telephi
cervicem roseam, cerea Telephi
laudas bracchia, vae meum
fervens difficili bile tumet iecur.

tum nec mens mihi nec color 5
certa sede manet, umor et in genas
furtim labitur, arguens,
quam lentis penitus macerer ignibus.

CARM. I 13. 14

uror, seu tibi candidos
turparunt umeros inmodicae mero 10
rixae, sive puer furens
inpressit memorem dente labris notam.

non, si me satis audias,
speres perpetuum dulcia barbare
laedentem oscula, quae Venus 15
quinta parte sui nectaris imbuit.

felices ter et amplius
quos inrupta tenet copula nec malis
divolsus querimoniis
suprema citius solvet amor die. 20

XIV

O navis, referent in mare te novi
fluctus. o quid agis? fortiter occupa
portum. nonne vides, ut
nudum remigio latus

et malus celeri saucius Africo 5
antemnaeque gemant ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

CARM. I 14. 15

aequor? non tibi sunt integra lintea,
non di, quos iterum pressa voces malo. 10
quamvis Pontica pinus,
silvae filia nobilis,

iactes et genus et nomen inutile:
nil pictis timidus navita puppibus
fidit. tu nisi ventis 15
debes ludibrium, cave.

nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aequora Cycladas. 20

XV

Pastor cum traheret per freta navibus
Idaeis Helenen perfidus hospitam,
ingrato celeris obruit otio
ventos ut caneret fera

Nereus fata. 'mala ducis avi domum 5
quam multo repetet Graecia milite
coniurata tuas rumpere nuptias
et regnum Priami vetus.

heu heu, quantus equis, quantus adest viris
sudor, quanta moves funera Dardanae 10
genti. iam galeam Pallas et aegida
currusque et rabiem parat.

CARM. I 15

nequiquam Veneris praesidio ferox
pectes caesariem grataque feminis
inbelli cithara carmina divides, 15
nequiquam thalamo gravis

hastas et calami spicula Cnosii
vitabis strepitumque et celerem sequi
Aiacem: tamen heu serus adulteros
crines pulvere collines. 20

non Laertiaden, exitium tuae
genti, non Pylium Nestora respicis?
urgent inpavidi te Salaminius
Teucer, te Sthenelus sciens

pugnae, sive opus est imperitare equis, 25
non auriga piger. Merionen quoque
nosces. ecce fuit te reperire atrox
Tydides melior patre:

quem tu, cervus uti vallis in altera
visum parte lupum graminis inmemor, 30
sublimi fugies mollis anhelitu,
non hoc pollicitus tuae.

iracunda diem proferet Ilio
matronisque Phrygum classis Achillei:
post certas hiemes uret Achaicus 35
ignis Iliacas domos.'

XVI

O matre pulcra filia pulcrior,
quem crimosus cumque voles modum
pones iambis, sive flamma
sive mari libet Hadriano.

non Dindymene, non adytis quatit 5
mentem sacerdotum incola Pythius,
non Liber aequae, non acuta
sic geminant Corybantes aera,

tristes ut irae, quas neque Noricus 10
deterret ensis nec mare naufragum
nec saevos ignis nec tremendo
Iuppiter ipse ruens tumultu.

fertur Prometheus addere principi
limo coactus particulam undique
desectam et insani leonis 15
vim stomacho adposuisse nostro.

irae Thyesten exitio gravi
stravere et altis urbibus ultimae
stetere causae, cur perirent
funditus inprimeretque muris 20

hostile aratrum exercitus insolens.
conpesce mentem: me quoque pectoris
temptavit in dulci iuventa
fervor et in celeres iambos

CARM. I 16. 17

misit furentem: nunc ego mitibus 25
mutare quaero tristia, dum mihi
fias recantatis amica
opprobriis animumque reddas.

XVII

Velox amoenum saepe Lucretilem
mutat Lycaeo Faunus et igneam
defendit aestatem capellis
usque meis pluviosque ventos.

inpune tutum per nemus arbutos 5
quaerunt latentis et thyma deviae
olentis uxores mariti
nec viridis metuunt colubras

nec Martialis haediliae lupos,
utcumque dulci, Tyndari, fistula 10
valles et Usticae cubantis
levia personuere saxa.

di me tuentur, dis pietas mea
et musa cordi est. hic tibi copia
manabit ad plenum benigno 15
ruris honorum opulenta cornu.

hic in reducta valle caniculae
vitabis aestus et fide Teia
dices laborantis in uno
Penelopen vitreamque Circen. 20

CARM. I 17. 18

hic innocentis pocula Lesbii
duces sub umbra, nec Semeleius
cum Marte confundet Thyoneus
proelia, nec metues protervum

suspecta Cyrum, ne male dispari
incontinentis inicit manus
et scindat haerentem coronam
crinibus inmeritamque vestem.

25

XVIII

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem
circa mite solum Tiburis et moenia Catili.
siccis omnia nam dura deus proposuit neque
mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat? 5
quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus?
ac ne quis modici transiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa super mero
debellata, monet Sithoniis non levis Euhius,
cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
discernunt avidi. non ego te, candide Bassareu,
invitum quatiā nec variis obsita frondibus 10

CARM. I 18. 19

sub divum rapiam. saeva tene cum Berecyntio
cornu tympana, quae subsequitur caecus amor sui
et tollens vacuum plus nimio gloria verticem
arcanique fides prodiga, perlucidior vitro. 15

XIX

Mater saeva Cupidinum
Thebanaeque iubet me Semelae puer
et lasciva Licentia
finitis animum reddere amoribus.

urit me Glycerae nitor 5
splendentis Pario marmore purius,
urit grata protervitas
et voltus nimium lubricus adspici.

in me tota ruens Venus
Cyprum deseruit nec patitur Scythas 10
et versis animosum equis
Parthum dicere nec quae nihil attinent.

hic vivum mihi caespitem, hic
verbenas, pueri, ponite turaque
bimi cum patera meri: 15
mactata veniet lenior hostia.

XX

Vile potabis modicis Sabinum
 cantharis, Graeca quod ego ipse testa
 conditum levi, datus in theatro
 cum tibi plausus,

clare Maecenas eques, ut paterni 5
 fluminis ripae simul et iocosa
 redderet laudes tibi Vaticani
 montis imago.

Caecubum et prelo domitam Caleno 10
 tu bibes uvam: mea nec Falernae
 temperant vites neque Formiani
 pocula colles.

XXI

Dianam tenerae dicite virgines,
 intonsum pueri dicite Cynthium,
 Latonamque supremo
 dilectam penitus Iovi.

vos laetam fluviis et nemorum coma, 5
 quaecumque aut gelido prominet Algido
 nigris aut Erymanthi
 silvis aut viridis Gragi,

vos Tempe totidem tollite laudibus
 natalemque, mares, Delon Apollinis 10
 insignemque pharetra
 fraternaque umerum lyra.

hic bellum lacrimosum, hic miseram famem
 pestemque a populo et principe Caesare in
 Persas atque Britannos 15
 vestra motus aget prece.

XXII

Integer vitae scelerisque purus
 non eget Mauris iaculis neque arcu
 nec venenatis gravida sagittis,
 Fusce, pharetra,

sive per Syrtis iter aestuosas 5
 sive facturus per inhospitalem
 Caucasum vel quae loca fabulosus
 lambit Hydaspes.

namque me silva lupus in Sabina,
 dum meam canto Lalagen et ultra 10
 terminum curis vagor expeditis,
 fugit inermem,

CARM. I 22. 23

quale portentum neque militaris
Daunias latis alit aesculetis
nec Iubae tellus generat, leonum
arida nutrix.

15

pone me pigris ubi nulla campis
arbor aestiva recreatur aura,
quod latus mundi nebulæ malusque
Iuppiter urget,

20

pone sub curru nimium propinqui
solis, in terra domibus negata:
dulce ridentem Lalagen amabo,
dulce loquentem.

XXIII

Vitas inuleo me similis, Chloë,
quaerenti pavidam montibus aviis
matrem non sine vano
aurarum et siluæ metu.

nam seu mobilibus veris inhorruit
adventus foliis seu virides rubum
dimovere lacertae,
et corde et genibus tremit.

5

atqui non ego te tigris ut aspera
 Gaetulusve leo frangere persequor: 10
 tandem desine matrem
 tempestitiva sequi viro.

XXIV

Quis desiderio sit pudor aut modus
 tam cari capitis? praecipe lugubris
 cantus, Melpomene, cui liquidam pater
 vocem cum cithara dedit.

ergo Quintilium perpetuus sopor 5
 urget; cui Pudor et Iustitiae soror
 incorrupta Fides nudaque Veritas
 quando ullum inveniet parem?

multis ille bonis flebilis occidit,
 nulli flebilior quam tibi, Vergili. 10
 tu frustra pius, heu, non ita creditum
 poscis Quintilium deos.

quid? si Threicio blandius Orptheo
 auditam moderere arboribus fidem,
 num vanae redeat sanguis imagini, 15
 quam virga semel horrida

non lenis precibus fata recludere
 nigro compulerit Mercurius gregi?
 durum: sed levius fit patientia
 quidquid corrigere est nefas. 20

XXV

Parcius iunctas quatiunt fenestras
iactibus crebris iuvenes protervi
nec tibi somnos adimunt amatque
ianua limen,

quae prius multum facilis movebat
cardines. audis minus et minus iam:
'me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?'

5

in vicem moechos anus arrogantis
flebis in solo levis angiportu
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento,

10

cum tibi flagrans amor et libido,
quae solet matres furiare equorum,
saeviet circa iecur ulcerosum,
non sine questu,

15

laeta quod pubes hedera virenti
gaudeat pulla magis atque myrto,
aridas frondes hiemis sodali
dedicet Euro.

20

XXVI

Musis amicus tristitiam et metus
tradam protervis in mare Creticum
portare ventis, quis sub Arcto
rex gelidae metuatur orae,

quid Tiridaten terreat, unice
 securus. o quae fontibus integris
 gaudes, apricos necte flores,
 necte meo Lamiae coronam,

Piplei dulcis. nil sine te mei
 prosunt honores: hunc fidibus novis,
 hunc Lesbio sacrare plectro
 teque tuasque decet sorores.

XXVII

Natis in usum laetitiae scyphis
 pugnare Thracum est: tollite barbarum
 morem verecundumque Bacchum
 sanguineis prohibete rixis.

vino et lucernis Medus acinaces
 immane quantum discrepat: inpium
 lenite clamorem, sodales,
 et cubito remanete presso.

voltis severi me quoque sumere
 partem Falerni? dicat Opuntiae
 frater Megyllae, quo beatus
 vulnere, qua pereat sagitta.

CARM. I 27. 28

cessat voluntas ? non alia bibam
mercede. quae te cumque domat Venus,
non erubescendis adurit
ignibus, ingenuoque semper 15

amore peccas. quidquid habes, age
depone tutis auribus. a miser,
quanta laborabas Charybdi,
digne puer meliore flamma. 20

quae saga, quis te solvere Thessalis
magus venenis, quis poterit deus ?
vix inligatum te triformi
Pegasus expediet Chimaera.

XXVIII

Te maris et terrae numeroque carentis harenae
mensorem cohibent, Archyta,
pulveris exigui prope litus parva Matinum
munera, nec quicquam tibi prodest
aerias temptasse domos animoque rotundum 5
percurrisse polum morituro.
occidit et Pelopis genitor, conviva deorum,
Tithonusque remotus in auras
et Iovis arcanis Minos admissus, habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco 10

demissum, quamvis clipeo Troiana reflexo
 tempora testatus nihil ultra
 nervos atque cutem morti concesserat atrae,
 iudice te non sordidus auctor
 naturae verique. sed omnis una manet nox 15
 et calcanda semel via leti.
 dant alios Furiae torvo spectacula Marti,
 exitio est avidum mare nautis:
 mixta senum ac iuvenum densentur funera, nullum
 saeva caput Proserpina fugit. 20
 me quoque devexi rapidus comes Orionis
 Illyricis Notus obruit undis.
 at tu, nauta, vagae ne parce malignus harenae
 ossibus et capiti inhumato
 particulam dare: sic, quodcumque minabitur Eurus 25
 fluctibus Hesperiiis, Venusinae
 plectantur silvae te sospite, multaque merces,
 unde potest, tibi defluat aequo
 ab Iove Neptunoque sacri custode Tarenti.
 negligis inmeritis nocituram 30
 postmodo te natis fraudem committere? fors et
 debita iura vicesque superbae
 te maneant ipsum: precibus non linquar inultis,
 teque piacula nulla solvent.
 quamquam festinas, non est mora longa: licebit 35
 iniecto ter pulvere curras.

XXIX

Icci, beatis nunc Arabum invides
gazis et acrem militiam paras
non ante devictis Sabaeae
regibus horribilique Medo

nectis catenas? quae tibi virginum
sponso necato barbara serviet,
puer quis ex aula capillis
ad cyathum statuetur unctis

5

doctus sagittas tendere Sericas
arcu paterno? quis neget arduis
pronos relabi posse rivos
montibus et Tiberim reverti,

10

cum tu coemptos undique nobilis
libros Panaeti Socraticam et domum
mutare loricis Hiberis,
pollicitus meliora, tendis?

15

XXX

O Venus regina Cnidi Paphique,
sperne dilectam Cypron et vocantis
ture te multo Glyceræ decoram
transfer in aedem.

fervidus tecum puer et solutis
Gratiæ zonis properentque Nymphae
et parum comis sine te Iuventas
Mercuriusque.

5

XXXI

Quid dedicatum poscit Apollinem
vates? quid orat de patera novum
fundens liquorem? non opimae
Sardiniae segetes feracis,

non aestuosae grata Calabriae
armenta, non aurum aut ebur Indicum, 5
non rura, quae Liris quieta
mordet aqua taciturnus amnis.

premunt Calenam falce quibus dedit
fortuna vitem, dives ut aureis 10
mercator exsiccat culillis
vina Syra reparata merce,

dis carus ipsis, quippe ter et quater
anno revisens aequor Atlanticum
inpune. me pascunt olivae, 15
me cichorea levesque malvae.

frui paratis et valido mihi,
Latue, dones et precor integra
cum mente nec turpem senectam
degere nec cithara carentem. 20

XXXII

Poscimus, si quid vacui sub umbra
 lusimus tecum, quod et hunc in annum
 vivat et pluris, age dic Latinum,
 barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi, 5
 qui ferox bello tamen inter arma,
 sive iactatam religarat udo
 litore navim,

Liberum et Musas Veneremque et illi 10
 semper haerentem puerum canebat
 et Lycum nigris oculis nigroque
 crine decorum.

o decus Phoebi et dapibus supremi
 grata testudo Iovis, o laborum 15
 dulce lenimen mihi cumque salve
 rite vocanti.

XXXIII

Albi, ne doleas plus nimio memor
 inmitis Glycerae, neu miserabilis
 decantes elegos, cur tibi iunior
 laesa praeniteat fide.

CARM. I 33. 34

insignem tenui fronte Lycorida 5
Cyri torret amor, Cyrus in asperam
declinat Pholoen; sed prius Apulis
iungentur capreae lupis,

quam turpi Pholoe peccet adultero.
sic visum Veneri, cui placet inparis 10
formas atque animos sub iuga aenea
saevo mittere cum ioco.

ipsum me melior cum peteret Venus,
grata detinuit compede Myrtale
libertina, fretis acrior Hadriae 15
curvantis Calabros sinus.

XXXIV

Parcus deorum cultor et infrequens,
insanientis dum sapientiae
consultus erro, nunc retrorsum
vela dare atque iterare cursus

cogor relictos. namque Diespiter 5
igni corusco nubila dividens
plerumque, per purum tonantis
egit equos volucremque currum,

quo bruta tellus et vaga flumina,
quo Styx et invisi horrida Taenari 10
sedes Atlanteusque finis
concutitur. valet ima summis

mutare et insignem attenuat deus
 obscura promens: hinc apicem rapax
 Fortuna cum stridore acuto
 sustulit, hic posuisse gaudet.

15

XXXV

O diva, gratum quae regis Antium,
 praesens vel imo tollere de gradu
 mortale corpus vel superbos
 vertere funeribus triumphos:

te pauper ambit sollicita prece
 ruris colonus, te dominam aequoris
 quicumque Bithyna laccessit
 Carpathium pelagus carina;

5

te Dacus asper, te profugi Scythae
 urbesque gentesque et Latium ferox
 regumque matres barbarorum et
 purpurei metuunt tyranni,

10

iniurioso ne pede proruas
 stantem columnam neu populus frequens
 ad arma, cessantis ad arma
 concitet imperiumque frangat.

15

te semper anteit saeva Necessitas,
 clavos trabalis et cuneos manu
 gestans aena nec severus
 uncus abest liquidumque plumbum;

20

CARM. I 35. 36

te Spes et albo rara Fides colit
velata panno nec comitem abnegat,
utcumque mutata potentis
veste domos inimica linqvis,

at volgus infidum et meretrix retro
periura cedit, diffugiunt cadis
cum faece siccatis amici
ferre iugum pariter dolosi:

25

serves iturum Caesarem in ultimos
orbis Britannos et iuvenum recens
examen Eois timendum
partibus Oceanoque rubro.

30

heu heu, cicatricum et sceleris pudet
fratrumque. quid nos dura refugimus
aetas? quid intactum nefasti
liquimus? unde manum iuventus

35

metu deorum continuit? quibus
pepercit aris? o utinam nova
incude diffingas retusum in
Massagetis Arabasque ferrum.

40

XXXVI

Et ture et fidibus iuvat
placare et vituli sanguine debito
custodes Numidae deos,
qui nunc Hesperia sospes ab ultima

37

CARM. I 36. 37

caris multa sodalibus, 5
nulli plura tamen dividet oscula
quam dulci Lamiae, memor
actae non alio rege puertiae

mutataeque simul togae.
Cressa ne careat pulcra dies nota, 10
neu promptae modus amphorae
neu morem in Saliū sit requies pedum,

neu multi Damalis meri
Bassum Threicia vincat amystide;
neu desint epulis rosae 15
neu vivax apium neu breve lilium.

omnes in Damalin putris
deponent oculos, nec Damalis novo
divelletur adultero
lascivis hederis ambitiosior. 20

XXXVII

Nunc est bibendum, nunc pede libero
pulsanda tellus, nunc Saliaribus
ornare pulvinar deorum
tempus erat dapibus, sodales.

CARM. I 37

antehac nefas depromere Caecubum 5
 cellis avitis, dum Capitolio
 regina dementis ruinas
 funus et imperio parabat

contaminato cum grege turpium 10
 morbo virorum, quidlibet inpotens
 sperare fortunaque dulci
 ebria. sed minuit furorem

vix una sospes navis ab ignibus
 mentemque lymphatam Mareotico 15
 redegit in veros timores
 Caesar ab Italia volantem

remis adurgens, accipiter velut
 mollis columbas aut leporem citus
 venator in campis nivalis
 Haemoniae, daret ut catenis 20

fatale monstrum: quae generosius
 perire quaerens nec muliebriter
 expavit ense nec latentis
 classe cita reparavit oras,

ausa et iacentem visere regiam 25
 voltu sereno, fortis et asperas
 tractare serpentes, ut atrum
 corpore conbiberet venenum,

deliberata morte ferocior:
 saevis Liburnis scilicet invidens 30
 privata deduci superbo
 non humilis mulier triumpho.

XXXVIII

Persicos odi, puer, adparatus,
displicent nexae philyra coronae,
mitte sectari, rosa quo locorum
sera moretur.

simplici myrto nihil adlabores
sedulus curo: neque te ministrum
dedecet myrtus neque me sub arta
vite bibentem.

CARMINVM

LIBER ALTER

I

Motum ex Metello consule civicum
bellique causas et vitia et modos
ludumque Fortunae gravisque
principum amicitias et arma

nondum expiatis uncta cruoribus,
periculosae plenum opus aleae,
tractas et incedis per ignis
suppositos cineri doloso.

5

CARM. II 1

paulum severae musa tragoediae
desit theatri: mox ubi publicas
res ordinari, grande munus
Cecropio repetes coturno,

10

insigne maestis praesidium reis
et consulenti, Pollio, curiae,
cui laurus aeternos honores
Delmatico peperit triumpho.

15

iam nunc minaci murmure cornuum
perstringis auris, iam litui strepunt,
iam fulgor armorum fugacis
terret equos equitumque voltus.

20

audire magnos iam videor duces
non indecoro pulvere sordidos
et cuncta terrarum subacta
praeter atrocem animum Catonis.

Iuno et deorum quisquis amicior
Afris inulta cesserat inpotens
tellure, victorum nepotes
rettulit inferias Iugurthae.

25

quis non Latino sanguine pinguior
campus sepulcris in pia proelia
testatur auditumque Medis
Hesperiae sonitum ruinae?

30

qui gurges aut quae flumina lugubris
ignara belli? quod mare Daunia
non decoloravere caedes?
quae caret ora cruore nostro?

35

CARM. II 1. 2

sed ne relictis, Musa, procax iocis
Caeae retractes munera neniae;
mecum Dionaeo sub antro
quaere modos levioere plectro.

40

II

Nullus argento color est avaris
abdito terris, inimice lamnae
Crispe Sallusti, nisi temperato
splendeat usu.

vivet extento Proculeius aevo
notus in fratres animi paterni;
illum aget pinna metuente solvi
Fama superstes.

5

latius regnes avidum domando
spiritum quam si Libyam remotis
Gadibus iungas et uterque Poenus
serviat uni:

10

crescit indulgens sibi dirus hydrops
nec sitim pellit, nisi causa morbi
fugerit venis et aquosus albo
corpore languor.

15

CARM. II 2. 3

redditum Cyri solio Prahaten
dissidens plebi numero beatorum
eximit Virtus populumque falsis
dedocet uti

20

vocibus, regnum et diadema tutum
deferens uni propriamque laurum,
quisquis ingentis oculo inretorto
spectat acervos.

III

Aequam memento rebus in arduis
servare mentem, non secus in bonis .
ab insolenti temperatam
laetitia, moriture Delli,

seu maestus omni tempore vixeris,
seu te in remoto gramine per dies
festos reclinatum bearis
interiore nota Falerni.

5

quo pinus ingens albaque populus
umbram hospitem consociare amant
ramis ? quid obliquo laborat
lympha fugax trepidare rivo ?

10

CARM. II 3. 4

huc vina et unguenta et nimium brevis
flores amoenae ferre iube rosae,
dum res et aetas et sororum
fila trium patiuntur atra. 15

cedes coemptis saltibus et domo
villaque flavos quam Tiberis lavit,
cedes et exstructis in altum
divitiis potietur heres. 20

divesne prisco natus ab Inacho
nil interest an pauper et infima
de gente sub divo moreris,
victima nil miserantis Orci:

omnes eodem cogimur, omnium
versatur urna serius ocius
sors exitura et nos in aeternum
exilium inpositura cumbae. 25

IV

Ne sit ancillae tibi amor pudori,
Xanthia Phoceu: prius insolentem
serva Briseis niveo colore
movit Achillem,

CARM. II 4. 5

movit Aiacem Telamone natum 5
forma captivæ dominum Tecmessæ,
arsit Atrides medio in triumpho
virgine rapta,

barbaræ postquam cecidere turmae
Thessalo victore et ademptus Hector 10
tradidit fessis leviora tolli
Pergama Grais.

nescias an te generum beati
Phyllidis flavæ decorent parentes;
regium certe genus et penatis 15
maeret iniquos.

crede non illam tibi de scelesta
plebe dilectam neque sic fidelem,
sic lucro aversam potuisse nasci
matre pudenda. 20

bracchia et voltum teretesque suras
integer laudo — fuge suspicari —
cuius octavum trepidavit aetas
claudere lustrum.

V

Nondum subacta ferre iugum valet
cervice, nondum munia conparis
aequare nec tauri ruentis
in venerem tolerare pondus.

CARM. II 5. 6

circa virentis est animus tuae 5
campos iuvencae, nunc fluviis gravem
solantis aestum, nunc in udo
ludere cum vitulis salicto

praegestientis. tolle cupidinem
inmitis uvae: iam tibi lividos 10
distinguet autumnus racemos
purpureo varius colore.

iam te sequetur: currit enim ferox
aetas et illi quos tibi dempserit
adponet annos; iam proterva 15
fronte petet Lalage maritum,

dilecta, quantum non Pholoe fugax,
non Chloris albo sic umero nitens
ut pura nocturno renidet
luna mari Cnidiusve Gyges, 20

quem si puellarum insereres choro,
mire sagacis falleret hospites
discrimen obscurum solutis
crinibus ambiguoque voltu.

VI

Septimi, Gadis aditure mecum et
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra et
barbaras Syrtis, ubi Maura semper
aestuatur unda:

CARM. II 6. 7

Tibur Argeo positum colono
sit meae sedes utinam senectae,
sit modus lasso maris et viarum
militiaeque. 5

unde si Parcae prohibent iniquae,
dulce pellitis ovibus Galaesi
flumen et regnata petam Laconi
rura Phalantho. 10

ille terrarum mihi praeter omnis
angulus ridet, ubi non Hymetto
mella decedunt viridique certat
baca Venafro, 15

ver ubi longum tepidasque praebet
Iuppiter brumas et amicus Aulon
fertili Baccho minimum Falernis
invidet uvis. 20

ille te mecum locus et beatae
postulant arces: ibi tu calentem
debita sparges lacrima favillam
vatis amici.

VII

O saepe mecum tempus in ultimum
deducte Bruto militiae duce,
quis te redonavit Quiritem
dis patriis Italoque caelo,

CARM. II 7

Pompei, meorum prime sodalium, 5
 cum quo morantem saepe diem mero
 fregi coronatus nitentis
 malobathro Syrio capillos?

tecum Philippos et celerem fugam 10
 sensi relictā non bene parmula,
 cum fracta virtus et minaces
 turpe solum tetigere mento:

sed me per hostis Mercurius celer 15
 denso paventem sustulit aere,
 te rursus in bellum resorbens
 unda fretis tulit aestuosis.

ergo obligatam redde Iovi dapem
 longaque fessum militia latus
 depone sub lauru mea nec
 parce cadis tibi destinatis. 20

oblivioso levia Massico
 ciboria exple, funde capacibus
 unguenta de conchis. quis udo
 deproperare apio coronas

curatve myrto? quem Venus arbitrum 25
 dicet bibendi? non ego sanius
 bacchabor Edonis: recepto
 dulce mihi furere est amico.

VIII

Vlla si iuris tibi peierati
 poena, Barine, nocuisset umquam,
 dente si nigro fieres vel uno
 turpior ungui,

crederem: sed tu simul obligasti
 perfidum votis caput, enitescis
 pulchrior multo iuvenumque prodis
 publica cura.

5

expedit matris cineres opertos
 fallere et toto taciturna noctis
 signa cum caelo gelidaque divos
 morte carentis.

10

ridet hoc, inquam, Venus ipsa, rident
 simplices Nymphae ferus et Cupido
 semper ardentis acuens sagittas
 cote cruenta.

15

adde quod pubes tibi crescit omnis,
 servitus crescit nova nec priores
 inopiae tectum dominae relinquunt
 saepe minati.

20

te suis matres metuunt iuvenis,
 te senes parci miseraeque nuper
 virgines nuptae, tua ne retardet
 aura maritos.

IX

Non semper imbres nubibus hispidos
 manant in agros aut mare Caspium
 vexant inaequales procellae
 usque nec Armeniis in oris,

amice Valgi, stat glacies iners 5
 mensis per omnis aut Aquilonibus
 querqueta Gargani laborant
 et foliis viduantur orni:

tu semper urges flebilibus modis
 Mysten ademptum nec tibi vespero 10
 surgente decedunt amores
 nec rapidum fugiente solem.

at non ter aevo functus amabilem
 ploravit omnis Antilochum senex
 annos nec inpubem parentes 15
 Troilon aut Phrygiae sorores

flevere semper. desine mollium
 tandem querellarum et potius nova
 cantemus Augusti tropaea
 Caesaris et rigidum Niphaten, 20

Medumque flumen gentibus additum
 victis minores volvere vertices
 intraque praescriptum Gelonos
 exiguis equitare campis.

X

Rectius vives, Licini, neque altum
semper urgendo neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium premendo
litus iniquum.

auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

5

saepius ventis agitur ingens
pinus et celsae graviore casu
decidunt turres feriuntque summos
fulgura montis.

10

sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum
pectus: informis hiemes reducit
Iuppiter, idem

15

submovet; non, si male nunc, et olim
sic erit: quondam cithara tacentem
suscitat Musam neque semper arcum
tendit Apollo.

20

rebus angustis animosus atque
fortis adpare, sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.

51

XI

Quid bellicosus Cantaber et Scythes,
 Hirpine Quincti, cogitet Hadria
 divisus obiecto, remittas
 quaerere nec trepides in usum

poscentis aevi pauca. fugit retro 5
 levis iuventas et decor, arida
 pellente lascivos amores
 canitie facilemque somnum;

non semper idem floribus est honor
 vernis neque uno luna rubens nitet 10
 voltu: quid aeternis minorem
 consiliis animum fatigas?

cur non sub alta vel platano vel haec
 pinu iacentes sic temere et rosa
 canos odorati capillos, 15
 dum licet, Assyriaque nardo

potamus uncti? dissipat Euhius
 curas edacis. quis puer ocius
 restinguet ardentis Falerni
 pocula praetereunte lympa? 20

quis devium scortum eliciet domo
 Lyden? eburna dic age cum lyra
 maturet, in comptum Lacaenae
 more comam religata nodum.

XII

Nolis longa ferae bella Numantiae
 nec durum Hannibalem nec Siculum mare
 Poeno purpureum sanguine mollibus
 aptari citharae modis

nec saevos Lapithas et nimium mero
 Hylaeum domitosque Herculea manu
 Telluris iuvenes, unde periculum
 fulgens contremuit domus

5

Saturni veteris, tuque pedestribus
 dices historiis proelia Caesaris,
 Maecenas, melius ductaque per vias
 regum colla minacium.

10

me dulcis dominae Musa Licymniae
 cantus, me voluit dicere lucidum
 fulgentis oculos et bene mutuis
 fidum pectus amoribus;

15

quam nec ferre pedem dedecuit choris
 nec certare ioco nec dare bracchia
 ludentem nitidis virginibus sacro
 Dianae celebris die.

20

num tu quae tenuit dives Achaemenes
 aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes
 permutare velis crine Licymniae
 .plenas aut Arabum domos,

CARM. II 12. 13

cum flagrantia detorquet ad oscula
cervicem aut facili saevitia negat
quae poscente magis gaudeat eripi,
interdum rapere occupet?

25

XIII

Ille et nefasto te posuit die,
quicumque primum, et sacrilega manu
produxit, arbos, in nepotum
perniciem opprobriumque pagi;

illum et parentis crediderim sui
fregisse cervicem et penetralia
sparsisse nocturno cruore
hospitis; ille venena Colcha

5

et quidquid usquam concipitur nefas
tractavit, agro qui statuit meo
te, triste lignum, te caducum
in domini caput inmerentis.

10

quid quisque vitet, numquam homini satis
cautum est in horas. navita Bosphorum
Poenus perhorrescit neque ultra
caeca timet aliunde fata,

15

CARM. II 13

miles sagittas et celerem fugam
Parthi, catenas Parthus et Italum
robur: sed inprovisa leti
vis rapuit rapietque gentis. 20

quam paene furvae regna Proserpinae
et iudicantem vidimus Aeacum
sedesque discretas piorum et
Aeoliis fidibus querentem

Sappho puellis de popularibus, 25
et te sonantem plenius aureo,
Alcaeae, plectro dura navis,
dura fugae mala, dura belli.

utrumque sacro digna silentio
mirantur umbrae dicere, sed magis 30
pugnas et exactos tyrannos
densum umeris bibit aure volgus.

quid mirum, ubi illis carminibus stupens
demittit atras belua centiceps
auris et intorti capillis 35
Eumenidum recreantur angues?

quin et Prometheus et Pelopis parens
dulci laborem decipitur sono
nec curat Orion leones
aut timidos agitare lyncas. 40

XIV

Eheu fugaces, Postume, Postume,
 labuntur anni nec pietas moram
 rugis et instanti senectae
 adferet indomitaeque morti,

non si trecenis quotquot eunt dies, 5
 amice, places inlacrimabilem
 Plutona tauris, qui ter amplum
 Geryonen Tityonque tristi

conpescit unda, scilicet omnibus, 10
 quicumque terrae munere vescimur,
 enaviganda, sive reges
 sive inopes erimus coloni.

frustra cruento Marte carebimus
 fractisque rauci fluctibus Hadriae,
 frustra per autumnos nocentem 15
 corporibus metuemus Austrum:

visendus ater flumine languido
 Cocytos errans et Danaï genus
 infame damnatusque longi
 Sisyphus Aeolides laboris, 20

CARM. II 14. 15

linquenda tellus et domus et placens
uxor, neque harum quas colis arborum
te praeter invisas cupressos
ulla brevem dominum sequetur.

absumet heres Caecuba dignior 25
servata centum clavibus et mero
tinguet pavimento superbo,
pontificum potiore cenis.

XV

Iam pauca aratro iugera regiae
moles relinquent, undique latius
extenta visentur Lucrino
stagna lacu platanusque caelebs

evincet ulmos. tum violaria et 5
myrtus et omnis copia narium
spargent oliveti odorem
fertilibus domino priori,

tum spissa ramis laurea fervidos 10
excludet ictus. non ita Romuli
praescriptum et intonsi Catonis
auspiciis veterumque norma:

privatus illis census erat brevis,
commune magnum; nulla decempedis 15
metata privatis opacam
porticus excipiebat arcton

CARM. II 15. 16

nec fortuitum spernere caespitem
leges sinebant, oppida publico
sumptu iubentes et deorum
templa novo decorare saxo.

20

XVI

Otium divos rogat in patienti
prensus Aegaeo, simul atra nubes
condidit lunam neque certa fulgent
sidera nautis,

otium bello furiosa Thrace,
otium Medi pharetra decori,
Grosphe, non gemmis neque purpura ve-
nale nec auro.

5

non enim gazae neque consularis
submovet lictor miseros tumultus
mentis et curas laqueata circum
tectata volantibus.

10

vivitur parvo bene, cui paternum
splendet in mensa tenui salinum
nec levis somnos timor aut cupido
sordidus aufert.

15

quid brevi fortes iaculamur aevo
multa? quid terras alio calentis
sole mutamus? patriae quis exsul
se quoque fugit?

20

CARM. II 16. 17

[scandit aeratas vitiosa navis
Cura nec turmas equitum relinquit,
ocior cervis et agente nimbos
ocior Euro.]

laetus in praesens animus quod ultra est 25
oderit curare et amara lento
temperet risu: nihil est ab omni
parte beatum.

abstulit clarum cita mors Achillem,
longa Tithonum minuit senectus: 30
et mihi forsán, tibi quod negarit,
porriget hora.

te greges centum Siculaeque circum-
mugiunt vaccae, tibi tollit hinnitum
apta quadrigis equa, te bis Afro 35
murice tinctae

vestiunt lanae: mihi parva rura et
spiritum Graiae tenuem Camenae
Parca non mendax dedit et malignum
spernere volgas. 40

XVII

Cur me querelis exanimas tuis?
nec dis amicum est nec mihi te prius
obire, Maecenas, mearum
grande decus columenque rerum.

CARM. II 17

a, te meae si partem animae rapit 5
maturior vis, quid moror altera,
nec carus aequae nec superstes
integer? ille dies utramque

ducet ruinam. non ego perfidum 10
dixi sacramentum: ibimus, ibimus,
utcumque praecedes, supremum
carpere iter comites parati.

me nec Chimaerae spiritus igneae
nec si resurgat centimanus Gyges 15
divellet umquam: sic potenti
Iustitiae placitumque Parcis.

seu Libra seu me Scorpions adspicit
formidolosus pars violentior
natalis horae seu tyrannus 20
Hesperiae Capricornus undae,

utrumque nostrum incredibili modo
consentit astrum: te Iovis in pio
tutela Saturno refulgens
eripuit volucrisque Fati

tardavit alas, cum populus frequens 25
laetum theatri ter crepuit sonum:
me truncus inlapsus cerebro
sustulerat, nisi Faunus ictum

CARM. II 17. 18

dextra levasset, Mercurialium
custos virorum. reddere victimas 30
aedemque votivam memento:
nos humilem feriemus agnam.

XVIII

Non ebur neque aureum
mea renidet in domo lacunar,
non trabes Hymettiae
premunt columnas ultima recisas

Africa neque Attali 5
ignotus heres regiam occupavi
nec Laconicas mihi
trahunt honestae purpuras clientae.

at fides et ingeni
benigna vena est pauperemque dives 10
me petit: nihil supra
deos lacesso nec potentem amicum

largiora flagito,
satis beatus unicis Sabinis.
truditur dies die 15
novaeque pergunt interire lunae:

tu secanda marmora
locas sub ipsum funus et sepulcri
inmemor struis domos
marisque Bais obstrepentis urges 20

CARM. II 18. 19

submovere litora,
parum locuples continente ripa:
quid quod usque proximos
revellis agri terminos et ultra
limites clientium 25
salis avarus? pellitur paternos
in sinu ferens deos
et uxor et vir sordidosque natos.
nulla certior tamen
rapacis Orci fine destinata 30
aula divitem manet
erum. quid ultra tendis? aequa tellus
pauperi recluditur
regumque pueris, nec satelles Orci
callidum Promethea 35
revexit auro captus. hic superbum
Tantalum atque Tantali
genus coercet, hic levare functum
pauperem laboribus
vocatus atque non vocatus audit. 40

XIX

Bacchum in remotis carmina rupibus
vidi docentem, credite posteri,
Nymphasque discentis et auris
capripedum Satyrorum acutas.

CARM. II 19

euhoë, recenti mens trepidat metu
plenoque Bacchi pectore turbidum
laetatur, euhoë, parce Liber,
parce gravi metuende thyrsò.

fas pervicacis est mihi Thyiadas
viniq; fontem lactis et uberes
cantare rivos atq; truncis
lapsa cavis iterare mella,

fas et beatae coniugis additum
stellis honorem tectaque Penthei
disiecta non leni ruina
Thracis et exitium Lycurgi.

tu flectis amnis, tu mare barbarum,
tu separatis uvidus in iugis
nodo coerces viperino
Bistonidum sine fraude crinis.

tu, cum parentis regna per arduum
cohors gigantum scanderet inopia,
Rhoetum retorsisti leonis
unguibus horribilique mala;

quamquam choreis aptior et iocis
ludoque dictus non sat idoneus
pugnae ferebaris; sed idem
pacis eras mediusque belli.

te vidit insons Cerberus aureo
cornu decorum leniter atterens
caudam et recedentis trilingui
ore pedes tetigitque crura.

XX

Non usitata nec tenui ferar
pinna biformis per liquidum aethera
vates neque in terris morabor
longius invidiaque maior

urbis relinquam. non ego, pauperum 5
sanguis parentum, non ego, quem vocas,
dilecte Maecenas, obibo
nec Stygia cohibebor unda.

iam iam residunt cruribus asperae 10
pelles et album mutor in alitem
superne nascunturque leves
per digitos umerosque plumae.

iam Daedaleo notior Icaro
visam gementis litora Bosphori
Syrtisque Gaetulas canorus 15
ales Hyperboreosque campos;

me Colchus et qui dissimulat metum
Marsae cohortis Dacus et ultimi
noscent Geloni, me peritus
discet Hiber Rhodanique potor. 20

absint inani funere neniae
luctusque turpes et querimoniae;
conpesce clamorem ac sepulcri
mitte supervacuos honores.

CARMINVM

LIBER TERTIVS

I

Odi profanum volgus et arceo.
favete linguis: carmina non prius
audita Musarum sacerdos
virginibus puerisque canto.

regum timendorum in proprios greges, 5
reges in ipsos imperium est Iovis,
clari Giganteo triumpho,
cuncta supercilio moventis.

est ut viro vir latius ordinet
arbusta sulcis, hic generosior 10
descendat in campum petitor,
moribus hic meliorque fama

contendat, illi turba clientium
sit maior: aequa lege Necessitas
sortitur insignis et imos, 15
omne capax movet urna nomen.

detrictus ensis cui super inopia
cervice pendet, non Sicalae dapes
dulcem elaborabunt saporem,
non avium citharaeque cantus 20

CARM. III 1

somnum reducent: somnus agrestium
lenis virorum non humilis domos
fastidit umbrosamque ripam,
non Zephyris agitata tempe.

desiderantem quod satis est neque 25
tumultuosum sollicitat mare
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis Haedi,

non verberatae grandine vineae 30
fundusque mendax, arbore nunc aquas
culpante, nunc torrentia agros
sidera, nunc hiemes iniquas.

contracta pisces aequora sentiunt
iactis in altum molibus: huc frequens
caementa demittit redemptor 35
cum famulis dominusque terrae

fastidiosus; sed Timor et Minae
scandunt eodem quo dominus, neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura. 40

quodsi dolentem nec Phrygius lapis
nec purpurarum sidere clarior
delenit usus nec Falerna
vitis Achaemeniumque costum,

cur invidendis postibus et novo 45
sublime ritu moliar atrium?
cur valle permutem Sabina
divitias operosiores?

II

Angustam amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat et Parthos ferocis
vexet eques metuendus hasta

vitamque sub divo et trepidis agat 5
in rebus. illum ex moenibus hosticis
matrona bellantis tyranni
prospiciens et adulta virgo

suspiret, eheu, ne rudis agminum
sponsus lacesat regius asperum 10
tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedes.

dulce et decorum est pro patria mori:
mors et fugacem persequitur virum
nec parcat inbellis iuventae 15
poplitibus timidoque tergo.

virtus repulsae nescia sordidae
intaminatis fulget honoribus
nec sumit aut ponit securis
arbitrio popularis aurae: 20

virtus recludens inmeritis mori
caelum negata temptat iter via
coetusque vulgaris et udam
spernit humum fugiente pinna.

CARM. III 2. 3

est et fideli tuta silentio 25
merces: vetabo, qui Cereris sacrum
volgarit arcanæ, sub isdem
sit trabibus fragilemque mecum

solvat phaselon: saepe Diespiter 80
neglectus incesto addidit integrum;
raro antecedentem scelestum
deseruit pede Poena claudo.

III

Iustum et tenacem propositi virum
non civium ardor prava iubentium,
non voltus instantis tyranni
mente quatit solida neque Auster,

dux inquieti turbidus Hadriae, 5
nec fulminantis magna manus Iovis:
si fractus inlabatur orbis,
inpavidum ferient ruinae.

hac arte Pollux et vagus Hercules 10
ennisus arcis attigit igneas,
quos inter Augustus recumbens
purpureo bibit ore nectar,

CARM. III 3

hac te merentem, Bacche pater, tuae
vexere tigres indocili iugum
collo trahentes, hac Quirinius
Martis equis Acheronta fugit,

15

gratum elocuta consiliantibus
Iunone divis: 'Ilion, Ilion
fatalis incestusque iudex
et mulier peregrina vertit

20

in pulverem, ex quo destituit deos
mercede pacta Laomedon, mihi
castaeque damnatum Minervae
cum populo et duce fraudulento.

iam nec Lacaenae splendet adulterae
famosus hospes nec Priami domus
periura pugnaces Achivos
Hectoreis opibus refringit,

25

nostrisque ductum seditionibus
bellum resedit: protinus et gravis
iras et invisum nepotem,
Troica quem peperit sacerdos,

30

Marti redonabo. illum ego lucidas
inire sedes, discere nectaris
sucos et adscribi quietis
ordinibus patiar deorum.

35

dum longus inter saeviat Ilion
Romamque pontus, qualibet exsules
in parte regnanto beati;
dum Priami Paridisque busto

40

CARM. III 3

insultet armentum et catulos ferae
celent inultae, stet Capitolium
fulgens triumphatisque possit
Roma ferox dare iura Medis.

horrenda late nomen in ultimas
extendat oras, qua medius liquor
secernit Europen ab Afro,
qua tumidus rigat arva Nilus. 45

aurum inrepertum et sic melius situm,
cum terra celat, spernere fortior
quam cogere humanos in usus
omne sacrum rapiente dextra, 50

quicumque mundo terminus obstitit,
hunc tanget armis, visere gestiens,
qua parte debacchentur ignes,
qua nebulae pluviique rores. 55

sed bellicosis fata Quiritibus
hac lege dico, ne nimium pii
rebusque fidentes avitae
tectae velint reparare Troiae. 60

Troiae renascens alite lugubri
fortuna tristi clade iterabitur
ducente victrices catervas
coniuge me Iovis et sorore.

ter si resurgat murus aeneus
auctore Phoebos, ter pereat meis
excisus Argivis, ter uxor
capta virum puerosque ploret. 65

CARM. III 3. 4

non hoc iocosae conveniet lyrae.
quo, Musa, tendis? desine pervicax
referre sermones deorum et
magna modis tenuare parvis. 70

IV

Descende caelo et dic age tibia
regina longum Calliope melos,
seu voce nunc mavis acuta,
seu fidibus citharave Phoebi.

auditis? an me ludit amabilis
insania? audire et videor pios
errare per lucos, amoenae
quos et aquae subeunt et aerae. 5

me fabulosae Volture in Apulo
nutricis extra limina Pulliae
ludo fatigatumque somno
fronde nova puerum palumbes 10

texere, mirum quod foret omnibus,
quicumque celsae nidum Aceruntiae
saltusque Bantinos et arvum
pingue tenent humilis Forenti, 15

CARM. III 4

ut tuto ab atris corpore viperis
dormirem et ursis, ut premerer sacra
lauroque conlataque myrto,
non sine dis animosus infans. 20

vester, Camenae, vester in arduos
tollor Sabinos, seu mihi frigidum
Praeneste seu Tibur supinum
seu liquidae placuere Baiae.

vestris amicum fontibus et choris 25
non me Philippis versa acies retro,
devota non extinxit arbor
nec Sicula Palinurus unda.

utcumque mecum vos eritis, libens 30
insanientem navita Bosphorum
temptabo et urentis harenas
litoris Assyrii viator,

visam Britannos hospitibus feros
et laetum equino sanguine Concanum,
visam pharetratos Gelonos 35
et Scythicum inviolatus amnem.

vos Caesarem altum, militia simul
fessas cohortes abdidit oppidis,
finire quaerentem labores
Pierio recreatis antro; 40

vos lene consilium et datis et dato
gaudetis, almae. scimus, ut inpios
Titanas immanemque turbam
fulmine sustulerit caduco,

CARM. III 4

qui terram inertem, qui mare temperat 45
ventosum et urbis regnaque tristia,
divosque mortalisque turmas
imperio regit unus aequo.

magnum illa terrorem intulerat Iovi 50
fidens iuventus horrida brachiis
fratresque tendentes opaco
Pelion inposuisse Olympo.

sed quid Typhoeus et validus Mimas
aut quid minaci Porphyriion statu, 55
quid Rhoetus evolsisque truncis
Enceladus iaculator audax

contra-sonantem Palladis aegida
possent ruentes? hinc avidus stetit
Volcanus, hinc matrona Iuno et
numquam umeris positurus arcum, 60

qui rore puro Castaliae lavit
crinis solutos, qui Lyciae tenet
dumeta natalemque silvam,
Delius et Patareus Apollo.

vis consili expers mole ruit sua, 65
vim temperatam di quoque provehunt
in maius, idem odere viris
omne nefas animo moventis.

testis mearum centimanus Gyges
sententiarum, notus et integrae 70
temptator Orion Dianae
virginea domitus sagitta.

CARM. III 4. 5

iniecta monstris Terra dolet suis
maeretque partus fulmine luridum
missos ad Orcum; nec peredit
inpositam celer ignis Aetnen

75

incontinentis nec Tityi iecur
reliquit ales, nequitiae additus
custos; amatorem trecentae
Pirithoum cohibent catenae.

80

V

Caelo tonantem credidimus Iovem
regnare: praesens divus habebitur
Augustus adiectis Britannis
imperio gravibusque Persis.

milesne Crassi coniuge barbara
turpis maritus vixit et hostium
— pro curia inversique mores! —
consenuit socerorum in armis,

5

sub rege Medo Marsus et Apulus,
anciliorum et nominis et togae
oblitus aeternaeque Vestae,
incolumi Iove et urbe Roma?

10

CARM. III 5

hoc caverat mens provida Reguli
dissentientis condicionibus
foedis et exemplo trahenti 15
perniciem veniens in aevum,

si non periret in miserabilis
captiva pubes: 'signa ego Punicis
adfixa delubris et arma
militibus sine caede' dixit 20

'derepta vidi, vidi ego civium
retorta tergo bracchia libero
portasque non clausas et arva
Marte coli populata nostro.

auro repensus scilicet acrior 25
miles redibit: flagitio additis
damnum. neque amissos colores
lana refert medicata fuco

nec vera virtus, cum semel excidit,
curat reponi deterioribus; 30
si pugnat extricata densis
cerva plagis, erit ille fortis,

qui perfidis se credidit hostibus,
et Marte Poenos proteret altero,
qui lora restrictis lacertis 35
sensit iners timuitque mortem.

CARM. III 5. 6

hic unde vitam sumeret inscius,
pacem duello miscuit: o pudor!
o magna Carthago probrosis
altior Italiae ruinis!

40

fertur pudicae coniugis osculum
parvosque natos ut capitis minor
ab se removisse et virilem
torvus humi posuisse voltum,

donec labantis consilio patres
firmaret auctor numquam alias dato
interque maerentis amicos
egregius properaret exul.

45

atqui sciebat, quae sibi barbarus
tortor pararet: non aliter tamen
dimovit obstantis propinquos
et populum reditus morantem,

50

quam si clientum longa negotia
diiudicata lite relinqueret
tendens Venafranos in agros
aut Lacedaemonium Tarentum.

55

VI

Delicta maiorum inmeritus lues,
Romane, donec templa refeceris
aedisque labentis deorum et
foeda nigro simulacra fumo.

CARM. III 6

dis te minorem quod geris, imperas. 5
hinc omne principium, huc refer exitum:
di multa neglecti dederunt
Hesperiae mala luctuosae.

iam bis Monaeses et Pacori manus 10
inauspicatos contudit impetus
nostros et adiecisse praedam
torquibus exiguis renidet;

paene occupatam seditionibus
delevit urbem Dacus et Aethiops, 15
hic classe formidatus, ille
missilibus melior sagittis.

fecunda culpa saecula nuptias
primum inquinavere et genus et domos:
hoc fonte derivata clades 20
in patriam populumque fluxit.

motus doceri gaudet Ionicos
matura virgo et fingitur artibus
iam nunc et incestos amores
de tenero meditatur ungui.

mox iuniores quaerit adulteros 25
inter mariti vina neque eligit
cui donet inpermissa raptim
gaudia luminibus remotis,

CARM. III 6. 7

sed iussa coram non sine conscio
surgit marito, seu vocat institor 80
seu navis Hispanae magister,
dedecorum pretiosus emptor.

non his iuventus orta parentibus
infecit aequor sanguine Punico
Pyrrhumque et ingentem cecidit 85
Antiochum Hannibalemque dirum,

sed rusticorum mascula militum
proles, Sabellis docta ligonibus
versare glaebas et severae 40
matris ad arbitrium recisos

portare fustis, sol ubi montium
mutaret umbras et iuga demeret
bubus fatigatis, amicum
tempus agens abeunte curru.

damnosa quid non inminuit dies? 45
aetas parentum peior avis tulit
nos nequiores, mox daturos
progeniem vitiosiore.

VII

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
primo restituent vere Favonii
Thyna merce beatum,
constantis iuvenem fide

CARM. III 7

Gygen? ille Notis actus ad Oricum 5
 post insana Caprae sidera frigidas
 noctis non sine multis
 insomnis lacrimis agit.

atqui sollicitae nuntius hospitae,
 suspirare Chloen et miseram tuis 10
 dicens ignibus uri,
 temptat mille vafer modis.

ut Proetum mulier perfida credulum
 falsis inpulerit criminibus nimis
 casto Bellerophontae 15
 maturare necem refert,

narrat paene datum Pelea Tartaro,
 Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens,
 et peccare docentis
 fallax historias movet, 20

frustra: nam scopulis surdior Ieari
 voces audit adhuc integer. at tibi
 ne vicinus Enipeus
 plus iusto placeat cave,

quamvis non alius flectere equum sciens 25
 aequae conspicitur gramine Martio
 nec quisquam citus aequae
 Tusco denatat alveo.

prima nocte domum claude neque in vias
 sub cantu querulae despice tibiae 30
 et te saepe vocanti
 duram difficilis mane.

VIII

Martiis caelebs quid agam kalendis,
quid velint flores et acerra turis
plena miraris positusque carbo in
caespite vivo,

docte sermones utriusque linguae: 5
voveram dulcis epulas et album
Libero caprum prope funeratus
arboris ictu.

hic dies anno redeunte festus 10
corticem adstrictum pice dimovebit
amphorae fumum bibere institutae
consule Tullo.

sume, Maecenas, cyathos amici 15
sospitis centum et vigiles lucernas
perfer in lucem: procul omnis esto
clamor et ira.

mitte civilis super urbe curas:
occidit Daci Cotisonis agmen,
Medus infestus sibi luctuosus
dissidet armis, 20

servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber sera domitus catena,
iam Scythae laxo meditantur arcu
cedere campis.

CARM. III 8. 9

neglegens, ne qua populus laboret, 25
parce privatus nimium cavere et
dona praesentis cape laetus horae:
linque severa.

IX

Donec gratus eram tibi
nec quisquam potior bracchia candidae
cervici iuvenis dabat,
Persarum vigui rege beatior.

'donec non alia magis 5
arsisti neque erat Lydia post Chloen,
multi Lydia nominis
Romana vigui clarior Ilia.'

me nunc Thressa Chloe regit,
dulcis docta modos et citharae sciens, 10
pro qua non metuam mori,
si parcent animae fata superstiti.

'me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti,
pro quo bis patiar mori, 15
si parcent puero fata superstiti.'

quid si prisca redit Venus
diductosque iugo cecigit aeneo,
si flava excutitur Chloe
reiectaeque patet ianua Lydiae? 20

CARM. III 9. 10

'quamquam sidere pulchrior
ille est, tu levior cortice et improbo
iracundior Hadria,
tecum vivere amem, tecum obeam lubens.'

X

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
saevo nupta viro, me tamen asperas
porrectum ante foris obicere incolis
plorares Aquilonibus.

audis, quo strepitu ianua, quo nemus 5
inter pulcra satum tecta remugiat
ventis et positas ut glaciet nives
puro numine Iuppiter?

ingratam Veneri pone superbiam,
ne currente retro funis eat rota: 10
non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.

o quamvis neque te munera nec preces
nec tinctus viola pallor amantium
nec vir Pieria paelice saucius 15
curvat, supplicibus tuis

parcas, nec rigida mollior aesculo
nec Mauris animum mitior anguibus:
non hoc semper erit liminis aut aquae
caelestis patiens latus. 20

XI

Mercuri — nam te docilis magistro
 movit Amphion lapides canendo —
 tuque testudo resonare septem
 callida nervis,

nec loquax olim neque grata, nunc et
 divitum mensis et amica templis:
 dic modos, Lyde quibus obstinatas
 adplicet auris,

5

quae velut latis equa trima campis
 ludit exsultim metuitque tangi
 nuptiarum expers et adhuc protervo
 cruda marito.

10

tu potes tigris comitesque silvas
 ducere et rivos celeres morari;
 cessit immanis tibi blandienti
 ianitor aulae;

15

[Cerberus, quamvis furiale centum
 muniant angues caput eius atque
 spiritus taeter saniesque manet
 ore trilingui;]

20

quin et Ixion Tityosque voltu
 risit invito; stetit urna paulum
 sicca, dum grato Danaï puellas
 carmine mulces.

CARM. III 11

audiat Lyde scelus atque notas 25
 virginum poenas et inane lymphæ
 dolium fundo pereuntis imo
 seraque fata,

quae manent culpas etiam sub Orco:
 inpiæ — nam quid potuere maius? —, 30
 inpiæ sponso potuere duro
 perdere ferro.

una de multis face nuptiali
 digna periurum fuit in parentem
 splendide mendax et in omne virgo 35
 nobilis aevom,

'surge' quae dixit iuveni marito,
 'surge, ne longus tibi somnus unde
 non times detur; socerum et scelestas
 falle sorores, 40

quae velut nactae vitulos leaenae
 singulos eheu lacerant: ego illis
 mollior nec te feriam neque intra
 claustra tenebo.

me pater saevis oneret catenis, 45
 quod viro clemens misero peperci,
 me vel extremos Numidarum in agros
 classe releget:

i pedes quo te rapiunt et auræ,
 dum favet nox et Venus, i secundo 50
 omine et nostri memorem sepulcro
 scalpe querelam.'

XII

Miserarum est neque amori dare ludum neque dulci mala
vino lavere, aut exanimari metuentis patruae verbera
linguae.

tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas operosaeque
Minervae studium aufert, Neobule, Liparaei nitor 5
Hebri,

simul unctos Tiberinis umeros lavit in undis, eques ipso
melior Bellerophonte, neque pugno neque segni pede
victus,

catus idem per apertum fugientis agitato grege cervos 10
iaculari et celer arto latitantem fruticeto excipere
aprum.

XIII

O fons Bandusiae, splendidior vitro,
dulci digne mero non sine floribus,
cras donaberis haedo,
cui frons turgida cornibus

primis et venerem et proelia destinat — 5
frustra, nam gelidos inficiet tibi
rubro sanguine rivos
lascivi suboles gregis.

CARM. III 13. 14

te flagrantis atrox hora Caniculæ
nescit tangere, tu frigus amabile 10
fessis vomere tauris
praebes et pecori vago.

fies nobilium tu quoque fontium
me dicente cavis inpositam ilicem 15
saxis, unde loquaces
lymphæ desiliunt tuæ.

XIV

Herculis ritu modo dictus, o plebs,
morte venalem petiisse laurum
Caesar Hispana repetit penatis
victor ab ora.

unico gaudens mulier marito 5
prodeat iustis operata sacris
et soror clari ducis et decoræ
supplice vitta

virginum matres iuvenumque nuper 10
sospitum; vos, o pueri et puellæ
iam virum expertæ, male nominatis
parcite verbis.

CARM. III 14. 15

hic dies vere mihi festus atras
exiget curas: ego nec tumultum
nec mori per vim metuam tenente
Caesare terras. 15

i pete unguentum, puer, et coronas
et cadum Marsi memorem duelli,
Spartacum siqua potuit vagantem
fallere testa. 20

dic et argutae properet Neerae
murream nodo cohibere crinem:
si per invisum mora ianitorem
fiet — abito.

lenit albescens animos capillus
litium et rixae cupidos protervae:
non ego hoc ferrem calidus iuventa
consule Planco. 25

XV

Vxor pauperis Ibyci,
tandem nequitiae fige modum tuae
famosisque laboribus;
maturo propior desine funeri

inter ludere virgines 5
et stellis nebulam spargere candidis.
non, siquid Pholoen satis,
et te, Chlori, decet: filia rectius

CARM. III 15. 16

expugnat iuvenum domos,
pulso Thyias uti concita tympano. 10
illam cogit amor Nothi
lascivæ similem ludere capreae:
te lanae prope nobilem
tonsaе Luceriam, non citharae decent
nec flos purpureus rosae 15
nec poti vetulam faece tenus cadi.

XVI

Inclusam Danaen turris aenea
robustaeque fores et vigilum canum
tristes excubiae munierant satis
nocturnis ab adulteris,
si non Acrisium virginis abditae 5
custodem pavidum Iuppiter et Venus
risissent: fore enim tutum iter et patens
converso in pretium deo.
aurum per medios ire satellites
et perrumpere amat saxa potentius 10
ictu fulmineo; concidit auguris
Argivi domus ob lucrum
demersa exitio; diffidit urbium
portas vir Macedo et subruit aemulos
reges muneribus; munera navium 15
saevos inlaqueant duces.

CARM. III 16

crescentem sequitur cura pecuniam
maiorumque fames: iure perhorru
late conspicuum tollere verticem,
Maecenas, equitum decus.

20

quanto quisque sibi plura negaverit,
ab dis plura feret: nil cupientium
nudus castra peto et transfuga divitum
partis linquere gestio,

contemptae dominus splendidior rei,
quam si quidquid arat inpiger Apulus
occultare meis dicerer horreis,
magnas inter opes inops.

25

purae rivos aquae silvaque iugerum
paucorum et segetis certa fides meae
fulgentem imperio fertilis Africae
fallit sorte beatior.

30

quamquam nec Calabriae mella ferunt apes
nec Laestrygonia Bacchus in amphora
languescit mihi nec pinguis Gallicis
crescunt vellera pascuis,

35

inportuna tamen pauperies abest
nec, si plura velim, tu dare deneges.
contracto melius parva cupidine
vectigalia porrigam,

40

quam si Mygdoniis regnum Alyattei
campis continuem. multa petentibus
desunt multa: bene est cui deus obtulit
parca quod satis est manu.

89

XVII

Aeli vetusto nobilis ab Lamo —
 quando et priores hinc Lamias ferunt
 denominatos et nepotum
 per memores genus omne fastus

auctore ab illo ducit originem, 5
 qui Formiarum moenia dicitur
 princeps et innantem Maricae
 litoribus tenuisse Lirim

late tyrannus —: cras foliis nemus 10
 multis et alga litus inutili
 demissa tempestas ab Euro
 sternet, aquae nisi fallit augur

annosa cornix: dum potes, aridum
 conpone lignum: cras genium mero 15
 curabis et porco bimenstri
 cum famulis operum solutis.

XVIII

Faune, Nympharum fugientum amator,
 per meos finis et aprica rura
 lenis incedas abeasque parvis
 aequus alumnis,

CARM. III 18. 19

si tener pleno cadit haedus anno
larga nec desunt Veneris sodali
vina creterrae, vetus ara multo
fumat odore.

5

ludit herboso pecus omne campo,
cum tibi nonae redeunt Decembres;
festus in pratis vacat otioso
cum bove pagus;

10

inter audacis lupus errat agnos,
spargit agrestis tibi silva frondes,
gaudet invisam pepulisse fossor
ter pede terram.

15

XIX

Quantum distet ab Inacho
Codrus pro patria non timidus mori,
narras et genus Aeaci
et pugnata sacro bella sub Ilio:

quo Chium pretio cadum
mercemur, quis aquam temperet ignibus,
quo praebente domum et quota
Paelignis caream frigoribus, taces.

5

CARM. III 19. 20

da lunae propere novae,
 da noctis mediae, da, puer, auguris 10
 Murenæ: tribus aut novem
 miscentur cyathis pocula commodis.

 qui Musas amat imparis,
 ternos ter cyathos attonitus petet
 vates; tris prohibet supra 15
 rixarum metuens tangere Gratia

 nudis iuncta sororibus:
 insanire iuvat: cur Berecynthiae
 cessant flamina tibiae?
 cur pendet tacita fistula cum lyra? 20

 parcentis ego dexteras
 odi: sparge rosas. audiat invidus
 dementem strepitum Lycus
 et vicina seni non habilis Lyco.

 spissa te nitidum coma, 25
 puro te similem, Telephe, Vespero
 tempestitiva petit Rhode:
 me lentus Glycerae torret amor meae.

XX

Non vides, quanto moveas periculo,
 Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae?
 dura post paulo fugies inaudax
 proelia raptor,

CARM. III 20. 21

cum per obstantis iuvenum catervas
ibit insignem repetens Nearchum, 5
grande certamen, tibi praeda cedat,
maior an illa.

interim, dum tu celeris sagittas
promis, haec dentis acuit timendos, 10
arbiter pugnae posuisse nudo
sub pede palmam

fertur et leni recreare vento
sparsum odoratis umerum capillis,
qualis aut Nireus fuit aut aquosa 15
raptus ab Ida.

XXI

O nata mecum consule Manlio,
seu tu querellas sive geris iocos
seu rixam et insanos amores
seu facilem, pia testa, somnum,

quocumque lectum nomine Massicum 5
servas, moveri digna bono die
descende Corvino iubente
promere languidiora vina.

CARM. III 21. 22

non ille, quamquam Socraticis madet
sermonibus, te neglegit horridus: 10
narratur et prisci Catonis
saepe mero caluisse virtus.

tu lene tormentum ingenio admoves
plerumque duro, tu sapientium 15
curas et arcanum iocoso
consilium retegis Lyaeo,

tu spem reducis mentibus anxiis
virisque et addis cornua pauperi
post te neque iratos trementi
regum apices neque militum arma. 20

te Liber et si laeta aderit Venus
segnesque nodum solvere Gratiae
vivaeque producent lucernae,
dum rediens fugat astra Phoebus.

XXII

Montium custos nemorumque, virgo,
quae laborantis utero puellas
ter vocata audis adimisque leto,
diva triformis,

imminens villae tua pinus esto, 5
 quam per exactos ego laetus annos
 verris obliquom meditantis ictum
 sanguine donem.

XXIII

Caelo supinas si tuleris manus
 nascente Luna, rustica Phidyle,
 si ture placaris et horna
 fruge Lares avidaque porca,
 nec pestilentem sentiet Africum 5
 fecunda vitis nec sterilem seges
 robiginem aut dulces alumni
 pomifero grave tempus anno.

nam quae nivali pascitur Algido
 devota quercus inter et ilices 10
 aut crescit Albanis in herbis
 victima, pontificum securis

cervice tinguet; te nihil attinet
 temptare multa caede bidentium
 parvos coronantem marino 15
 rore deos fragilique myrto.

inmunis aram si tetigit manus,
 non sumptuosa blandior hostia,
 mollivit aversos Penatis
 farre pio et saliente mica. 20

XXIV

Intactis opulentior
 thesauris Arabum et divitis Indiae
 caementis licet occupes
 terrenum omne tuis et mare publicum:

si figit adamantinos 5
 summis verticibus dira Necessitas
 clavos, non animum metu,
 non mortis laqueis expedies caput.

campestres melius Scythae,
 quorum plaustra vagas rite trahunt domos, 10
 vivunt et rigidi Getae,
 inmetata quibus iugera liberas

fruges et Cererem ferunt
 nec cultura placet longior annua
 defunctumque laboribus 15
 aequali recreat sorte vicarius.

illic matre carentibus
 privignis mulier temperat innocens
 nec dotata regit virum
 coniunx nec nitido fedit adultero; 20

dos est magna parentium
 virtus et metuens alterius viri
 certo foedere castitas,
 et peccare nefas, aut pretium est mori.

CARM. III 24

o quisquis volet inpias 25
 caedis et rabiem tollere civicam,
 si quaeret pater urbium
 subscribi statuis, indomitam audeat
 refrenare licentiam,
 clarus postgenitis, quatenus, heu nefas, 30
 virtutem incolumem odimus,
 sublatam ex oculis quaerimus invidi.
 quid tristes querimoniae,
 si non supplicio culpa reciditur,
 quid leges sine moribus 35
 vanae proficiunt, si neque fervidis
 pars inclusa caloribus
 mundi nec Boreae finitimum latus
 durataeque solo nives
 mercatorem abigunt, horrida callidi 40
 vincunt aequora navitae,
 magnum pauperies opprobrium iubet
 quidvis et facere et pati
 virtutisque viam deserit arduae?
 vel nos in Capitolium, 45
 quo clamor vocat et turba faventium,
 vel nos in mare proximum
 gemmas et lapides aurum et inutile,
 summi materiem mali,
 mittamus, scelerum si bene paenitet. 50
 eradenda cupidinis
 pravi sunt elementa et tenerae nimis

CARM. III 24. 25

mentes asperioribus
formandae studiis. nescit equo rudis
haerere ingenuus puer 55
venarique timet, ludere doctior,

seu Graeco iubeas trocho
seu malis vetita legibus alea,
cum periura patris fides
consortem socium fallat et hospites 60

indignoque pecuniam
heredi properet. scilicet improbae
crescunt divitiae, tamen
curtae nescio quid semper abest rei.

XXV

Quo me, Bacche, rapis tui
plenum? quae nemora aut quos agor in specus
velox mente nova? quibus
antris egregii Caesaris audiar

aeternum meditans decus 5
stellis inserere et consilio Iovis?
dicam insigne, recens, adhuc
indictum ore alio. non secus in iugis

CARM. III 25. 26

exsomnia stupet Euhias
Hebrum prospiciens et nive candidam 10
Thracen ac pede barbaro
lustratam Rhodopen, ut mihi devio
ripas et vacuum nemus
mirari libet. o Naiadum potens
Baccharumque valentium 15
proceras manibus vertere fraxinos,
nil parvum aut humili modo,
nil mortale loquar. dulce periculum est,
o Lenaeae, sequi deum
cingentem viridi tempora pampino. 20

XXVI

Vixi puellis nuper idoneus
et militavi non sine gloria:
nunc arma defunctumque bello
barbiton hic paries habebit,
laevom marinae qui Veneris latus 5
custodit: hic, hic ponite lucida
funalia et vectis et arcus
oppositis foribus minacis.
o quae beatam diva tenes Cyprum et
Memphin carentem Sithonia nive, 10
regina, sublimi flagello
tange Chloen semel arrogantem.

XXVII

Inpios parrae recinentis omen
ducat et praegnans canis aut ab agro
rava decurrens lupa Lanuvino
fetaque volpes;

rumpat et serpens iter institutum, 5
si per obliquom similis sagittae
terrui mannos. ego cui timebo
providus auspex,

antequam stantis repetat paludes 10
imbrium divina avis imminentium,
oscinem corvum prece suscitabo
solis ab ortu.

sis licet felix, ubicumque mavis, 15
et memor nostri, Galatea, vivas
teque nec laevos vetet ire picus
nec vaga cornix.

sed vides, quanto trepidet tumultu 20
pronus Orion? ego quid sit ater
Hadriae novi sinus et quid albus
peccet lapyx.

hostium uxores puerique caecos
sentiant motus orientis Austri et
aequoris nigri fremitum et trementis
verbere ripas.

CARM. III 27

sic et Europe niveum doloso
credidit tauro latus et scatentem
beluis pontum mediasque fraudes
palluit audax. 25

nuper in pratis studiosa florum et
debitae Nymphis opifex coronae
nocte sublustri nihil astra praeter
vidit et undas. 30

quae simul centum tetigit potentem
oppidis Creten, 'pater — o relictum
filiae nomen pietasque' dixit
'victa furore! 35

unde quo veni? levis una mors est
virginum culpae. vigilansne ploro
turpe commissum an vitiis carentem
ludit imago 40

vana, quae porta fugiens eburna
somnia ducit? meliusne fluctus
ire per longos fuit an recentis
carpere flores? 45

siquis infamem mihi nunc iuvenum
dedat iratae, lacerare ferro et
frangere enitar modo multum amati
cornua monstri. 50

inpudens liqui patrios penates:
inpudens Orcum moror. o deorum
siquis haec audis, utinam inter errem
nuda leones; 50

CARM. III 27

antequam turpis macies decentis
occupet malas teneraeque sucus
defluat praedae, speciosa quaero
pascere tigris.

55

vilis Europe, pater urget absens,
quid mori cessas? potes hac ab orno
pendulum zona bene te secuta
laedere collum.

60

sive te rupes et acuta leto
saxa delectant, age te procellae
crede veloci; nisi erile mavis
carpere pensum

regius sanguis dominaeque tradi
barbarae paelex.' aderat querenti
perfidum ridens Venus et remisso
filius arcu.

65

mox ubi lusit satis, 'abstineto'
dixit 'irarum calidaeque rixae,
cum tibi invisus laceranda reddet
cornua taurus.

70

uxor invicti Iovis esse nescis.
mitte singultus; bene ferre magnam
disce fortunam: tua sectus orbis
nomina ducet.'

75

XXVIII

Festo quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum,
Lyde, strenua Caecubum
munitaeque adhibe vim sapientiae.

inclinare meridiem
sentis et, veluti stet volucris dies,
parcis deripere horreo
cessantem Bibuli consulis amphoram?

5

nos cantabimus invicem
Neptunum et viridis Nereidum comas:
tu curva recines lyra
Latonam et celeris spicula Cynthiae:

10

summo carmine, quae Cnidon
fulgentisque tenet Cycladas et Paphon
iunctis visit oloribus,
dicetur merita Nox quoque nenia.

15

XXIX

Tyrrhena regum progenies, tibi
non ante verso lene merum cado
cum flore, Maecenas, rosarum et
pressa tuis balanus capillis

CARM. III 29

iamdudum apud me est: eripe te morae, 5
ne semper udum Tibur et Aefulae
declive contempleris arvom et
Telegoni iuga parricidae.

fastidiosam desere copiam et
molem propinquam nubibus arduis: 10
omitte mirari beatae
fumum et opes strepitumque Romae.

plerumque gratae divitibus vices
mundaeque parvo sub lare pauperum 15
cenae sine aulaeis et ostro
sollicitam explicuere frontem.

iam clarus occultum Andromedae pater
ostendit ignem, iam Procyon furit
et stella vesani Leonis
sole dies referente siccos; 20

iam pastor umbras cum grege languido
rivomque fessus quaerit et horridi
dumeta Silvani caretque
ripa vagis taciturna ventis:

tu civitatem quis deceat status 25
curas et urbi sollicitus times,
quid Seres et regnata Cyro
Bactra parent Tanaisque discors.

prudens futuri temporis exitum
caliginosa nocte premit deus 30
ridetque, si mortalis ultra
fas trepidat. quod adest memento

CARM. III 29

conponere aequos: cetera fluminis
ritu feruntur, nunc medio alveo
cum pace delabentis Etruscum 35
in mare, nunc lapides adesos

stirpisque raptas et pecus et domos
volventis una, non sine montium
clamore vicinaeque silvae,
cum fera diluvies quietos 40

inritat amnis. ille potens sui
laetusque deget, cui licet in diem
dixisse 'vixi'. cras vel atra
nube polum pater occupato

vel sole puro; non tamen inritum 45
quodcumque retro est efficiet neque
diffinget infectumque reddet
quod fugiens semel hora vexit.

Fortuna saevo laeta negotio et
ludum insolentem ludere pertinax 50
transmutat incertos honores,
nunc mihi nunc alii benigna.

laudo manentem: si celeris quatit
pinnae, resigno quae dedit et mea
virtute me involvo probamque 55
pauperiem sine dote quaero.

non est meum, si mugiat Africis
malus procellis, ad miseris preces
decurrere et votis pacisci,
ne Cypriae Tyriaeque merces 60

addant avaro divitias mari:
tunc me biremis praesidio scaphae
tutum per Aegaeos tumultus
aura feret geminusque Pollux.

XXX

Exegi monumentum aere perennius
regalique situ pyramidum altius,
quod non imber edax, non aquilo impotens
possit diruere aut innumerabilis

annorum series et fuga temporum. 5
non omnis moriar multaue pars mei
vitabit Libitinam: usque ego postera
crescam laude recens, dum Capitolium

scandet cum tacita virgine pontifex: 10
dicar, qua violens obstrepat Aufidus
et qua pauper aquae Daunus agrestium
regnavit populorum, ex humili potens

princeps Aeolium carmen ad Italos 15
deduxisse modos. sume superbiam
quaesitam meritis et mihi Delphica
lauro cinge volens, Melpomene, comam.

CARMINVM

LIBER QVARTVS

I

Intermissa, Venus, diu
rursus bella moves? parce precor, precor.
non sum qualis eram bonae
sub regno Cinaræ. desine, dulcium

mater saeva Cupidinum, 5
circa lustra decem flectere mollibus
iam durum imperiis; abi,
quo blandæ iuvenum te revocant preces.

tempestivius in domum
Pauli purpureis ales oloribus 10
comissabere Maximi,
si torrere iecur quaeris idoneum.

namque et nobilis et decens
et pro sollicitis non tacitus reis
et centum puer artium 15
late signa feret militiae tuæ,

et quandoque potentior
largi muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
ponet marmoream sub trabe citrea. 20

CARM. IV 1. 2

illic plurima naribus
duces tura lyraque et Berecyntia
delectabere tibia
mixtis carminibus non sine fistula;
illic bis pueri die 25
numen cum teneris virginibus tuum
laudantes pede candido
in morem Salium ter quatient humum.
me nec femina nec puer
iam nec spes animi credula mutui 30
nec certare iuvat mero
nec vincere novis tempora floribus.
sed cur heu, Ligurine, cur
manat rara meas lacrima per genas?
cur facunda parum decoro 35
inter verba cadit lingua silentio?
nocturnis ego somniis
iam captum teneo, iam volucrem sequor
te per gramina Martii
campi, te per aquas, dure, volubilis. 40

II

Pindarum quisquis studet aemulari,
Iulle, ceratis ope Daedalea
nititur pinnis, vitreo daturus
nomina ponto.

CARM. IV 2

monte decurrens velut amnis, imbres
quem super notas aluere ripas,
fervet immensusque ruit profundo
Pindarus ore, 5

laurea donandus Apollinari,
seu per audacis nova dithyrambos
verba devolvit numerisque fertur
lege solutis, 10

seu deos regesque canit, deorum
sanguinem; per quos cecidere iusta
morte Centauri, cecidit tremendae
flamma Chimaerae, 15

sive quos Elea domum reducit
palma caelestis pugilemve equomve
dicit et centum potiore signis
munere donat, 20

flebili sponsae iuvenemve raptum
plorat et viris animumque moresque
aureos educit in astra nigroque
invidet Orco.

multa Dircaeum levat aura cycnum,
tendit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus: ego apis Matinae
more modoque, 25

CARM. IV 2

grata carpentis thyma per laborem
 plurimum, circa nemus uvidique 30
 Tiburis ripas operosa parvos
 carmina fingo.

concinnes maiore poeta plectro
 Caesarem, quandoque trahet ferocis
 per sacrum clivum merita decorus 35
 fronde Sygambros,

quo nihil maius meliusve terris
 fata donavere bonique divi
 nec dabunt, quamvis redeant in aurum
 tempora priscum; 40

concinnes laetosque dies et urbis
 publicum ludum super inpetrato
 fortis Augusti reditu forumque
 litibus orbum.

tum meae, si quid loquar audiendum, 45
 vocis accedet bona pars et 'o sol
 pulcer, o laudande' canam recepto
 Caesare felix.

teque, dum procedis, io Triumphe,
 non semel dicemus, io Triumphe, 50
 civitas omnis dabimusque divis
 tura benignis.

te decem tauri totidemque vaccae,
 me tener solvet vitulus, relicta
 matre qui largis iuvenescit herbis 55
 in mea vota,

CARM IV 2. 3

fronte curvatos imitatus ignis
tertium lunae referentis ortum,
qua notam duxit, niveus videri,
cetera fulvos.

60

III

Quem tu, Melpomene, semel
nascentem placido lumine videris,
illum non labor Isthmius
clarabit pugilem, non equos inpiger

curru ducet Achaico
victorem, neque res bellica Deliis
ornatum foliis ducem,
quod regum tumidas contuderit minas,

5

ostendet Capitolio:
sed quae Tibur aquae fertile praefluunt
et spissae nemorum comae
fingent Aeolio carmine nobilem.

10

Romae, principis urbium,
dignatur suboles inter amabilis
vatum ponere me choros,
et iam dente minus mordeor invido.

15

o testudinis aureae
dulcem quae strepitum, Pieri, temperas,
o mutis quoque piscibus
donatura cycni, si libeat, sonum,

20

CARM. IV 3. 4

totum muneris hoc tui est,
quod monstror digito praetereuntium
Romanae fidicen lyrae;
quod spiro et placeo, si placeo, tuum est.

IV

Qualem ministrum fulminis alitem,
cui rex deorum regnum in avis vagas
permisit expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flavo,

olim iuventas et patrius vigor 5
nido laborum propulit inscium
vernique iam nimbis remotis
insolitos docuere nisus

venti paventem, mox in ovilia 10
demisit hostem vividus impetus,
nunc in reluctantis dracones
egit amor dapis atque pugnae,

qualemve laetis caprea pascuis
intenta fulvae matris ab ubere
iam lacte depulsum leonem 15
dente novo peritura vidit:

videre Raetis bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici; quibus
mos unde deductus per omne 20
tempus Amazonia securi

CARM. IV 4

dextras obarmet, quaerere distuli,
nec scire fas est omnia; sed diu
lateque victrices catervae
consiliis iuvenis revictae

sensere, quid mens rite, quid indoles
nutrita faustis sub penetralibus
posset, quid Augusti paternus
in pueros animus Neronis.

25

fortes creantur fortibus et bonis;
est in iuvenis, est in equis patrum
virtus neque inbellem feroces
progenerant aquilae columbam.

30

doctrina sed vim promovet insitam
rectique cultus pectora roborant;
utcumque defecere mores,
indecorant bene nata culpa.

35

quid debeas, o Roma, Neronibus,
testis Metaurum flumen et Hasdrubal
devictus et pulcher fugatis
ille dies Latio tenebris

40

qui primus alma risit adorea,
dirus per urbis Afer ut Italas
ceu flamma per taedas vel Eurus
per Siculas equitavit undas.

CARM. IV 4

post hoc secundis usque laboribus 45
 Romana pubes crevit et in pio
 vastata Poenorum tumultu
 fana deos habuere rectos,

dixitque tandem perfidus Hannibal:
 'cervi, luporum praeda rapacium, 50
 sectamur ultro quos opimus
 fallere et effugere est triumphus.

gens, quae cremato fortis ab Ilio
 iactata Tuscis aequoribus sacra
 natosque maturosque patres 55
 pertulit Ausonias ad urbis,

duris ut ilex tonsa bipennibus
 nigrae feraci frondis in Algido,
 per damna, per caedis ab ipso
 ducit opes animumque ferro. 60

non hydra secto corpore firmior
 vinci dolentem crevit in Herculem
 monstrumve submittere Colchi
 maius Echioniaeve Thebae.

merses profundo, pulcrior evenit; 65
 luctere, multa proruet integrum
 cum laude victorem geretque
 proelia coniugibus loquenda.

Carthagini iam non ego nuntios
 mittam superbos: occidit, occidit 70
 spes omnis et fortuna nostri
 nominis Hasdrubale interempto.

CARM. IV 4. 5

nil Claudiae non perficient manus,
quas et benigno numine Iuppiter
defendit et curae sagaces
expediunt per acuta belli.'

75

V

Divis orte bonis, optume Romulae
custos gentis, abes iam nimium diu:
maturum reditum pollicitus patrum
sancto concilio, redi.

lucem redde tuae, dux bone, patriae.
instar veris enim voltus ubi tuus
adfulsit populo, gratior it dies
et soles melius nitent.

5

ut mater iuvenem, quem Notus invido
flatu Carpathii trans maris aequora
cunctantem spatio longius annuo
dulci distinet a domo,

10

votis ominibusque et precibus vocat
curvo nec faciem litore dimovet,
sic desideriiis icta fidelibus
quaerit patria Caesarem.

15

CARM. IV 5

tutus bos etenim rura perambulat,
nutrit rura Ceres almaque Faustitas,
pacatum volitant per mare navitae,
culpari metuit fides,

20

nullis polluitur casta domus stupris,
mos et lex maculosum edomuit nefas,
laudantur simili prole puerperae,
culpam poena premit comes.

quis Parthum paveat, quis gelidum Scythen,
quis Germania quos horrida parturit
fetus incolumi Caesare? quis ferae
bellum curet Hiberiae?

25

condit quisque diem collibus in suis
et vitem viduas ducit ad arbores;
hinc ad vina redit laetus et alteris
te mensis adhibet deum.

30

te multa prece, te prosequitur mero
defuso pateris, et Laribus tuum
miscet numen, uti Graecia Castoris
et magni memor Herculis.

35

'longas o utinam, dux bone, ferias
praestes Hesperiae' dicimus integro
sicci mane die, dicimus uvidi,
cum sol Oceano subest.

40

VI

Dive, quem proles Niobaea magnae
vindicem linguae Tityosque raptor
sensit et Troiae prope victor altae
Pthius Achilles,

ceteris maior, tibi miles inpar, 5
filius quamvis Thetidis marinae
Dardanas turris quateret tremenda
cuspide pugna —

ille, mordaci velut icta ferro 10
pinus aut impulsa cupressus Euro,
procidit late posuitque collum in
pulvere Teucro;

ille non inclusus equo Minervae
sacra mentito male feriatos
Troas et laetam Priami choreis 15
falleret aulam,

sed palam captis gravis, heu nefas, heu
nescios fari pueros Achivis
ureret flammis, etiam latentem 20
matris in alvo,

ni tuis flexus Venerisque gratae
vocibus divom pater adnuisset
rebus Aeneae potiore ductos
alite muros:

CARM. IV 6. 7

doctor argutae fidicen Thaliae, 25
Phoebe, qui Xantho lavis amne crinis,
Dauniae defende decus Camenae,
levis Agyieus.

spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem 30
carminis nomenque dedit poetae:
virginum primae puerique claris
patribus orti,

Deliae tutela deae, fugacis
lyncae et cervos cohibentis arcu, 35
Lesbium servate pedem meique
pollicis ictum,

rite Latonae puerum canentes,
rite crescentem face Noctilucam,
prosperam frugum celeremque pronos 40
volvere mensis.

nupta iam dices 'ego dis amicum,
saeculo festas referente luces,
reddidi carmen docilis modorum
vatis Horati.'

VII

Diffugere nives, redeunt iam gramina campis
arboribusque comae;
mutat terra vices, et decrescentia ripas
flumina praetereunt.

CARM. IV 7

- Gratia cum Nymphis geminisque sororibus audet 5
ducere nuda choros.
immortalia ne speres, monet annus et almus
quae rapit hora diem.
- frigora mitescunt Zephyris, ver proterit aestas,
interitura, simul 10
pomifer autumnus fruges effuderit, et mox
bruma recurrit iners.
- damna tamen celeres reparant caelestia lunae:
nos ubi decidimus
quo pius Aeneas, quo dives Tullus et Ancus, 15
pulvis et umbra sumus.
- quis scit an adiciant hodiernae crastina summae
tempora di superi?
cuncta manus avidas fugient heredis, amico
quae dederis animo. 20
- cum semel occideris et de te splendida Minos
fecerit arbitria,
non, Torquate, genus, non te facundia, non te
restituēt pietas.
- infernīs neque enim tenebris Diana pudicum 25
liberat Hippolytum
nec Lethaea valet Theseus abrumpere caro
vincula Pirithoo.

VIII

Donarem pateras grataque commodus,
 Censorine, meis aera sodalibus,
 donarem tripodas, praemia fortium
 Graiorum, neque tu pessuma munerum

ferres, divite me scilicet artium 5
 quas aut Parrhasius protulit aut Scopas,
 hic saxo, liquidis ille coloribus
 sollers nunc hominem ponere, nunc deum.

sed non haec mihi vis, nec tibi talium 10
 res est aut animus deliciarum egens:
 gaudes carminibus; carmina possumus
 donare, et pretium dicere muneri.

non incisa notis marmora publicis,
 per quae spiritus et vita redit bonis 15
 post mortem ducibus, [non celeres fugae
 reiectaeque retrorsum Hannibalis minae
 non incendia Karthaginis inopiae
 eius qui domita nomen ab Africa
 lucratus rediit] clarius indicant
 laudes quam Calabrae Pierides, neque 20

CARM. IV 8. 9

si chartae sileant quod bene feceris,
mercedem tuleris. quid foret Iliæ
Mavortisque puer, si taciturnitas
obstaret meritis invida Romuli?

ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
virtus et favor et lingua potentium
vatum divitibus consecrat insulis.
[dignum laude virum Musa vetat mori]
caelo Musa beat. sic Iovis interest

25

optatis epulis inpiger Hercules,
clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
quassas eripiunt aequoribus ratis,
[ornatus viridi tempora pampino]
Liber vota bonos ducit ad exitus.

80

IX

Ne forte credas interitura quæ
longe sonantem natus ad Aufidum
non ante volgatas per artis
verba loquor socianda chordis:

non, si priores Maeonius tenet
sedes Homerus, Pindaricæ latent
Cæaque et Alcaei minaces
Stesichorique graves Camenæ,

5

CARM IV 9

nec, siquid olim lusit Anacreon,
delevit aetas; spirat adhuc amor 10
vivuntque conmissi calores
Aeoliae fidibus puellae.

non sola comptos arsit adulteri
crinis et aurum vestibus inlitum
mirata regalisque cultus 15
et comites Helene Lacaena,

primusve Teucer tela Cydonio
direxit arcu, non semel Ilios
vexata, non pugnavit ingens
Idomeneus Sthenelusve solus 20

dicenda Musis proelia, non ferox
Hector vel acer Deiphobus gravis
exceptit ictus pro pudicis
coniugibus puerisque primus.

vixere fortes ante Agamemnona 25
multi; sed omnes inlacrimabiles
urgentur ignotique longa
nocte, carent quia vate sacro.

paulum sepultae distat inertiae
celata virtus. non ego te meis 30
chartis inornatum silebo
totve tuos patiar labores

CARM. IV 9. 10

inpune, Lolli, carpere lividas
obliviones: est animus tibi
rerumque prudens et secundis
temporibus dubiisque rectus, 35

vindex avarae fraudis et abstinens
ducentis ad se cuncta pecuniae,
consulque non unius anni,
sed quotiens bonus atque fidus 40

iudex honestum praetulit utili,
reiecit alto dona nocentium
vultu, per obstantis catervas
explicuit sua victor arma.

non possidentem multa vocaveris
recte beatum; rectius occupat
nomen beati, qui deorum
muneribus sapienter uti 45

duramque callet pauperiem pati
peiusque leto flagitium timet,
non ille pro caris amicis
aut patria timidus perire. 50

X

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens,
insperata tuae cum veniet pluma superbiae
et quae nunc umeris involitant, deciderint comae,
nunc et qui color est puniceae flore prior rosae,

CARM. IV 10. 11

mutatus, Ligurine, in faciem verterit hispidam, 5
dices 'heu', quotiens te speculo videris alterum,
'quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit,
vel cur his animis incolumes non redeunt genae?'

XI

Est mihi nonum superantis annum
plenus Albani cadus, est in horto,
Phylli, nectendis apium coronis,
est hederæ vis

multa, qua crinis religata fulges; 5
ridet argento domus, ara castis
vincta verbenis avet immolato
spargier agno;

cuncta festinat manus, huc et illuc
cursitant mixtae pueris puellae, 10
sordidum flammæ trepidant rotantes
vertice fumum.

ut tamen noris, quibus advoceris
gaudiis, Idus tibi sunt agendae,
qui dies mensem Veneris marinae 15
findit Aprilem,

iure sollemnis mihi sanctiorque
paene natali proprio, quod ex hac
luce Maecenas meus affluentis
ordinat annos. 20

CARM. IV 11. 12

Telephum, quē tu petis, occupavit
non tuāe sortis iuvenem puella
dives et lasciva tenetque grata
compede vinctum.

terret ambustus Phaethon avaras 25
spes et exemplum grave praebet ales
Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophontem,

semper ut te digna sequare et ultra
quam licet sperare nefas putando 30
disparem vites. age iam, meorum
finis amorum

— non enim posthac alia calebo
femina —, condisce modos, amanda
voce quos reddas: minuentur atrae 35
carmine curae.

XII

Iam veris comites, quae mare temperant,
inpellunt animae linthea Thraciae,
iam nec prata rigent nec fluvii strepunt
hiberna nive turgidi.

nidum ponit Ityn flebiliter gemens 5
infelix avis et Cecropiae domus
aeternum opprobrium, quod male barbaras
regum est ultra libidines.

CARM. IV 12. 13

dicunt in tenero gramine pinguium
custodes ovium carmina fistula 10
delectantque deum, cui pecus et nigri
colles Arcadiae placent.

adduxere sitim tempora, Vergili.
sed pressum Calibus ducere Liberum
si gestis, iuvenum nobilium cliens, 15
nardo vina merebere.

nardi parvus onyx eliciet cadum,
qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
spes donare novas largus amaraque
curarum eluere efficax. 20

ad quae si properas gaudia, cum tua
velox merce veni: non ego te meis
immunem meditor tinguere poculis,
plena dives ut in domo.

verum pone moras et studium lucri 25
nigrorumque memor, dum licet, ignium
misce stultitiam consiliis brevem:
dulce est desipere in loco.

XIII

Audivere, Lyce, di mea vota, di
audivere, Lyce: fis anus; et tamen
vis formosa videri
ludisque et bibis inpudens

CARM. IV 13

et cantu tremulo pota Cupidinem
lentum sollicitas: ille virentis et
doctae psallere Chiae
pulcris excubat in genis. 5

inportunus enim transvolat aridas
quercus et refugit te, quia luridi
dentes, te quia rugae
turpant et capitis nives. 10

nec Coae referunt iam tibi purpurae
nec cari lapides tempora, quae semel
notis condita fastis
inclusit volucris dies. 15

quo fugit venus, heu, quove color, decens
quo motus? quid habes illius, illius,
quae spirabat amores,
quae me surpuerat mihi, 20

felix post Cinaram notaque et artium
gratarum facies? sed Cinaræ brevis
annos fata dederunt,
servatura diu parem

cornicis vetulae temporibus Lycen, 25
possent ut iuvenes visere fervidi
multo non sine risu
dilapsam in cineres facem.

XIV

Quae cura patrum quaeve Quiritium
 plenis honorum muneribus tuas,
 Auguste, virtutes in aevum
 per titulos memoresque fastus

aeternet, o qua sol habitabilis
 inlustrat oras, maxime principum,
 quem legis expertes Latinae
 Vindelici didicere nuper,

5

quid Marte posses. milite nam tuo
 Drusus Genaunos, inplacidum genus,
 Breunosque velocis et arces
 Alpibus inpositas tremendis

10

deiecit acer plus vice simplici,
 maior Neronum mox grave proelium
 conmisit immanisque Raetos
 auspiciis pepulit secundis,

15

spectandus in certamine Martio
 devota morti pectora liberae
 quantis fatigaret ruinis,
 indomitas prope qualis undas

20

CARM. IV 14

exercet Auster Pleiadum choro
scindente nubis, inpiger hostium
vexare turmas et frementem
mittere equum medios per ignis.

sic tauriformis volvitur Aufidus, 25
qui regna Dauni praefluit Apuli,
cum saevit horrendamque cultis
diluvium meditatur agris,

ut barbarorum Claudius agmina
ferrata vasto diruit impetu 30
primosque et extremos metendo
stravit humum sine clade victor,

te copias, te consilium et tuos
praebente divos. nam tibi quo die
portus Alexandria supplex 85
et vacuum patefecit aulam,

Fortuna lustro prospera tertio
belli secundos reddidit exitus
laudemque et optatum peractis
imperii decus adrogavit. 40

te Cantaber non ante domabilis
Medusque et Indus, te profugus Scythes
miratur, o tutela praesens
Italiae dominaeque Romae.

CARM. IV 14. 15

te fontium qui celat origines 45
Nilusque et Hister, te rapidus Tigris,
te beluosus qui remotis
obstrepit Oceanus Britannis,

te non paventis funera Galliae 50
duraeque tellus audit Hiberiae,
te caede gaudentes Sygambri
conpositis venerantur armis.

XV

Phoebus volentem proelia me loqui
victas et urbis increpuit lyra,
ne parva Tyrrhenum per aequor
vela darem. tua, Caesar, aetas

fruges et agris rettulit uberes 5
et signa nostro restituit Iovi
derepta Parthorum superbis
postibus et vacuum duellis

Ianum Quirini clausit et ordinem 10
rectum evaganti frena licentiae
iniecit emovitque culpas
et veteres revocavit artis,

per quas Latinum nomen et Italiae 15
crevere vires famaue et imperi
porrecta maiestas ad ortus
solis ab Hesperio cubili.

CARM. IV 15

custode rerum Caesare non furor
civilis aut vis exiget otium,
non ira, quae procudit ensis
et miseras inimicat urbis;

20

non qui profundum Danuvium bibunt
edicta rumpent Iulia, non Getae,
non Seres infidique Persae,
non Tanain prope flumen orti;

nosque et profestis lucibus et sacris
inter iocosi munera Liberi
cum prole matronisque nostris
rite deos prius adprecati

25

virtute functos more patrum duces
Lydis remixto carmine tibiis
Troiamque et Anchisen et almae
progeniem Veneris canemus.

30

CARMEN SAECVLARE

Phoebe silvarumque potens Diana,
lucidum caeli decus, o colendi
semper et culti, date quae precamur
tempore sacro,

quo Sibyllini monuere versus
virgines lectas puerosque castos
dis, quibus septem placuere colles,
dicere carmen.

5

alme Sol, curru nitido diem qui
promis et celas aliasque et idem
nascaris, possis nihil urbe Roma
visere maius.

10

Rite maturos aperire partus
lenis, Ilithyia, tuere matres,
sive tu Lucina probas vocari
seu Genitalis:

15

CARM. SAEC.

diva, producas subolem patrumque
prosperes decreta super iugandis
feminis prolisque novae feraci
lege marita,

20

certus undenos deciens per annos
orbis ut cantus referatque ludos
ter die claro totiensque grata
nocte frequentis.

Vosque, veraces cecinisse Parcae,
quod semel dictum est stabilisque rerum
terminus servet, bona iam peractis
iungite fata.

25

fertilis frugum pecorisque Tellus
spicea donet Cererem corona;
nutriant fetus et aquae salubres
et Iovis aerae.

30

condito mitis placidusque telo
supplices audi pueros, Apollo;
siderum regina bicornis, audi,
Luna, puellas.

35

Roma si vestrum est opus Iliaequē
litis Etruscum tenere turmae,
iussa pars mutare lares et urbem
sospite cursu,

40

CARM. SAEC.

cui per ardentem sine fraude Troiam
castus Aeneas patriae superstes
liberum munivit iter, daturus
plura relictis:

di, probos mores docili iuventae, 45
di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
et decus omne.

Quaeque vos bobus veneratur albis 50
clarus Anchisae Venerisque sanguis,
impetret, bellante prior, iacentem
lenis in hostem.

iam mari terraque manus potentis
Medus Albanasque timet securis,
iam Scythae responsa petunt, superbi 55
nuper et Indi.

iam Fides et Pax et Honos Pudorque
priscus et neglecta redire Virtus
audet adparetque beata pleno 60
Copia cornu.

Augur et fulgente decorus arcu
Phoebus acceptusque novem Camenis,
qui salutari levat arte fessos
corporis artus,

CARM. SAEC.

si Palatinas videt aequos aras,
remque Romanam Latiumque felix
alterum in lustrum meliusque semper
prorogat aevum,

65

quaeque Aventinum tenet Algidumque,
quindecim Diana preces virorum
curat et votis puerorum amicas
adplicat auris.

70

Haec Iovem sentire deosque cunctos
spem bonam certamque domum reporto,
doctus et Phoebi chorus et Dianae
dicere laudes.

75

EPODON

LIBER

I

Ibis Liburnis inter alta navium,
amice, propugnacula,
paratus omne Caesaris periculum
subire, Maecenas, tuo:
quid nos, quibus te vita si superstite, 5
iucunda, si contra, gravis?
utrumne iussi persequemur otium
non dulce, ni tecum simul,
an hunc laborem, mente laturi decet
qua ferre non mollis viros? 10
feremus et te vel per Alpium iuga
inhospitalem et Caucasum
vel occidentis usque ad ultimum sinum
forti sequemur pectore.
roges, tuum labore quid iuven meo 15
inbellis ac firmus parum?
comes minore sum futurus in metu,
qui maior absentis habet,
ut adsidens inplumibus pullis avis
serpentium adlapsus timet, 20

EPOD. 1. 2

magis relictis, non, ut adsit, auxili
latura plus praesentibus.
libenter hoc et omne militabitur
bellum, in tuae spem gratiae,
non ut iuvenis inligata pluribus 25
aratra nitantur meis
pecusve Calabris ante sidus fervidum
Lucana mutet pascuis
neque ut superni villa candens Tusculi
Circaea tangat moenia. 30
satis superque me benignitas tua
ditavit, haud paravero
quod aut avarus ut Chremes terra premam,
discinctus aut perdam nepos.

II

Beatus ille qui procul negotiis,
ut prisca gens mortalium,
paterna rura bobus exercet suis
solutus omni faenore
neque excitatur classico miles truci 5
neque horret iratum mare

EPOD. 2

forumque vitat et superba civium
 potentiorum limina.
 ergo aut adulta vitium propagine
 altas maritat populos 10
 aut in reducta valle mugientium
 prospectat errantis greges
 inutilisque falce ramos amputans
 feliciores inserit
 aut pressa puris mella condit amphoris 15
 aut tondet infirmas ovis.
 vel cum decorum mitibus pomis caput
 Autumnus agris extulit,
 ut gaudet insitiva decerpens pira
 certantem et uvam purpurae, 20
 qua muneretur te, Priape, et te, pater
 Silvane, tutor finium.
 libet iacere modo sub antiqua ilice,
 modo in tenaci gramine:
 labuntur altis interim ripis aquae, 25
 queruntur in silvis aves
 fontesque lymphis obstrepunt manantibus,
 somnos quod invitet levis.
 at cum tonantis annus hibernus Iovis
 imbris nivisque comparat, 30
 aut trudit acris hinc et hinc multa cane
 apros in obstantis plagas
 aut amite levi rara tendit retia
 turdis edacibus dolos

EPOD. 2

pavidumque leporem et advenam laqueo gruem 35
 iucunda captat praemia.
 quis non malarum quas amor curas habet
 haec inter obliviscitur?
 quodsi pudica mulier in partem iuuet
 domum atque dulcis liberos, 40
 Sabina qualis aut perusta solibus
 pernicious uxor Apuli,
 sacrum vetustis exstruat lignis focum
 lassi sub adventum viri
 claudensque textis cratibus laetum pecus 45
 distenta siccet ubera
 et horna dulci vina promens dolio
 dapes inemptas adparet:
 non me Lucrina iuverint conchylia
 magisve rhombus aut scari, 50
 siquos Eois intonata fluctibus
 hiems ad hoc vertat mare,
 non Afra avis descendat in ventrem meum,
 non attagen Ionicus
 iucundior quam lecta de pinguissimis 55
 oliva ramis arborum
 aut herba lapathi prata amantis et gravi
 malvae salubres corpori
 vel agna festis caesa Terminalibus
 vel haedus ereptus lupo. 60
 has inter epulas ut iuvat pastas ovis
 videre properantis domum,
 videre fessos vomerem inversum boves
 collo trahentis languido
 positosque vernas, ditis examen domus, 65
 circum renidentis Lares. —

EPOD. 2. 3

haec ubi locutus faenerator Alfius,
 iam iam futurus rusticus,
 omnem redegit idibus pecuniam,
 quaerit kalendis ponere.

70

III

Parentis olim siquis in pia manu
 senile guttur fregerit,
 edit cicutis alium nocentius.
 o dura messorum ilia.
 quid hoc veneni saevit in praecordiis?
 num viperinus his cruor
 incoctus herbis me fefellit? an malas
 Canidia tractavit dapes?
 ut Argonautas praeter omnis candidum
 Medea mirata est ducem,
 ignota tauris inligaturum iuga
 perunxit hoc Iasonem,
 hoc delibutis ulta donis paelicem
 serpente fugit alite.
 nec tantus umquam siderum insedit vapor
 siticulosae Apuliae
 nec munus umeris efficacis Herculis
 inarsit aestuosius.
 at siquid umquam tale concupiveris,
 iocose Maecenas, precor,
 manum puella savio opponat tuo
 extrema et in sponda cubet.

5

10

15

20

EPOD. 4

IV

Lupis et agnis quanta sortito obtigit,
tecum mihi discordia est,
Hibericis peruste funibus latus
et crura dura compede.
licet superbus ambules pecunia, 5
fortuna non mutat genus.
videsne, sacram metiente te viam
cum bis trium ulnarum toga,
ut ora vertat huc et huc euntium
liberrima indignatio? 10
'sectus flagellis hic triumviralibus
praeconis ad fastidium
arat Falerni mille fundi iugera
et Appiam mannis terit
sedilibusque magnus in primis eques 15
Othone contempto sedet.
quid attinet tot ora navium gravi
rostrata duci pondere
contra latrones atque servilem manum
hoc, hoc tribuno militum?' 20

EPOD. 5

V

'At o deorum quidquid in caelo regit
 terras et humanum genus,
 quid iste fert tumultus? aut quid omnium
 voltus in unum me truces?
 per liberos te, si vocata partibus 5
 Lucina veris adfuit,
 per hoc inane purpurae decus precor,
 per inprobaturum haec Iovem,
 quid ut noverca me intueris aut uti
 petita ferro belua?' 10
 ut haec trementi questus ore constitit
 insignibus raptis puer,
 inpube corpus, quale posset in pia
 mollire Thracum pectora,
 Canidia brevibus implicata viperis 15
 crinis et incomptum caput
 iubet sepulcris caprificos erutas,
 iubet cupressos funebris
 et uncta turpis ova ranae sanguine
 plumamque nocturnae strigis 20
 herbasque quas Iolcos atque Hiberia
 mittit venenorum ferax,

EPOD. 5

et ossa ab ore rapta ieiunae canis
 flammis aduri Colchicis.
 at expedita Sagana per totam domum 25
 spargens Avernalis aquas
 horret capillis ut marinus asperis
 echinus aut currens aper.
 abacta nulla Veia conscientia
 ligonibus duris humum 30
 exhauriebat, ingemens laboribus,
 quo posset infossus puer
 longo die bis terque mutatae dapis
 inemori spectaculo,
 cum promineret ore, quantum exstant aqua 35
 suspensa mento corpora;
 exsecta uti medulla et aridum iecur
 amoris esset poculum,
 interminato cum semel fixae cibo
 intabuissent pupulae. 40
 non defuisse masculae libidinis
 Ariminensem Foliam
 et otiosa credidit Neapolis
 et omne vicinum oppidum,
 quae sidera excantata voce Thessala 45
 lunamque caelo deripit.
 hic inresectum saeva dente livido
 Canidia rodens pollicem
 quid dixit aut quid tacuit? 'o rebus meis
 non infideles arbitrae, 50
 Nox et Diana, quae silentium regis,
 arcana cum fiunt sacra,
 nunc, nunc adeste, nunc in hostilis domos
 iram atque numen vertite.

EPOD. 5

formidulosus dum latent silvis ferae 55
 dulci sopore languidae,
 senem, quod omnes rideant, adulterum
 latent Suburanae canes
 nardo perunctum, quale non perfectius
 meae laborarint manus. 60
 quid accidit? cur dira barbarae minus
 venena Medae valent,
 quibus superbam fugit ultra paelicem,
 magni Creontis filiam,
 cum palla, tabo munus inbutum, novam 65
 incendio nuptam abstulit?
 atqui nec herba nec latens in asperis
 radix fefellit me locis:
 indormit unctis omnium cubilibus
 oblivione paelicum. 70
 a a, solutus ambulat veneficae
 scientioris carmine.
 non usitatis, Vare, potionibus,
 o multa fleturum caput,
 ad me recurres nec vocata mens tua 75
 Marsis redibit vocibus:
 maius parabo, maius infundam tibi
 fastidienti poculum,
 priusque caelum sidet inferius mari
 tellure porrecta super, 80
 quam non amore sic meo flagres uti
 bitumen atris ignibus.'

EPOD. 5. 6

sub haec puer iam non, ut ante, mollibus
 lenire verbis inpias,
 sed dubius unde rumperet silentium, 85
 misit Thyesteas preces:
 'venena magnum fas nefasque, non valent
 convertere humanam vicem.
 diris agam vos: dira detestatio 90
 nulla expiatur victima.
 quin, ubi perire iussus exspiravero,
 nocturnus occurram furor
 petamque voltus umbra curvis unguibus,
 quae vis deorum est Manium,
 et inquietis adsidens praecordiis 95
 pavore somnos auferam.
 vos turba vicitim hinc et hinc saxis petens
 contundet obscaenas anus.
 post insepulta membra different lupi
 et Esquilinae alites 100
 neque hoc parentes, heu mihi superstites,
 effugerit spectaculum.'

VI

Quid inmerentis hospites vexas canis,
 ignavus adversum lupos?
 quin huc inanis, si potes, vertis minas
 et me remorsurum petis?

EPOD. 6. 7

nam qualis aut Molossus aut fulvos Lacon, 5
 amica vis pastoribus,
 agam per altas aure sublata nivis,
 quaecumque praecedet fera;
 tu, cum timenda voce complesti nemus,
 proiectum odoraris cibum. 10
 cave cave, namque in malos asperrimus
 parata tollo cornua,
 qualis Lycambae spretus infido gener
 aut acer hostis Bupallo.
 an si quis atro dente me petiverit, 15
 inultus ut flebo puer?

VII

Quo, quo scelesti ruitis? aut cur dexteris
 aptantur enses conditi?
 parumne campis atque Neptuno super
 fusum est Latini sanguinis,
 non ut superbas invidae Karthaginis 5
 Romanus arces ureret
 intactus aut Britannus ut descenderet
 sacra catenatus via,
 sed ut secundum vota Parthorum sua
 urbs haec periret dextera? 10
 neque hic lupis mos nec fuit leonibus
 umquam nisi in dispar feris.
 furorne caecus an rapit vis acrior
 an culpa? responsum date.

EPOD. 7. 8

tacent et albus ora pallor inficit 15
 mentesque percussae stupent.
 sic est: acerba fata Romanos agunt
 scelusque fraternae necis,
 ut inmerentis fluxit in terram Remi
 sacer nepotibus cruor. 20

VIII

Rogare longo putidam te saeculo,
 viris quid enervet meas,
 cum sit tibi dens ater et rugis vetus
 frontem senectus exaret
 hietque turpis inter aridas natis 5
 podex velut crudae bovis.
 sed incitat me pectus et mammae putres,
 equina quales ubera,
 venterque mollis et femur tumentibus
 exile suris additum. 10
 esto beata, funus atque imagines
 ducant triumphales tuum
 nec sit marita quae rotundioribus
 onusta bacis ambulet.
 quid, quod libelli Stoici inter Sericos 15
 iacere pulvillos amant:

EPOD. 8.9

inlitterati num minus nervi rigent
 minusve languet fascinum?
 quod ut superbo provoces ab inguine,
 ore adlaborandum est tibi.

20

IX

Quando repostum Caecubum ad festas dapes
 victore laetus Caesare
 tecum sub alta — sic Iovi gratum — domo,
 beate Maecenas, bibam
 sonante mixtum tibiis carmen lyra,
 hac Dorium, illis barbarum?
 ut nuper, actus cum freto Neptunius
 dux fugit ustis navibus
 minatus urbi vincla, quae detraxerat
 servis amicus perfidis.
 Romanus eheu — posteri negabitis —
 emancipatus feminae
 fert vallum et arma miles et spadonibus
 servire rugosis potest
 interque signa turpe militaria
 sol adspicit conopium.
 at huc frementis verterunt bis mille equos
 Galli canentes Caesarem

5

10

15

EPOD. 9. 10

hostiliumque navium portu latent
 puppes sinistrorsum citae. 20
 io Triumphe, tu moraris aureos
 currus et intactas boves?
 io Triumphe, nec Iugurthino parem
 bello reportasti ducem
 neque Africanum, cui super Carthaginem 25
 virtus sepulcrum condidit.
 terra marique victus hostis punico
 lugubre mutavit sagum,
 aut ille centum nobilem Cretam urbibus
 ventis iturus non suis, 30
 exercitatas aut petit Syrtis Noto
 aut fertur incerto mari.
 capaciores adfer huc, puer, scyphos
 et Chia vina aut Lesbia,
 vel quod fluentem nauseam coerceat 35
 metire nobis Caecubum.
 curam metumque Caesaris rerum iuvat
 dulci Lyaeo solvere.

X

Mala soluta navis exit alite
 ferens olentem Mevium.
 ut horridis utrumque verberes latus,
 Auster, memento fluctibus;
 niger rudentis Eurus inverso mari 5
 fractosque remos differat;
 insurgat Aquilo, quantus altis montibus
 frangit trementis ilices;

EPOD. 10. 11

nec sidus atra nocte amicum adpareat,
 qua tristis Orion cadit; 10
 quietiore nec feratur aequore
 quam Graia victorum manus,
 cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
 in inpiam Aiacis ratem.
 o quantus instat navitis sudor tuis 15
 tibi que pallor luteus
 et illa non virilis heiulatio
 preces et aversum ad Iovem,
 Ionius udo cum remugiens sinus
 Noto carinam ruperit. 20
 opima quodsi praeda curvo litore
 porrecta mergos iuverit,
 libidinosus immolabitur caper
 et agna Tempestatibus.

XI

Petti, nihil me sicut antea iuvat
 scribere versiculos amore percussum gravi,
 amore, qui me praeter omnis expetit
 mollibus in pueris aut in puellis urere.
 hic tertius December, ex quo destiti 5
 Inachia furere, silvis honorem decutit.

EPOD. 11. 12

heu me, per urbem — nam pudet tanti mali —
 fabula quanta fui, conviviorum et paenitet,
 in quis amantem languor et silentium
 arguit et latere petitus imo spiritus. 10
 'contrane lucrum nil valere candidum
 pauperis ingenium' querebar adplorans tibi,
 simul calentis inverecundus deus
 fervidiore mero arcana promorat loco.
 'quodsi meis inaestuet praecordiis 15
 libera bilis, ut haec ingrata ventis dividat
 fomenta volnus nil malum levantia,
 desinet imparibus certare summotus pudor.'
 ubi haec severus te palam laudaveram,
 iussus abire domum ferebar incerto pede 20
 ad non amicos heu mihi postis et heu
 limina dura, quibus lumbos et infregi latus.
 nunc gloriantis quamlibet mulierculam
 vincere mollitia amor Lycisci me tenet;
 unde expedire non amicorum queant 25
 libera consilia nec contumeliae graves,
 sed alius ardor aut puellae candidae
 aut teretis pueri longam renodantis comam.

XII

Quid tibi vis, mulier nigris dignissima barris?
 munera quid mihi quidve tabellas

EPOD. 12. 13

mittis nec firmo iuveni neque naris obesae?
 namque sagacius unus odoror,
 polypus an gravis hirsutis cubet hircus in alis, 5
 quam canis acer ubi lateat sus.
 qui sudor vietis et quam malus undique membris
 crescit odor, cum pene soluto
 indomitam properat rabiem sedare neque illi
 iam manet umida creta colorque 10
 stercore fucatus crocodili iamque subando
 tenta cubilia tectaque rumpit,
 vel mea cum saevis agitat fastidia verbis:
 'Inachia langues minus ac me;
 Inachiam ter nocte potes, mihi semper ad unum 15
 mollis opus. pereat male quae te
 Lesbia quaerenti taurum monstravit inertem,
 cum mihi Cous adesset Amyntas,
 cuius in indomito constantior inguine nervus
 quam nova collibus arbor inhaeret. 20
 muricibus Tyriis iteratae vellera lanae
 cui properabantur? tibi nempe,
 ne foret aequalis inter conviva, magis quem
 diligeret mulier sua quam te.
 o ego non felix, quam tu fugis, ut pavet acris 25
 agna lupos capraeque leones.'

XIII

Horrida tempestas caelum contraxit et imbres
 nivesque deducunt Iovem; nunc mare, nunc silvae

EPOD. 13. 14

Threicio Aquilone sonant. rapiamus, amici,
 occasionem de die, dumque virent genua
 et decet, obducta solvatur fronte senectus. 5
 tu vina Torquato move consule pressa meo.
 cetera mitte loqui: deus haec fortasse benigna
 reducet in sedem vice. nunc et Achaemenio
 perfundi nardo iuvat et fide Cyllenaea
 levare diris pectora sollicitudinibus, 10
 nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno:
 'invicte, mortalis dea nate puer Thetide,
 te manet Assaraci tellus, quam frigida parvi
 findunt Scamandri flumina lubricus et Simois,
 unde tibi reditum certo subtemine Parcae 15
 rupere, nec mater domum caerulea te revehet.
 illic omne malum vino cantuque levato,
 deformis aegrimoniae dulcibus adloquiis.'

XIV

Mollis inertia cur tantam diffuderit imis
 oblivionem sensibus,
 pocula Lethaeos ut si ducentia somnos
 arente fauce traxerim,
 candide Maecenas, occidis saepe rogando: 5
 deus, deus nam me vetat

EPOD. 14. 15

inceptos olim, promissum carmen, iambos
 ad umbilicum adducere.
 non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
 Anacreonta Teium, 10
 qui persaepe cava testudine flevit amorem
 non elaboratum ad pedem.
 ureris ipse miser. quodsi non pulchrior ignis
 accendit obsessam Ilion,
 gaude sorte tua: me libertina nec uno 15
 contenta Phryne macerat.

XV

Nox erat et caelo fulgebat Luna sereno
 inter minora sidera,
 cum tu, magnorum numen laesura deorum,
 in verba iurabas mea,
 artius atque hedera procera adstringitur ilex 5
 lentis adhaerens bracchiis,
 dum pecori lupus et nautis infestus Orion
 turbaret hibernum mare
 intonsosque agitaret Apollinis aura capillos,
 fore hunc amorem mutuum, 10
 o dolitura mea multum virtute Neaera:
 nam siquid in Flacco viri est,
 non feret adsiduas potiori te dare noctes
 et quaeret iratus parem,
 nec semel offensi cedet constantia formae, 15
 si certus intrarit dolor.

EPOD. 15. 16

et tu, quicumque es felicior atque meo nunc
superbus incedis malo,
sis pecore et multa dives tellure licebit
tibi que Pactolus fluat 20
nec te Pythagorae fallant arcana renati
forma que vincas Nirea,
heu heu, translatos alio maerebis amores,
ast ego vicissim risero.

XVI

Altera iam teritur bellis civilibus aetas,
suis et ipsa Roma viribus ruit.
quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi
minacis aut Etrusca Porsenae manus
aemula nec virtus Capuae nec Spartacus acer 5
novisque rebus infidelis Allobrox,
nec fera caerulea domuit Germania pube
parentibusque abominatus Hannibal:
inopia perdemus devoti sanguinis aetas
ferisque rursus occupabitur solum; 10
barbarus heu cineres insistet victor et urbem
eques sonante verberabit ungula;
quaeque carent ventis et solibus ossa Quirini,
— nefas videre — dissipabit insolens.
forte quid expediat communiter aut melior pars, 15
malis carere quaeritis laboribus.

EPOD. 16

nulla sit hac potior sententia : Phocaeorum
 velut profugit exsecrata civitas
 agros atque lares patrios, habitandaque fana
 apris reliquit et rapacibus lupis, 20
 ire, pedes quocumque ferent, quocumque per undas
 Notus vocabit aut protervos Africus.
 sic placet? an melius quis habet suadere? secunda
 ratem occupare quid moramur alite?
 sed iuremus in haec: simul imis saxa renarint 25
 vadis levata, ne redire sit nefas;
 neu conversa domum pigeat dare lintea, quando
 Padus Matina laverit cacumina,
 im mare seu celsus procurrerit Appenninus
 novaque monstra iunxerit libidine 30
 mirus amor, iuuet ut tigris subsidere cervis,
 adulteretur et columba miluo,
 credula nec rivos timeant armenta leones
 ametque salsa levis hircus aequora.
 haec et quae poterunt reditus abscindere dulcis 35
 eamus omnis exsecrata civitas,
 aut pars indocili melior grege; mollis et exspes
 inominata perpremat cubilia.
 vos, quibus est virtus, muliebrem tollite luctum,
 Etrusca praeter et volate litora. 40
 nos manet Oceanus circumvagus: arva beata
 petamus, arva divites et insulas,
 reddit ubi cererem tellus inarata quotannis
 et inputata floret usque vinea,
 germinat et numquam fallentis termes olivae 45
 suamque pulla ficus ornat arborem,

EPOD. 16. 17

mella cava manant ex ilice, montibus altis	
levis crepante lympha desilit pede.	
illic iniussae veniunt ad mulctra capellae	
refertque tenta grex amicus ubera,	50
nec vespertinus circumgemit ursus ovile	
nec intumescit alta viperis humus;	
nulla nocent pecori contagia, nullius astri	61
gregem aestuosa torret inpotentia.	62
pluraque felices mirabimur, ut neque largis	53
aquosus Eurus arva radat imbribus,	
pinguia nec siccis urantur semina glaebis,	55
utrumque rege temperante caelitem.	56
non huc Argoo contendit remige pinus	
neque inpudica Colchis intulit pedem;	
non huc Sidonii torserunt cornua nautae,	
laboriosa nec cohors Ulixei.	60
Iuppiter illa piae secrevit litora genti,	63
ut inquinavit aere tempus aureum,	
aere, dehinc ferro duravit saecula, quorum	65
piis secunda vate me datur fuga.	

XVII

Iam iam efficaci do manus scientiae,	
supplex et oro regna per Proserpinae,	
per et Dianae non movenda numina,	
per atque libros carminum valentium	
refixa caelo devocare sidera,	5
Canidia, parce vocibus tandem sacris	

EPOD. 17

citumque retro solve, solve turbinem.
 movit nepotem Telephus Nereium,
 in quem superbus ordinarat agmina
 Mysorum et in quem tela acuta torserat, 10
 unxere matres Iliæ additum feris
 alitibus atque canibus homicidam Hectorem,
 postquam relictis moenibus rex procidit
 heu pervicacis ad pedes Achillei;
 saetosa duris exuere pellibus 15
 laboriosi remiges Ulixei
 volente Circa membra; tunc mens et sonus
 relapsus atque notus in voltus honor.
 dedi satis superque poenarum tibi,
 amata nautis multum et institoribus: 20
 fugit iuventas et verecundus color
 reliquit ossa pelle amicta lurida,
 tuis capillus albus est odoribus;
 nullum a labore me reclinat otium,
 urget diem nox et dies noctem neque est 25
 levare tenta spiritu praecordia.
 ergo negatum vincor ut credam miser,
 Sabella pectus increpare carmina
 caputque Marsa dissilire nenia.
 quid amplius vis? o mare et terra, ardeo, 30
 quantum neque atro delibutus Hercules
 Nessi cruore nec Sicana fervida
 virens in Aetna flamma: tu, donec cinis
 iniuriosis aridus ventis ferar,
 cales venenis officina Colchicis? 35
 quae finis aut quod me manet stipendium?
 effare: iussas cum fide poenas luam,
 paratus expiare, seu poposceris

EPOD. 17

centum iuencos, sive mendaci lyra
 voles sonare: 'tu pudica, tu proba 40
 perambulabis astra sidus aureum.'
 infamis Helenae Castor offensus vice
 fraterque magni Castoris victi prece
 adempta vati reddidere lumina:
 et tu — potes nam — solve me dementia, 45
 o nec paternis obsoleta sordibus
 neque in sepulcris pauperum prudens anus
 novendialis dissipare pulveres;
 tibi hospitale pectus et purae manus
 tuusque venter Pactumeius et tuo 50
 cruore rubros obstetrix pannos lavit,
 utcumque fortis exsilis puerpera.
 'quid obseratis auribus fundis preces?
 non saxa nudis surdiora navitis
 Neptunus alto tundit hibernus salo. 55
 inultus ut tu riseris Cotytia
 volgata, sacrum liberi Cupidinis,
 et Esquilini pontifex venefici
 inpune ut urbem nomine inpleris meo?
 quid proderat ditasse Paelignas anus 60
 velociusve miscuisse toxicum?
 sed tardiora fata te votis manent:
 ingrata misero vita ducenda est in hoc,

EPOD. 17

novis ut usque suppetas laboribus.	
optat quietem Pelopis infidi pater	65
egens benignae Tantalus semper dapis,	
optat Prometheus obligatus aliti,	
optat supremo conlocare Sisyphus	
in monte saxum; sed vetant leges Iovis.	
voles modo altis desilire turribus,	70
modo ense pectus Norico recludere,	
frustra que vincla gutturi nectes tuo	
fastidiosa tristis aegrimonia.	
vectabor umeris tunc ego inimicis eques	
meaque terra cedet insolentiae.	75
an quae movere cereas imagines,	
ut ipse nosti curiosus, et polo	
deripere lunam vocibus possim meis,	
possim crematos excitare mortuos	
desiderique temperare pocula,	80
plorem artis in te nil agentis exitus?'	

SERMONVM

LIBER PRIOR

I

Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
seu ratio dederit seu fors obiecerit, illa
contentus vivat, laudet diversa sequentis?
'o fortunati mercatores' gravis annis
miles ait, multo iam fractus membra labore; 5
contra mercator navim iactantibus Austris:
'militia est potior. quid enim? concurritur: horae
momento cita mors venit aut victoria laeta.'
agricolam laudat iuris legumque peritus,
sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat; 10
ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est,
solos felicitis viventis clamat in urbe.
cetera de genere hoc — adeo sunt multa — loquacem
delassare valent Fabium. ne te morer, audi,
quo rem deducam. si quis deus 'en ego' dicat 15
'iam faciam quod voltis: eris tu, qui modo miles,
mercator; tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
vos hinc mutatis discedite partibus. eia,
quid statis?' nolint. atqui licet esse beatis.
quid causae est, merito quin illis Iuppiter ambas 20

SERM. I 1

iratus buccas inflet neque se fore posthac
 tam facilem dicat, votis ut praebet aurem?
 praeterea, ne sic ut qui iocularia ridens
 percurram — quamquam ridentem dicere verum
 quid vetat? ut pueris olim dant crustula blandi 25
 doctores, elementa velint ut discere prima —
 sed tamen amoto quaeramus seria ludo:
 ille gravem duro terram qui vertit aratro,
 perfidus hic caupo, miles nautaeque, per omne
 audaces mare qui currunt, hac mente laborem 30
 sese ferre, senes ut in otia tuta recedant,
 aiunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
 parvola — nam exemplo est — magni formica laboris
 ore trahit quodcumque potest atque addit acervo
 quem struit, haud ignara ac non incauta futuri. 35
 quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
 non usquam prorepat et illis utitur ante
 quaesitis sapiens, cum te neque fervidus aestus
 demoveat lucro neque hiems, ignis mare ferrum,
 nil obstat tibi, dum ne sit te ditior alter. 40
 quid iuvat inmensum te argenti pondus et auri
 furtim defossa timidum deponere terra?
 quod, si conminuas, vilem redigatur ad assem?
 at ni id fit, quid habet pulcri constructus acervus?
 milia frumenti tua triverit area centum: 45
 non tuus hoc capiet venter plus ac meus: ut, si
 reticulum panis venalis inter onusto
 forte vehas umero, nihilo plus accipias quam
 qui nil portarit. vel dic quid referat intra

SERM. I I

naturae finis viventi, iugera centum an 50
 mille aret? 'at suave est ex magno tollere acervo.'
 dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquo,
 cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
 ut tibi si sit opus liquidi non amplius urna
 vel cyatho et dicas 'magno de flumine malle 55
 quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.' eo fit,
 plenior ut siquos delectet copia iusto,
 cum ripa simul avolsos ferat Aufidus acer.
 at qui tantuli eget quanto est opus, is neque limo
 turbatam haurit aquam neque vitam amittit in undis. 60
 at bona pars hominum decepta cupidine falso
 'nil satis est', inquit, 'quia tanti quantum habeas sis':
 quid facias illi? iubeas miserum esse, libenter
 quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
 sordidus ac dives, populi contemnere voces 65
 sic solitus: 'populus me sibilat, at mihi plaudo
 ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.'
 Tantalus a labris sitiens fugientia captat
 flumina — quid rides? mutato nomine de te
 fabula narratur: congestis undique saccis 70
 indormis inhians et tamquam parcere sacris
 cogit aut pictis tamquam gaudere tabellis.
 nescis, quo valeat nummus, quem praebet usum?
 panis ematur, holus, vini sextarius, adde
 quis humana sibi doleat natura negatis. 75
 an vigilare metu exanimem, noctesque diesque
 formidare malos fures, incendia, servos,
 ne te conpilent fugientes, hoc iuvat? horum

SERM. I I

semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
 at si condoluit temptatum frigore corpus 80
 aut alius casus lecto te adflixit, habes qui
 adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
 suscitet ac reddat gnatis carisque propinquis?
 non uxor salvum te volt, non filius; omnes
 vicini oderunt, noti, pueri atque puellae. 85
 miraris, cum tu argento post omnia ponas,
 si nemo praestet, quem non merearis, amorem?
 an si cognatos, nullo natura labore
 quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
 infelix operam perdas, ut siquis asellum 90
 in campo doceat parentem currere frenis?
 denique sit finis quaerendi, cumque habeas plus,
 pauperiem metuas minus et finire laborem
 incipias, parto quod avebas, ne facias quod
 Ummidius quidam; non longa est fabula: dives 95
 ut metiretur nummos, ita sordidus, ut se
 non umquam servo melius vestiret, ad usque
 supremum tempus, ne se penuria victus
 opprimeret, metuebat. at hunc liberta securi
 divisit medium, fortissima Tyndaridarum. 100
 'quid mi igitur suades? ut vivam Naevius aut sic
 ut Nomentanus?' pergis pugnancia secum
 frontibus adversis componere: non ego avarum

SERM. I 1. 2

cum veto te, fieri vappam iubeo ac nebulonem:
est inter Tanain quiddam socerumque Viselli: 105
est modus in rebus, sunt certi denique fines,
quos ultra citraque nequit consistere rectum.
illuc, unde abii, redeo, qui nemo, ut avarus,
se probet ac potius laudet diversa sequentis,
quodque aliena capella gerat distentius uber, 110
tabescat neque se maiori pauperiorum
turbae conparet, hunc atque hunc superare laboret.
sic festinanti semper locupletior obstat,
ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
instat equis auriga suos vincentibus, illum 115
praeteritum temnens extremos inter euntem.
inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
dicat et exacto contentus tempore vita
cedat uti conviva satur, reperire queamus.
iam satis est. ne me Crispini scrinia lippi 120
compilasse putes, verbum non amplius addam.

II

Ambubaiarum collegia, pharmacopolae,
mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne
maestum ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.
quippe benignus erat. contra hic, ne prodigus esse

SERM. I 2

dicatur metuens, inopi dare nolit amico, 5
 frigus quo duramque famem propellere possit.
 hunc si perconteris, avi cur atque parentis
 praeclaram ingrata stringat malus ingluvie rem,
 omnia conductis coemens obsonia nummis,
 sordidus atque animi quod parvi nolit haberi, 10
 respondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
 Fufidius vappae famam timet ac nebulonis
 [dives agris, dives positus in fenore nummis]:
 quinas hic capiti mercedes exsecat atque
 quanto perditior quisque est, tanto acrius urget; 15
 nomina sectatur modo sumpta veste virili
 sub patribus duris tironum. 'maxime' quis non
 'Iuppiter' exclamat simul atque audivit? 'at in se
 pro quaestu sumptum facit hic?' vix credere possis,
 quam sibi non sit amicus, ita ut pater ille, Terenti 20
 fabula quem miserum gnato vixisse fugato
 inducit, non se peius cruciaverit atque hic.
 siquis nunc quaerat 'quo res haec pertinet?' illuc:
 dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.
 Maltinus tunicis demissis ambulat, est qui 25
 inguen ad obscaenum subductis usque; facetus
 pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum:
 nil medium est. sunt qui nolint tetigisse nisi illas
 quarum subsuta talos tegat instita veste,
 contra alius nullam nisi olenti in fornice stantem. 30
 quidam notus homo cum exiret fornice, 'macte

SERM. 12

virtute esto' inquit sententia dia Catonis;
 'nam simul ac venas inflavit taetra libido,
 huc iuvenes aequom est descendere, non alienas
 permolere uxores.' 'nolim laudari' inquit 35
 'sic me' mirator cunni Cupiennius albi.
 audire est operae pretium, procedere recte
 qui moechis non voltis, ut omni parte laborent
 utque illis multo corrupta dolore voluptas
 atque haec rara cadat dura inter saepe pericla. 40
 hic se praecipitem tecto dedit, ille flagellis
 ad mortem caesus, fugiens hic decidit acrem
 praedonum in turbam, dedit hic pro corpore nummos,
 hunc perminxerunt calones; quin etiam illud
 accidit, ut cuidam testis caudamque salacem 45
 demeterent ferro. 'iure' omnes: Galba negabat.
 tutior at quanto merx est in classe secunda,
 libertinarum dico — Sallustius in quas
 non minus insanit quam qui moechatur. at hic si,
 qua res, qua ratio suaderet quaque modeste 50
 munifico esse licet, vellet bonus atque benignus
 esse, daret quantum satis esset nec sibi damno
 dedecorique foret. verum hoc se amplectitur uno,

SERM. 12

hoc amat et laudat: 'matronam nullam ego tango',
 ut quondam Marsaeus, amator Originis ille, 55
 qui patrium mimae donat fundumque laremque,
 'nil fuerit mi' inquit 'cum uxoribus umquam alienis.'
 verum est cum mimis, est cum meretricibus, unde
 fama malum gravius quam res trahit. an tibi abunde
 personam satis est, non illud, quidquid ubique 60
 officit, evitare? bonam deperdere famam,
 rem patris oblimare malum est ubicumque. quid inter-
 est in matrona, ancilla peccesne togata?
 Villius in Fausta Sullae gener, hoc miser uno
 nomine deceptus, poenas dedit usque superque 65
 quam satis est, pugnis caesus ferroque petitus,
 exclusus fore, cum Longarenus foret intus.
 huic si muttonis verbis mala tanta videnti
 diceret haec animus 'quid vis tibi? numquid ego a te
 magno prognatum deposco consule cunnum 70
 velatumque stola, mea cum conferbuit ira?'
 quid responderet? 'magno patre nata puella est.'
 at quanto meliora monet pugnanciaque istis
 dives opis natura suae, tu si modo recte
 dispensare velis ac non fugienda petendis 75
 inmiscere. tuo vitio rerumne labores,
 nil referre putas? quare, ne paeniteat te,
 desine matronas sectarier, unde laboris
 plus haurire mali est quam ex re decerpere fructus.
 nec magis huic, inter niveos viridisque lapillos 80

SERM. I 2

sit licet, hoc, Cerinthe, tuum tenerum est femur aut crus
 rectius, atque etiam melius persaepe togatae.
 adde huc, quod mercem sine fucis gestat, aperte
 quod venale habet ostendit nec, siquid honesti est,
 iactat habetque palam, quaerit, quo turpia celet. 85
 regibus hic mos est, ubi equos mercantur: opertos
 inspiciunt, ne si facies, ut saepe, decora
 molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem,
 quod pulcrae clunes, breve quod caput, ardua cervix.
 hoc illi recte: ne corporis optima Lyncei 90
 contemplare oculis, Hypsaea caecior illa,
 quae mala sunt, spectes. 'o crus, o bracchia.' verum
 depugis, nasuta, brevi latere ac pede longo est.
 matronae praeter faciem nil cernere possis,
 cetera, ni Catia est, demissa veste tegentis. 95
 si interdicta petes, vallo circumdata — nam te
 hoc facit insanum —, multae tibi tum officient res,
 custodes, lectica, ciniflones, parasitae,
 ad talos stola demissa et circumdata palla,
 plurima, quae invideant pure adparere tibi rem. 100
 altera, nil obstat: Cois tibi paene videre est
 ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi;
 metiri possis oculo latus. an tibi mavis
 insidias fieri pretiumque avellier ante
 quam mercem ostendi? leporem venator ut alta 105

SERM. I 2

in nive sectetur, positum sic tangere nolit,
 cantat et adponit 'meus est amor huic similis; nam
 transvolat in medio posita et fugientia captat.'
 hiscine versiculis speras tibi posse dolores
 atque aestus curasque gravis e pectore pelli? 110
 nonne, cupidinibus statuatur natura modum quem,
 quid latura sibi, quid sit dolitura negatum,
 quaerere plus prodest et inane abscindere soldo?
 num, tibi cum faucis urit sitis, aurea quaeris
 pocula? num esuriens fastidis omnia praeter 115
 pavonem rhombumque? tument tibi cum inguina, num, si
 ancilla aut verna est praesto puer, impetus in quem
 continuo fiat, malis tentigine rumpi?
 non ego; namque parabilem amo venerem facilemque.
 illam 'post paulo' 'sed pluris' 'si exierit vir' 120
 Gallis, hanc Philodemus ait sibi, quae neque magno
 stet pretio neque cunctetur cum est iussa venire.
 candida rectaque sit, munda hactenus, ut neque longa
 nec magis alba velit quam dat natura videri.
 haec ubi supposuit dextro corpus mihi laevom, 125
 Ilia et Egeria est; do nomen quodlibet illi.
 nec vereor, ne, dum futuo, vir rure recurrat,
 ianua frangatur, latret canis, undique magno
 pulsa domus strepitu resonet, vepallida lecto
 desiliat mulier, miseram se conscia clamet, 130

SERM. I 2. 3

cruribus haec metuat, doti deprensa, egomet mi.
discincta tunica fugiendum est et pede nudo,
ne nummi pereant aut puga aut denique fama.
depreudi miserum est: Fabio vel iudice vincam.

III

Omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos
ut numquam inducant animum cantare rogati,
iniussi numquam desistant. Sardus habebat
ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
si peteret per amicitiam patris atque suam, non 5
quicquam proficeret; si conlibuisset, ab ovo
usque ad mala citaret 'io Bacchae' modo summa
voce, modo hac, resonat quae chordis quattuor ima.
nil aequale homini fuit illi: saepe velut qui
currebat fugiens hostem, persaepe velut qui 10
Iunonis sacra ferret; habebat saepe ducentos,
saepe decem servos; modo reges atque tetrarchas,
omnia magna loquens, modo 'sit mihi mensa tripes et
concha salis puri et toga, quae defendere frigus
quamvis crassa queat.' deciens centena dedisses 15
huic parco, paucis contento, quinque diebus
nil erat in oculis; noctes vigilabat ad ipsum

SERM. 13

mane, diem totum stertebat; nil fuit unquam
 sic inpar sibi. nunc aliquis dicat mihi 'quid tu?
 nullane habes vitia?' immo alia et fortasse minora. 20
 Maenius absentem Novium cum carperet, 'heus tu'
 quidam ait 'ignoras te an ut ignotum dare nobis
 verba putas?' 'egomet mi ignosco' Maenius inquit.
 stultus et improbus hic amor est dignusque notari.
 cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis, 25
 cur in amicorum vitiis tam cernis acutum
 quam aut aquila aut serpens Epidaurius? at tibi contra
 evenit, inquirant vitia ut tua rursus et illi.
 iracundior est paulo, minus aptus acutis
 naribus horum hominum; rideri possit eo quod 30
 rusticius tonso toga defluit et male laxus
 in pede calceus haeret: at est bonus, ut melior vir
 non alius quisquam, at tibi amicus, at ingenium ingens
 inculto latet hoc sub corpore. denique te ipsum
 concute, numqua tibi vitiorum inseverit olim 35
 natura aut etiam consuetudo mala; namque
 neglectis urenda filix innascitur agris.
 illuc praevertamur, amatorem quod amicae
 turpia decipiunt caecum vitia aut etiam ipsa haec 40
 delectant, veluti Balbinum polypus Hagnae.
 vellem in amicitia sic erraremus et isti
 errori nomen virtus posuisset honestum.
 ac pater ut gnati, sic nos debemus amici

SERM. I 3

siquod sit vitium non fastidire. strabonem
 appellat paetum pater, et pullum, male parvos 45
 sicui filius est, ut abortivus fuit olim
 Sisyphus; hunc varum distortis cruribus, illum
 balbutit scaurum pravis fultum male talis.
 parcus hic vivit: frugi dicatur; ineptus
 et iactantior hic paulo est: concinnus amicis 50
 postulat ut videatur; at est truculentior atque
 plus aequo liber: simplex fortisque habeatur;
 caldior est: acris inter numeretur. opinor,
 haec res et iungit iunctos et servat amicos.
 at nos virtutes ipsas invertimus atque 55
 sincerum furimus vas incrustare. probus quis
 nobiscum vivit, multum demissus homo: illi
 tardo cognomen, pingui damus. hic fugit omnis
 insidias nullique malo latus obdit apertum,
 cum genus hoc inter vitae versemur, ubi acris 60
 invidia atque vigent ubi crimina: pro bene sano
 ac non incauto fictum astutumque vocamus.
 simplicior quis et est, qualem me saepe libenter
 obtulerim tibi, Maecenas, ut forte legentem
 aut tacitum inpellat quovis sermone: 'molestus, 65
 communi sensu plane caret' inquamus. eheu,
 quam temere in nosmet legem sancimus iniquam.
 nam vitiis nemo sine nascitur; optimus ille est,
 qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut aequum est,
 cum mea compenset vitiis bona, pluribus hisce, 70

SERM. I 3

si modo plura mihi bona sunt, inclinet, amari
 si volet: hac lege in trutina ponetur eadem.
 qui, ne tuberibus propriis offendat amicum,
 postulat, ignoscet verrucis illius: aequum est
 peccatis veniam poscentem reddere rursus. 75
 denique, quatenus excidi penitus vitium irae,
 cetera item nequeunt stultis haerentia, cur non
 ponderibus modulisque suis ratio utitur ac res
 ut quaeque est, ita suppliciis delicta coercet?
 siquis eum servum, patinam qui tollere iussus 80
 semesos piscis tepidumque ligurrierit ius,
 in cruce suffigat, Labeone insanior inter
 sanos dicatur. quanto hoc furiosius atque
 maius peccatum est: paulum deliquit amicus,
 quod nisi concedas, habeare insuavis: acerbus 85
 odisti et fugis ut Rusonem debitor aeris,
 qui nisi, cum tristes misero venere kalendae,
 mercedem aut nummos unde unde extricat, amaras
 porrecto iugulo historias captivus ut audit.
 conminxit lectum potus mensave catillum 90
 Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
 aut positum ante mea quia pullum in parte catini
 sustulit esuriens, minus hoc iucundus amicus
 sit mihi? quid faciam, si furtum fecerit aut si
 prodiderit conmissa fide sponsumve negarit? 95
 quis paria esse fere placuit peccata, laborant,
 cum ventum ad verum est: sensus moresque repugnant
 atque ipsa utilitas, iusti prope mater et aequi.
 cum prorepserunt primis animalia terris,
 mutum et turpe pecus, glandem atque cubilia propter 100

SERM. I 3

unguibus et pugnis, dein fustibus atque ita porro
 pugnabant armis, quae post fabricaverat usus,
 donec verba, quibus voces sensusque notarent,
 nominaque invenere; dehinc absistere bello,
 oppida coeperunt munire et ponere leges, 105
 ne quis fur esset neu latro neu quis adulter.
 nam fuit ante Helenam cunnus taeterrima belli
 causa, sed ignotis perierunt mortibus illi,
 quos venerem incertam rapiensis more ferarum
 viribus editior caedebat ut in grege taurus. 110
 iura inventa metu iniusti fateare necesse est,
 tempora si fastosque velis evolvere mundi.
 nec natura potest iusto discernere iniquum,
 dividit ut bona diversis, fugienda petendis,
 nec vincet ratio hoc, tantundem ut peccet idemque, 115
 qui teneros caules alieni fregerit horti
 et qui nocturnus sacra divum legerit. adsit
 regula, peccatis quae poenas inroget aequas,
 ne scutica dignum horribili sectere flagello.
 nam ut ferula caedas meritum maiora subire 120
 verbera, non vereor, cum dicas esse paris res
 furta latrociniis et magnis parva mineris
 falce recisurum simili te, si tibi regnum
 permittant homines. si dives, qui sapiens est,
 et sutor bonus et solus formosus et est rex, 125
 cur optas quod habes? 'non nosti, quid pater' inquit
 'Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi numquam
 nec soleas fecit; sutor tamen est sapiens.' qui?
 'ut quamvis tacet Hermogenes, cantor tamen atque
 optumus est modulator; ut Alfenus vafer omni 130
 abiecto instrumento artis clausaque taberna

SERM. I 3. 4

sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
 est opifex, solus sic rex.' vellunt tibi barbam
 lascivi pueri, quos tu nisi fuste coerces,
 urgeris turba circum te stante miserque 135
 rumperis et latras, magnorum maxime regum.
 ne longum faciam: dum tu quadrante lavatum
 rex ibis neque te quisquam stipator ineptum
 praeter Crispinum sectabitur, et mihi dulces
 ignoscent, siquid peccaro stultus, amici 140
 inque vicem illorum patiar delicta libenter
 privatusque magis vivam te rege beatus.

IV

Eupolis atque Cratinus Aristophanesque poetae
 atque alii, quorum comoedia prisca virorum est,
 siquis erat dignus describi, quod malus ac fur,
 quod moechus foret aut sicarius aut alioqui
 famosus, multa cum libertate notabant. 5
 hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
 mutatis tantum pedibus numerisque, facetus,
 emunctae naris, durus componere versus.
 nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos,
 ut magnum, versus dictabat stans pede in uno; 10
 cum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;
 garrulus atque piger scribendi ferre laborem,
 scribendi recte: nam ut multum, nil moror. ecce,
 Crispinus minimo me provocat 'accipe, si vis,

SERM. I 4

accipiam tabulas; detur nobis locus, hora, 15
 custodes; videamus, uter plus scribere possit.
 di bene fecerunt, inopis me quodque pusilli
 finxerunt animi, raro et perpauca loquentis;
 at tu conclusas hircinis follibus auras
 usque laborantis, dum ferrum molliat ignis, 20
 ut mavis, imitare. beatus Fannius ultro
 delatis capsis et imagine, cum mea nemo
 scripta legat, volgo recitare timentis ob hanc rem,
 quod sunt quos genus hoc minime iuvat, utpote pluris
 culpari dignos. quemvis media elige turba: 25
 aut ob avaritiam aut misera ambitione laborat.
 hic nuptarum insanit amoribus, hic puerorum:
 hunc capit argenti splendor; stupet Albius aere;
 hic mutat merces surgente a sole ad eum, quo
 vespertina tepet regio, quin per mala praeceps 30
 fertur uti pulvis collectus turbine, nequid
 summa deperdat metuens aut ampliet ut rem.
 omnes hi metuunt versus, odere poetas.
 'faenum habet in cornu, longe fuge; dummodo risum
 excutiat sibi, non hic cuiquam parcat amico 35
 et quodcumque semel chartis inleverit, omnis
 gestiet a furno redeuntis scire lacuque
 et pueros et anus.' agedum pauca accipe contra.
 primum ego me illorum, dederim quibus esse poetis,
 excerpam numero: neque enim concludere versum 40

SERM. I 4

dixeris esse satis neque, siqui scribat uti nos
 sermoni propiora, putes hunc esse poetam.
 ingenium cui sit, cui mens diviniore atque os
 magna sonaturum, des nominis huius honorem.
 idcirco quidam comoedia necne poema 45
 esset, quaesivere, quod acer spiritus ac vis
 nec verbis nec rebus inest, nisi quod pede certo
 differt sermoni, sermo merus. 'at pater ardens
 saevit, quod meretrice nepos insanus amica
 filius uxorem grandi cum dote recuset, 50
 ebrius et, magnum quod dedecus, ambulet ante
 noctem cum facibus.' numquid Pomponius istis
 audiret leviora, pater si viveret? ergo
 non satis est puris versum perscribere verbis,
 quem si dissolvas, quivis stomachetur eodem 55
 quo personatus pacto pater. his, ego quae nunc,
 olim quae scripsit Lucilius, eripias si
 tempora certa modosque, et quod prius ordine verbum est
 posterius facias praeponens ultima primis,
 non, ut si solvas 'postquam Discordia taetra 60
 belli ferratos postis portasque refregit',
 invenias etiam disiecti membra poetae.
 hactenus haec: alias, iustum sit necne poema.
 nunc illud tantum quaeram, meritone tibi sit
 suspectum genus hoc scribendi. Sulgius acer 65
 ambulat et Caprius, rauci male cumque libellis,
 magnus uterque timor latronibus; at bene siquis
 et vivat puris manibus, contemnat utrumque.
 ut sis tu similis Caeli Birrique latronum,

SERM. I 4

non ego sim Capri neque Sulgi: cur metuas me? 70
 nulla taberna meos habeat neque pila libellos,
 quis manus insudet volgi Hermogenisque Tigelli,
 nec recito cuiquam nisi amicis idque coactus,
 non ubivis coramve quibuslibet. in medio qui
 scripta foro recitent, sunt multi quique lavantes: 75
 suave locus voci resonat conclusus. inanis
 hoc iuvat, haud illud quaerentis, num sine sensu,
 tempore num faciant alieno. 'laedere gaudes'
 inquit 'et hoc studio pravus facis.' unde petitum
 hoc in me iacis? est auctor quis denique eorum, 80
 vixi cum quibus? absentem qui rodit, amicum
 qui non defendit alio culpante, solutos
 qui captat risus hominum famamque dicacis,
 fingere qui non visa potest, commissa tacere
 qui nequit: hic niger est, hunc tu, Romane, caveto. 85
 saepe tribus lectis videas cenare quaternos,
 e quibus unus amet quavis aspergere cunctos
 praeter eum qui praebet aquam; post hunc quoque potus,
 condita cum verax aperit praecordia Liber:
 hic tibi comis et urbanus liberque videtur 90
 infesto nigris: ego si risi, quod ineptus
 pastillos Rufillus olet, Gargonius hircum,
 lividus et mordax videor tibi? mentio siquae
 de Capitolini furtis iniecta Petilli
 te coram fuerit, defendas, ut tuus est mos: 95
 'me Capitolinus convictore usus amicoque
 a puero est causaque mea permulta rogatus
 fecit et incolumis laetor quod vivit in urbe;

SERM. I 4

sed tamen admiror, quo pacto iudicium illud
 fugerit': hic nigrae sucus lolliginis, haec est 100
 aerugo mera; quod vitium procul afore chartis,
 atque animo prius, ut siquid promittere de me
 possum aliud vere, promitto. liberius si
 dixero quid, si forte iocosius, hoc mihi iuris
 cum venia dabis: insuevit pater optimus hoc me, 105
 ut fugerem exemplis vitiorum quaeque notando.
 cum me hortaretur, parce frugaliter atque
 viverem uti contentus eo quod mi ipse parasset:
 'nonne vides, Albi ut male vivat filius utque
 Baius inops? magnum documentum, ne patriam rem 110
 perdere quis velit.' a turpi meretricis amore
 cum deterreret: 'Scetani dissimilis sis.'
 ne sequerer moechas, concessa cum venere uti
 possem: 'deprensi non bella est fama Treboni'
 aiebat. 'sapiens, vitatu quidque petitu 115
 sit melius, causas reddet tibi; mi satis est, si
 traditum ab antiquis morem servare tuamque,
 dum custodis eges, vitam famamque tueri
 incolumem possum; simul ac duraverit aetas
 membra animumque tuum, nabis sine cortice.' sic me 120
 formabat puerum dictis et, sive iubebat
 ut facerem quid, 'habes auctorem, quo facias hoc'
 unum ex iudicibus selectis obiciebat,
 sive vetabat, 'an hoc inhonestum et inutile factu
 necne sit, addubites, flagret rumore malo cum 125
 hic atque ille?' avidos vicinum funus ut aegros

SERM. I 4. 5

exanimat mortisque metu sibi parcere cogit,
 sic teneros animos aliena opprobria saepe
 absterrent vitiis. ex hoc ego sanus ab illis
 perniciem quaecumque ferunt, mediocribus et quis 130
 ignoscas vitiis teneor. fortassis et istinc
 largiter abstulerit longa aetas, liber amicus,
 consilium proprium; neque enim, cum lectulus aut me
 porticus exceperit, desum mihi. 'rectius hoc est;
 hoc faciens vivam melius; sic dulcis amicis 135
 occurram; hoc quidam non belle: numquid ego illi
 imprudens olim faciam simile?' haec ego mecum
 compressis agito labris; ubi quid datur oti,
 inludo chartis. hoc est mediocribus illis
 ex vitiis unum; cui si concedere nolis, 140
 multa poetarum veniat manus, auxilio quae
 sit mihi — nam multo plures sumus —, ac veluti te
 Iudaei cogemus in hanc concedere turbam.

V

Egressum magna me accepit Aricia Roma
 hospitio modico; rhetor comes Heliodorus,
 Graecorum longe doctissimus; inde Forum Appi
 differtum nautis cauponibus atque malignis.
 hoc iter ignavi divisimus, altius ac nos 5
 praecinctis unum: minus est gravis Appia tardis.
 hic ego propter aquam, quod erat deterrima, ventri
 indico bellum, cenantis haud animo aequo

SERM. I 5

exspectans comites. iam nox inducere terris
 umbras et caelo diffundere signa parabat: 10
 tum pueri nautis, pueris convicia nautae
 ingerere: 'huc adpelle'; 'trecentos inseris'; 'ohe,
 iam satis est.' dum aes exigitur, dum mula ligatur,
 tota abit hora. mali culices ranaeque palustres
 avertunt somnos; absentem cantat amicam 15
 multa prolutus vappa nauta atque viator
 certatim; tandem fessus dormire viator
 incipit ac missae pastum retinacula mulae
 nauta piger saxo religat stertitque supinus.
 iamque dies aderat, nil cum procedere lintrem 20
 sentimus, donec cerebrosus prosilit unus
 ac mulae nautaeque caput lumbosque saligno
 fuste dolat: quarta vix demum exponimur hora.
 ora manusque tua lavimus, Feronia, lympha.
 milia tum pransi tria repimus atque subimus 25
 inpositum saxis late candentibus Anxur.
 huc venturus erat Maecenas optimus atque
 Cocceius, missi magnis de rebus uterque
 legati, aversos soliti componere amicos.
 hic oculis ego nigra meis collyria lippus 30
 inlinere. interea Maecenas advenit atque
 Cocceius Capitoque simul Fonteius, ad unguem
 factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
 Fundos Aufidio Lusco praetore libenter
 linquimus, insani ridentes praemia scribae, 35
 praetextam et latum clavum prunaeque vatillum.
 in Mamurrarum lassi deinde urbe manemus,
 Murena praebente domum, Capitone culinam.

SERM. 15

postera lux oritur multo gratissima; namque
 Plotius et Varius Sinuessae Vergiliusque 40
 occurrunt, animae, qualis neque candidiores
 terra tulit neque quis me sit devinctior alter.
 o qui complexus et gaudia quanta fuerunt.
 nil ego contulerim iucundo sanus amico.
 proxima Campano ponti quae villula, tectum 45
 praebuit et parochi, quae debent, ligna salemque.
 hinc muli Capuae clitellas tempore ponunt.
 lusum it Maecenas, dormitum ego Vergiliusque;
 namque pila lippis inimicum et ludere crudis.
 hinc nos Coccei recipit plenissima villa, 50
 quae super est Caudi cauponas. nunc mihi paucis
 Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri,
 Musa, velim memores et quo patre natus uterque
 contulerit litis. Messi clarum genus Osci;
 Sarmenti domina exstat: ab his maioribus orti 55
 ad pugnam venire. prior Sarmentus 'equi te
 esse feri similem dico.' ridemus, et ipse
 Messius 'accipio,' caput et movet. 'o tua cornu
 ni foret exsecto frons,' inquit, 'quid faceres, cum
 sic mutilus minitaris?' at illi foeda cicatrix 60
 saetosam laevi frontem turpaverat oris.
 Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,
 pastorem saltaret uti Cyclopa rogabat:
 nil illi larva aut tragicis opus esse cothurnis.
 multa Cicirrus ad haec: donasset iamne catenam 65
 ex voto Laribus, quaerebat; scriba quod esset,

SERM. I 5

nilo deterius dominae ius esse; rogabat
 denique, cur umquam fugisset, cui satis una
 farris libra foret, gracili sic tamque pusillo.
 prorsus iucunde cenam producimus illam. 70
 tendimus hinc recta Beneventum, ubi sedulus hospes
 paene macros arsit dum turdos versat in igni.
 nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 Volcano summum properabat lambere tectum.
 convivas avidos cenam servosque timentis 75
 tum rapere atque omnis restinguere velle videres.
 incipit ex illo montis Apulia notos
 ostentare mihi, quos torret Atabulus et quos
 nunquam erepsemus, nisi nos vicina Trivici
 villa recepisset lacrimoso non sine fumo, 80
 udos cum foliis ramos urente camino.
 hic ego mendacem stultissimus usque puellam
 ad mediam noctem exspecto; somnus tamen aufert
 intentum veneri; tum inmundo somnia visu
 nocturnam vestem maculant ventremque supinum. 85
 quattuor hinc rapimur viginti et milia raedis,
 mansuri oppidulo, quod versu dicere non est,
 signis perfacile est: venit vilissima rerum
 hic aqua, sed panis longe pulcherrimus, ultra
 callidus ut soleat umeris portare viator. 90
 nam Canusi lapidosus, aquae non ditior urna:
 qui locus a forti Diomede est conditus olim.
 flentibus hinc Varius discedit maestus amicis.
 inde Rubos fessi pervenimus, utpote longum
 carpentes iter et factum corruptius imbri. 95
 postera tempestas melior, via peior ad usque

SERM. I 5. 6

Bari moenia piscosi; dein Gnatia Lymphis
 iratis exstructa dedit risusque iocosque,
 dum flamma sine tura liquescere limine sacro
 persuadere cupit. credat Iudaeus Apella, 100
 non ego; namque deos didici securum agere aevom
 nec, siquid miri faciat natura, deos id
 tristis ex alto caeli demittere tecto.
 Brundisium longae finis chartaeque viaeque est.

VI

Non quia, Maecenas, Lydorum quidquid Etruscos
 incoluit finis, nemo generosior est te,
 nec quod avus tibi maternus fuit atque paternus
 olim qui magnis legionibus imperitarent, 5
 ut plerique solent, naso suspendis adunco
 ignotos, ut me libertino patre natum.
 cum referre negas, quali sit quisque parente
 natus, dum ingenuus, persuades hoc tibi vere,
 ante potestatem Tulli atque ignobile regnum
 multos saepe viros nullis maioribus ortos 10
 et vixisse probos amplis et honoribus auctos;
 contra Laevinum, Valeri genus, unde Superbus
 Tarquinius regno pulsus fugit, unius assis
 non umquam pretio pluris licuisse, notante
 iudice quo nosti, populo, qui stultus honores 15

SERM. I 6

saepe dat indignis et famae servit ineptus,
 qui stupet in titulis et imaginibus. quid oportet
 nos facere a volgo longe longeque remotos?
 namque esto: populus Laevino mallet honorem
 quam Decio mandare novo censorque moveret 20
 Appius, ingenuo si non essem patre natus:
 vel merito, quoniam in propria non pelle quiessem.
 sed fulgente trahit constrictos Gloria curru
 non minus ignotos generosis. quo tibi, Tilli,
 sumere depositum clavom fierique tribuno? 25
 invidia adcrevit, privato quae minor esset.
 nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
 pellibus et latum demisit pectore clavom,
 audit continuo 'quis homo hic est? quo patre natus?'
 ut siqui aegrotet quo morbo Barrus, haberi 30
 et cupiat formosus, eat quacumque, puellis
 iniciat curam quaerendi singula, quali
 sit facie, sura, quali pede, dente, capillo:
 sic qui promittit civis, urbem sibi curae,
 imperium fore et Italiam, delubra deorum, 35
 quo patre sit natus, num ignota matre inhonestus,
 omnis mortalis curare et quaerere cogit.
 'tunc, Syri Damae aut Dionysi filius, audes
 deicere de saxo civis aut tradere Cadmo?'
 'at Novius collega gradu post me sedet uno; 40
 namque est ille, pater quod erat meus.' 'hoc tibi Paulus
 et Messalla videris? at hic, si plostra ducenta
 concurrantque foro tria funera magna, sonabit,

SERM. I 6

cornua quod vincatque tubas: saltem tenet hoc nos.'
 nunc ad me redeo libertino patre natum, 45
 quem rodunt omnes libertino patre natum,
 nunc, quia sim tibi, Maecenas, convictor, at olim,
 quod mihi pareret legio Romana tribuno.
 dissimile hoc illi est, quia non, ut forsit honorem
 iure mihi invidet quisvis, ita te quoque amicum, 50
 praesertim cautum dignos adsumere, prava
 ambitione procul. felicem dicere non hoc
 me possim, casu quod te sortitus amicum;
 nulla etenim mihi te fors obtulit: optimus olim
 Vergilius, post hunc Varius dixere, quid essem. 55
 ut veni coram, singultim pauca locutus —
 infans namque pudor prohibebat plura profari —
 non ego me claro natum patre, non ego circum
 me Satureiano vectari rura caballo,
 sed quod eram narro. respondes, ut tuus est mos, 60
 pauca; abeo, et revocas nono post mense iubesque
 esse in amicorum numero. magnum hoc ego duco,
 quod placui tibi, qui turpi secernis honestum
 non patre praeclaro, sed vita et pectore puro.
 atqui si vitiis mediocribus ac mea paucis 65
 mendosa est natura, alioqui recta, velut si
 egregio inspersione reprehendas corpore naevos,
 si neque avaritiam neque sordes nec mala lustra
 obiciet vere quisquam mihi, purus et insons,

SERM. I 6

ut me collaudem, si et vivo carus amicis, 70
 causa fuit pater his; qui macro pauper agello
 noluit in Flavi ludum me mittere, magni
 quo pueri magnis e centurionibus orti
 laevo suspensi loculos tabulamque lacerto
 ibant octonos referentes idibus aeris, 75
 sed puerum est ausus Romam portare docendum
 artis quas doceat quivis eques atque senator
 semet prognatos. vestem servosque sequentis,
 in magno ut populo, siqui vidisset, avita
 ex re praeberi sumptus mihi crederet illos. 80
 ipse mihi custos incorruptissimus omnis
 circum doctores aderat. quid multa? pudicum,
 qui primus virtutis honos, servavit ab omni
 non solum facto, verum opprobrio quoque turpi
 nec timuit, sibi ne vitio quis verteret, olim 85
 si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
 mercedes sequerer; neque ego essem questus. at hoc nunc
 laus illi debetur et a me gratia maior.
 nil me paeniteat sanum patris huius, eoque
 non, ut magna dolo factum negat esse suo pars, 90
 quod non ingenuos habeat clarosque parentes,
 sic me defendam. longe mea discrepat istis
 et vox et ratio. nam si natura iuberet
 a certis annis aevum remeare peractum
 atque alios legere, ad fastum quoscumque parentes 95
 optaret sibi quisque, meis contentus honestos
 fascibus et sellis nollem mihi sumere, demens
 iudicio volgi, sanus fortasse tuo, quod
 nollem onus haud umquam solitus portare molestum.

SERM. I 6

nam mihi continuo maior quaerenda foret res 100
 atque salutandi plures, ducendus et unus
 et comes alter, uti ne solus rusve peregre ve-
 exirem, plures calones atque caballi
 pascendi, ducenda petorrita. nunc mihi curto
 ire licet mulo vel si libet usque Tarentum, 105
 mantica cui lumbos onere ulceret atque eques armos.
 obiciet nemo sordis mihi, quas tibi, Tilli,
 cum Tiburte via praetorem quinque secuntur
 te pueri, lasanum portantes oenophorumque.
 hoc ego commodius quam tu, praeclare senator, 110
 milibus atque aliis vivo. quacumque libido est,
 incedo solus, percontor quanti holus ac far,
 fallacem circum vespertinumque pererro
 saepe forum, adsisto divinis, inde domum me
 ad porri et ciceris refero laganique catinum; 115
 cena ministratur pueris tribus et lapis albus
 pocula cum cyatho duo sustinet, adstat echinus
 vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
 deinde eo dormitum, non sollicitus, mihi quod cras
 surgendum sit mane, obeundus Marsya, qui se 120
 voltum ferre negat Noviorum posse minoris.
 ad quartam iaceo; post hanc vagor aut ego lecto
 aut scripto quod me tacitum iuuet unguor olivo,
 non quo fraudatis inmundus Natta lucernis.
 ast ubi me fessum sol acrior ire lavatum 125
 admonuit, fugio campum lusumque trigonem.
 pransus non avide, quantum interpellet inani

SERM. I 6. 7

ventre diem durare, domesticus otior. haec est
 vita solutorum misera ambitione gravique;
 his me consolor victurum suavius ac si
 quaestor avus pater atque meus patruusque fuisset.

130

VII

Proscripti Regis Rupili pus atque venenum
 hybrida quo pacto sit Persius ultus, opinor
 omnibus et lippis notum et tonsoribus esse.
 Persius hic permagna negotia dives habebat
 Clazomenis et iam litis cum Rege molestas,
 durus homo atque odio qui posset vincere Regem,
 confidens, tumidus, adeo sermonis amari,
 Sisennas, Barros ut equis praecurreret albis.
 ad Regem redeo. postquam nihil inter utrumque
 convenit — hoc etenim sunt omnes iure molesti,
 quo fortes, quibus adversum bellum incidit: inter
 Hectors Priamiden, animosum atque inter Achillem
 ira fuit capitalis, ut ultima divideret mors,
 non aliam ob causam, nisi quod virtus in utroque
 summa fuit: duo si Discordia vexet inertis
 aut si disparibus bellum incidat, ut Diomedi
 cum Lycio Glaucos, discedat pigrior, ultro
 muneribus missis —: Bruto praetore tenente
 ditem Asiam, Rupili et Persi par pugnat, uti non
 conpositum melius cum Bitho Bacchius. in ius

5

10

15

20

SERM. I 7. 8

acres procurrunt, magnum spectaculum uterque.
 Persius exponit causam; ridetur ab omni
 conventu; laudat Brutum laudatque cohortem,
 solem Asiae Brutum appellat stellasque salubris
 appellat comites excepto Rege; Canem illum, 25
 invisum agricolis sidus, venisse: ruebat
 flumen ut hibernum, fertur quo rara securis.
 tum Praenestinus salso multoque fluenti
 expressa arbusto regerit convicia, durus
 vindemiator et invictus, cui saepe viator 30
 cessisset magna compellans voce cuculum.
 at Graecus, postquam est Italo perfusus aceto,
 Persius exclamat: 'per magnos, Brute, deos te
 oro, qui reges consueris tollere, cur non
 hunc Regem iugulas? operum hoc, mihi crede, tuorum est.' 35

VIII

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
 cum faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
 maluit esse deum. deus inde ego, furum aviumque
 maxima formido; nam fures dextra coercet
 obscaenoque ruber porrectus ab inguine palus, 5
 ast inportunas volucres in vertice harundo
 terret fixa vetatque novis considerare in hortis.

SERM. I 8

huc prius angustis eiecta cadavera cellis
 conservus vili portanda locabat in arca;
 hoc miserae plebi stabat commune sepulcrum; 10
 Pantolabo scurrae Nomentanoque nepoti
 mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
 hic dabat, heredes monumentum ne sequeretur.
 nunc licet Esquiliis habitare salubribus atque
 aggere in aprico spatari, quo modo tristes 15
 albis informem spectabant ossibus agrum,
 cum mihi non tantum furesque feræque suetae
 hunc vexare locum curae sunt atque labori
 quantum carminibus quae versant atque venenis
 humanos animos: has nullo perdere possum 20
 nec prohibere modo, simul ac vaga luna decorum
 protulit os, quin ossa legant herbasque nocentis.
 vidi egomet nigra succinctam vadere palla
 Canidiam pedibus nudis passoque capillo,
 cum Sagana maiore ululantem: pallor utrasque 25
 fecerat horrendas adspectu. scalpere terram
 unguibus et pullam divellere mordicus agnam
 coeperunt; cruor in fossam confusus, ut inde
 manis elicerent animas responsa daturas.
 lanea et effigies erat altera cerea: maior 30
 lanea, quae poenis conpesceret inferiorem;
 cerea suppliciter stabat, servilibus ut quae
 iam peritura modis. Hecaten vocat altera, saevam
 altera Tisiphonen: serpentes atque videres
 infernas errare canes Lunamque rubentem, 35

SERM. I 8. 9

ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
 mentior at siquid, merdis caput inquiner albis
 corvorum atque in me veniat mictum atque cacatum
 †Iulius et fragilis Pediatia furque Voranus.
 singula quid memorem, quo pacto alterna loquentes 40
 umbrae cum Sagana resonarint triste et acutum
 utque lupi barbam variae cum dente colubrae
 abdiderint furtim terris et imagine cerea
 largior arserit ignis et ut non testis inultus
 horruerim voces furiarum et facta duarum? 45
 nam, displosa sonat quantum vesica, pepedi
 diffissa nate ficus; at illae currere in urbem.
 Canidiae dentis, altum Saganae caliendrum
 excidere atque herbas atque incantata lacertis
 vincula cum magno risuque iocoque videres. 50

IX

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos,
 nescio quid meditans nugarum, totus in illis:
 accurrit quidam notus mihi nomine tantum
 arreptaque manu 'quid agis, dulcissime rerum?'
 'suaviter, ut nunc est,' inquam 'et cupio omnia quae vis.' 5
 cum adsectaretur, 'numquid vis?' occupo. at ille
 'noris nos' inquit; 'docti sumus.' hic ego 'pluris
 hoc' inquam 'mihi eris.' misere discedere quaerens
 ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
 dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos 10

SERM. I 9

manaret talos. 'o te, Bolane, cerebri
 felicem' aiebam tacitus, cum quidlibet ille
 garriret, vicos, urbem laudaret. ut illi
 nil respondebam, 'misere cupis' inquit 'abire:
 iamdudum video; sed nil agis: usque tenebo; 15,
 persequar hinc quo nunc iter est tibi.' 'nil opus est te
 circumagi: quendam volo visere non tibi notum;
 trans Tiberim longe cubat is prope Caesaris hortos.'
 'nil habeo quod agam et non sum piger: usque sequar te.'
 demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus, 20
 cum gravius dorso subiit onus. incipit ille:
 'si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
 non Varium facies; nam quis me scribere pluris
 aut citius possit versus? quis membra movere
 mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto.' 25
 interpellandi locus hic erat 'est tibi mater,
 cognati, quis te salvo est opus?' 'haud mihi quisquam.
 omnis composui.' 'felices. nunc ego resto.
 confice; namque instat fatum mihi triste, Sabella
 quod puero cecinit divina mota anus urna: 30
 „hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis
 nec laterum dolor aut tussis nec tarda podagra:
 garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces,
 si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas.“'
 ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei 35
 praeterita, et casu tum respondere vadato
 debebat, quod ni fecisset, perdere litem.
 'si me amas,' inquit 'paulum hic ades.' 'inteream, si
 aut valeo stare aut novi civilia iura;
 et propero quo scis.' 'dubius sum, quid faciam', inquit, 40
 'tene relinquam an rem.' 'me, sodes.' 'non faciam' ille,

SERM. I 9

et praecedere coepit; ego, ut contendere durum
 cum victore, sequor. 'Maecenas quomodo tecum?'
 hinc repetit. 'paucorum hominum et mentis bene sanae.'
 'nemo dexterius fortuna est usus. haberes 45
 magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
 hunc hominem velles si tradere: dispeream, ni
 summosses omnis.' 'non isto vivimus illic,
 quo tu rere, modo; domus hac nec purior ulla est
 nec magis his aliena malis; nil mi officit, inquam, 50
 ditior hic aut est quia doctior; est locus uni
 cuique suus.' 'magnum narras, vix credibile.' 'atqui
 sic habet.' 'accendis quare cupiam magis illi
 proximus esse.' 'velis tantummodo: quae tua virtus,
 expugnabis: et est qui vinci possit eoque 55
 difficilis aditus primos habet.' 'haud mihi dero:
 muneribus servos corrumpam; non, hodie si
 exclusus fuero, desistam; tempora quaeram,
 occurram in triviis, deducam. nil sine magno
 vita labore dedit mortalibus.' haec dum agit, ecce 60
 Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
 qui pulchre nosset. consistimus. 'unde venis et
 quo tendis?' rogat et respondet. vellere coepi
 et pressare manu lentissima bracchia, nutans,
 distortuens oculos, ut me eriperet. male salsus 65
 ridens dissimulare; meum iecur urere bilis.
 'certe nescio quid secreto velle loqui te
 aiebas mecum.' 'memini bene, sed meliore

SERM. I 9. 10

tempore dicam; hodie tricensima sabbata: vin tu
 curtis Iudaeis oppedere?' 'nulla mihi' inquam 70
 'relligio est.' 'at mi: sum paulo infirmior, unus
 multorum. ignosces; alias loquar.' huncine solem
 tam nigrum surrexe mihi! fugit improbus ac me
 sub cultro linquit. casu venit obvius illi
 adversarius et 'quo tu, turpissime?' magna 75
 inclamat voce, et 'licet antestari?' ego vero
 oppono auriculam. rapit in ius; clamor utrimque,
 undique concursus. sic me servavit Apollo.

X

[Lucili, quam sis mendosus, teste Catone,
 defensore tuo, pervincam, qui male factos
 emendare parat versus, hoc lenius ille,
 quo melior vir et est longe subtilior illo,
 qui multum puer et loris et funibus udis *5
 exoratus, ut esset, opem qui ferre poetis
 antiquis posset contra fastidia nostra,
 grammaticorum equitum doctissimus. ut redeam illuc:]
 Nempe inconposito dixi pede currere versus 1
 Lucili. quis tam Lucili fautor inepte est,
 ut non hoc fateatur? at idem, quod sale multo
 urbem defricuit, charta laudatur eadem.

SERM. I 10

nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera; nam sic 5
 et Laberi mimos ut pulchra poemata mirer.
 ergo non satis est risu diducere rictum
 auditoris; et est quaedam tamen hic quoque virtus.
 est brevitatem opus, ut currat sententia neu se
 inpediat verbis lassas onerantibus auris, 10
 et sermone opus est modo tristi, saepe iocoso,
 defendente vicem modo rhetoris atque poetae,
 interdum urbani, parentis viribus atque
 extenuantis eas consulto. ridiculum acri
 fortius et melius magnas plerumque secant res. 15
 illi, scripta quibus comoedia prisca viris est,
 hoc stabant, hoc sunt imitandi; quos neque pulcher
 Hermogenes unquam legit neque simius iste
 nil praeter Calvum et doctus cantare Catullum.
 'at magnum fecit, quod verbis graeca latinis 20
 miscuit.' o seri studiorum, quine putetis
 difficile et mirum, Rhodio quod Pitholeonti
 contigit? 'at sermo lingua concinnus utraque
 suavior, ut Chio nota si conmixta Falerni est.'
 cum versus facias, te ipsum percontor, an et cum 25
 dura tibi peragenda rei sit causa Petilli?
 scilicet oblitus patriaeque patrisque Latini,
 cum Pedius causas exsudet Poplicola atque
 Corvinus, patriis intermiscere petita
 verba foris malis, Canusini more bilinguis. 30
 atque ego cum graecos facerem, natus mare citra,
 versiculos, vetuit me tali voce Quirinus
 post mediam noctem visus, cum somnia vera:

SERM. I 10

'in silvam non ligna feras insanius ac si
 magnas Graecorum malis implere catervas.' 35
 turgidus Alpinus iugulat dum Memnona dumque
 diffingit Rheni luteum caput, haec ego ludo,
 quae neque in aede sonent certantia iudice Tarpa
 nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris.
 arguta meretrice potes Davoque Chremeta 40
 eludente senem comis garrere libellos
 unus vivorum, Fundani, Pollio regum
 facta canit pede ter percusso; forte epos acer
 ut nemo Varius ducit, molle atque facetum
 Vergilio adnuerunt gaudentes rure Camenae: 45
 hoc erat, experto frustra Varrone Atacino
 atque quibusdam aliis, melius quod scribere possem,
 inventore minor; neque ego illi detrahere ausim
 haerentem capiti cum multa laude coronam.
 at dixi fluere hunc lutulentum, saepe ferentem 50
 plura quidem tollenda relinquendis. age quaeso,
 tu nihil in magno doctus reprehendis Homero?
 nil comis tragici mutat Lucilius Acci?
 non ridet versus Enni gravitate minores,
 cum de se loquitur non ut maiore reprensus? 55
 quid vetat et nosmet Lucili scripta legentis
 quaerere, num illius, num rerum dura negarit
 versiculos natura magis factos et euntis

SERM. I 10

mollius ac si quis pedibus quid claudere senis,
 hoc tantum contentus, amet scripsisse ducentos 60
 ante cibum versus, totidem cenatus, Etrusci
 quale fuit Cassi rapido ferventius anni
 ingenium, capsis quem fama est esse librisque
 ambustum propriis. fuerit Lucilius, inquam,
 comis et urbanus, fuerit limatior idem 65
 quam rudis et Graecis intacti carminis auctor
 quamque poetarum seniorum turba; sed ille,
 si foret hoc nostrum fato delapsus in aevum,
 detereret sibi multa, recideret omne quod ultra
 perfectum traheretur, et in versu faciendo 70
 saepe caput scaberet vivos et roderet unguis.
 saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sint
 scripturus, neque te ut miretur turba labores,
 contentus paucis lectoribus. an tua demens
 vilibus in ludis dictari carmina malis? 75
 non ego; nam satis est equitem mihi plaudere, ut audax,
 contemptis aliis, explosa Arbuscula dixit.
 men moveat cimex Pantilius aut cruciet quod
 vellicet absentem Demetrius aut quod ineptus
 Fannius Hermogenis laedat conviva Tigelli? 80
 Plotius et Varius, Maecenas Vergiliusque,
 Valgius et probet haec Octavius optimus atque
 Fuscus et haec utinam Viscorum laudet uterque
 ambitione relegata. te dicere possum,
 Pollio, te, Messalla, tuo cum fratre, simulque 85
 vos, Bibule et Servi, simul his te, candide Furni,

SERM. I 10. II 1

conpluris alios, doctos ego quos et amicos
prudens praetereo, quibus haec, sint qualiacumque,
adridere velim, doliturus, si placeant spe
deterius nostra. Demetri, teque, Tigelli, 90
discipularum inter iubeo plorare cathedras.
i, puer, atque meo citus haec subscribe libello.

SERMONVM

LIBER ALTER

I

'Sunt quibus in satura videar nimis acer et ultra
legem tendere opus; sine nervis altera quidquid
conposui pars esse putat similisque meorum
mille die versus deduci posse. Trebati,
quid faciam? praescribe.' 'quiescas.' 'ne faciam, inquis, 5
omnino versus?' 'aio.' 'peream male, si non
optimum erat; verum nequeo dormire.' 'ter uncti
transnanto Tiberim, somno quibus est opus alto,
inriguumque mero sub noctem corpus habento.
aut si tantus amor scribendi te rapit, aude 10
Caesaris invicti res dicere, multa laborum
praemia laturus.' 'cupidum, pater optime, vires

SERM. II 1

deficiunt; neque enim quivis horrentia pilis
 agmina nec fracta pereuntis cuspide Gallos
 aut labentis equo describit volnera Parthi. 15
 'attamen et iustum poteras et scribere fortem,
 Scipiadam ut sapiens Lucilius.' 'haud mihi dero,
 cum res ipsa feret: nisi dextro tempore Flacci
 verba per attentam non ibunt Caesaris aurem:
 cui male si palpere, recalcitrat undique tutus.' 20
 'quanto rectius hoc quam tristi laedere versu
 Pantolabum scurram Nomentanumque nepotem,
 cum sibi quisque timet, quamquam est intactus, et odit.'
 'quid faciam? saltat Milonius, ut semel icto
 accessit fervor capiti numerusque lucernis; 25
 Castor gaudet equis, ovo prognatus eodem
 pugnis; quot capitum vivunt, totidem studiorum
 milia: me pedibus delectat claudere verba
 Lucili ritu, nostrum melioris utroque.
 ille velut fidis arcana sodalibus olim 30
 credebat libris neque, si male cesserat, usquam
 decurrens alio neque, si bene; quo fit ut omnis
 votiva pateat veluti descripta tabella
 vita senis. sequor hunc, Lucanus an Apulus anceps;
 nam Venusinus arat finem sub utrumque colonus, 35
 missus ad hoc pulsus, vetus est ut fama, Sabellis,
 quo ne per vacuum Romano incurreret hostis,
 sive quod Apula gens seu quod Lucania bellum

SERM. II 1

incuteret violenta. sed hic stilus haud petet ultro
 quemquam animantem et me veluti custodiet ensis 40
 vagina tectus: quem cur destringere coner
 tutus ab infestis latronibus? o pater et rex
 Iuppiter, ut pereat positum robigine telum
 nec quisquam noceat cupido mihi pacis! at ille,
 qui me conmorit — melius non tangere, clamo —, 45
 flebit et insignis tota cantabitur urbe.
 Cervius iratus leges minitatur et urnam,
 Canidia Albuçi, quibus est inimica, venenum,
 grande malum Turius, siquid se iudice certes.
 ut quo quisque valet suspectos terreat utque 50
 imperet hoc natura potens, sic collige mecum:
 dente lupus, cornu taurus petit: unde nisi intus
 monstratum? Scaevae vivacem crede nepoti
 matrem: nil faciet sceleris pia dextera — mirum,
 ut neque calce lupus quemquam neque dente petit bos —, 55
 sed mala tollet anum vitiato melle cicuta.
 ne longum faciam: seu me tranquilla senectus
 exspectat seu mors atris circumvolat alis,
 dives, inops, Romae, seu fors ita iusserit, exsul,
 quisquis erit vitae scribam color.' 'o puer, ut sis 60
 vitalis metuo et maiorum nequis amicus
 frigore te feriat.' 'quid? cum est Lucilius ausus
 primus in hunc operis componere carmina morem
 detrahere et pellem, nitidus qua quisque per ora
 cederet, introrsum turpis: num Laelius aut qui 65
 duxit ab oppressa meritum Karthagine nomen
 ingenio offensi aut laeso doluere Metello

SERM. II 1. 2

famosisque Lupo cooperto versibus? atqui
 primores populi arripuit populumque tributim,
 scilicet uni aequos virtuti atque eius amicis. 70
 quin ubi se a volgo et scaena in secreta remorant
 virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli,
 nugari cum illo et discincti ludere, donec
 decoqueretur holus, soliti. quidquid sum ego, quamvis
 infra Lucili censum ingeniumque, tamen me 75
 cum magnis vixisse invita fatebitur usque
 invidia et fragili quaerens inlidere dentem
 offendet solido — nisi quid tu, docte Trebati,
 dissentis.' 'equidem nihil hinc diffindere possum.
 sed tamen ut monitus caveas, ne forte negoti 80
 incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum:
 si mala condiderit in quem quis carmina, ius est
 iudiciumque.' 'esto, si quis mala; sed bona si quis
 iudice condiderit laudatus Caesare? si quis
 opprobriis dignum latraverit, integer ipse?' 85
 'solventur risu tabulae, tu missus abibis.'

II

Quae virtus et quanta, boni, sit vivere parvo
 — nec meus hic sermo est, sed quae praecepit Ofellus
 rusticus, abnormis sapiens crassaque Minerva —,
 discite non inter lances mensasque nitentis,
 cum stupet insanis acies fulgoribus et cum 5

SERM. II 2

adclinis falsis animus meliora recusat,
 verum hic inpransi mecum disquirite. cur hoc?
 dicam, si potero. male verum examinat omnis
 corruptus iudex. leporem sectatus equove
 lassus ab indomito vel, si Romana fatigat 10
 militia adsuetum graecari — seu pila velox
 molliter austerum studio fallente laborem,
 seu te discus agit, pete cedentem aera disco:
 cum labor extuderit fastidia, siccus, inanis
 sperne cibum vilem; nisi Hymettia mella, Falerno 15
 ne biberis diluta. foris est promus, et atrum
 defendens piscis hiemat mare: cum sale panis
 latrantem stomachum bene leniet. unde putas aut
 qui partum? non in caro nidore voluptas
 summa, sed in te ipso est. tu pulmentaria quaere 20
 sudando: pinguem vitiis albumque neque ostrea
 nec scarus aut poterit peregrina iuvare lagois.
 vix tamen eripiam, posito pavone velis quin
 hoc potius quam gallina tergere palatum,
 corruptus vanis rerum, quia veneat auro 25
 rara avis et picta pandat spectacula cauda:
 tamquam ad rem attineat quidquam. num vesceris ista,
 quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
 carne tamen quamvis distat nil, hac magis illam
 inparibus formis deceptum te petere esto: 30
 unde datum sentis, lupus hic Tiberinus an alto
 captus hiet? pontisne inter iactatus an amnis
 ostia sub Tusci? laudas, insane, trilibrem

SERM. II 2

mullum, in singula quem minuas pulmenta necesse est.
 ducit te species, video: quo pertinet ergo 85
 proceros odisse lupos? quia scilicet illis
 maiorem natura modum dedit, his breve pondus:
 ieiunus raro stomachus volgaria temnit.
 'porrectum magno magnum spectare catino
 vellem' ait Harpyiis gula digna rapacibus. at vos 40
 praesentes, Austri, coquite horum obsonia. quamquam
 putet aper rhombusque recens, mala copia quando
 aegrum sollicitat stomachum, cum rapula plenus
 atque acidus mavolt inulas. necdum omnis abacta
 pauperies epulis regum: nam vilibus ovis 45
 nigrisque est oleis hodie locus. haud ita pridem
 Galloni praeconis erat acipensere mensa
 infamis. quid? tunc rhombos minus aequor alebat?
 tutus erat rhombus tutoque ciconia nido,
 donec vos auctor docuit praetorius. ergo 50
 siquis nunc mergos suavis edixerit assos,
 parebit pravi docilis Romana iuventus.
 sordidus a tenui victu distabit Ofello
 iudice: nam frustra vitium vitaveris illud,
 si te alio pravum detorseris. Avidienus, 55
 cui Canis ex vero dictum cognomen adhaeret,
 quinquennis oleas est et silvestria corna
 ac nisi mutatum parcit defundere vinum et
 cuius odorem olei nequeas perferre, licebit

SERM. II 2

ille repotia, natalis alicsve dierum 60
 festos albatuſ celebret, cornu ipſe bilibri
 caulibus inſtillat, veteris non parcus aceti.
 quali igitur victu ſapiens utetur et horum
 utrum imitabitur? hac urget lupus, hac canis, aiunt.
 mundus erit, qua non offendat ſordibus atque 65
 in neutram partem cultuſ miſer. hic neque ſerviſ,
 Albuſ ſeniſ exemplo, dum munia didit,
 ſaevuſ erit, nec ſic ut ſimplex Naeviuſ unctam
 conviviſ praebebit aquam: vitium hoc quoque magnum.
 accipe nunc, victuſ tenuiſ quae quantaque ſecum 70
 adferat. in primis valeaſ bene; nam variae reſ
 ut noceant homini credaſ, memor illiuſ eſcae,
 quae ſimplex olim tibi ſederit. at ſimul aſſiſ
 miſcueriſ elixa, ſimul conchylia turdiſ,
 dulcia ſe in bilem vertent ſtomachoque tumultum 75
 lenta feret pitvita. vidiſ, ut palliduſ omniſ
 cena deſurgat dubia? quin corpuſ onuſtum
 heſterniſ vitiis animuſ quoque praegravat una
 atque adfigit humo divinae particulam aerae.
 alter ubi dicto citiuſ curata ſopori 80
 membra dedit, vegetuſ praerſcripta ad munia ſurgit.
 hic tamen ad meliuſ poterit tranſcurrere quondam,
 ſive diem feſtuſ redienſ advexerit annuſ,
 ſeu recreare volet tenuatuſ corpū, ubique
 accedent anni, tractari molliuſ aetaſ 85
 imbecilla volet: tibi quidnam accedet ad iſtam
 quam puer et validuſ praerſumiſ mollitiem, ſeu
 dura valetudo inciderit ſeu tarda ſenectuſ?
 ranciduſ apruſ antiqui laudabant, non quia naſuſ
 illiſ nulluſ erat, ſed, credo, hac mente, quod hoſpeſ 90

SERM. II 2

tardius adveniēns vitiatum commodius quam
 integrum edax dominus consumeret. hos utinam inter
 heroes natum tellus me prima tulisset.
 das aliquid famae, quae carmine gratior aurem
 occupet humanam? grandes rhombi patinaeque 95
 grande ferunt una cum damno dedecus. adde
 iratum patrum, vicinos, te tibi iniquum
 et frustra mortis cupidum, cum deerit egenti
 as, laquei pretium. 'iure' inquit 'Trausius istis
 iurgatur verbis: ego vectigalia magna 100
 divitiasque habeo tribus amplas regibus.' ergo,
 quod superat non est melius quo insumere possis?
 cur eget indignus quisquam te divite? quare
 templa ruunt antiqua deum? cur, inprobe, carae
 non aliquid patriae tanto emetiris acervo? 105
 uni nimirum recte tibi semper erunt res,
 o magnus posthac inimicis risus. uterne
 ad casus dubios fidet sibi certius? hic qui
 pluribus adsuerit mentem corpusque superbum,
 an qui contentus parvo metuensque futuri 110
 in pace, ut sapiens, aptarit idonea bello?
 quo magis his credas, puer hunc ego parvus Ofellum
 integris opibus novi non latius usum
 quam nunc accisis. videas metato in agello
 cum pecore et gnatis fortem mercede colonum 115
 'non ego' narrantem 'temere edi luce profesta
 quicquam praeter holus fumosae cum pede pernae.
 ac mihi seu longum post tempus venerat hospes
 sive operum vacuo gratus conviva per imbrem

SERM. II 2. 3

vicinus, bene erat non piscibus urbe petitis, 120
 sed pullo atque haedo; tum pensilis uva secundas
 et nux ornabat mensas cum duplice ficu.
 post hoc ludus erat culpa potare magistra
 ac venerata Ceres, ita culmo surgeret alto,
 explicuit vino contractae seria frontis. 125
 saeviat atque novos moveat Fortuna tumultus:
 quantum hinc inminuet? quanto aut ego parcus aut vos,
 o pueri, nituistis, ut huc novus incola venit?
 nam propriae telluris erum natura nec illum
 nec me nec quemquam statuit: nos expulit ille, 130
 illum aut nequities aut vafri inscitia iuris,
 postremum expellet certe vivacior heres.
 nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
 dictus, erit nulli proprius, sed cedet in usum
 nunc mihi, nunc alii. quocirca vivite fortes 135
 fortiaque adversis opponite pectora rebus.'

III

'Sic raro scribis, ut toto non quater anno
 membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
 iratus tibi, quod vini somnique benignus
 nil dignum sermone canas. quid fiet? at ipsis
 Saturnalibus huc fugisti sobrius. ergo 5

SERM. II 3

dic aliquid dignum promissis. incipe. nil est.
 culpantur frustra calami inmeritusque laborat
 iratis natus paries dis atque poetis.
 atqui voltus erat multa et praeclara minantis,
 si vacuum tepido cepisset villula tecto. 10
 quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
 Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
 invidiam placare paras virtute relicta?
 contemnere miser. vitanda est improba Siren
 desidia, aut quidquid vita meliore parasti 15
 ponendum aequo animo.' 'di te, Damasippe, deaeque
 verum ob consilium donent tonsore. sed unde
 tam bene me nosti?' 'postquam omnis res mea Ianum
 ad medium fracta est, aliena negotia curo
 excussus propriis. olim nam quaerere amabam, 20
 quo vafer ille pedes lavisset Sisyphus aere,
 quid scalptum infabre, quid fusum durius esset.
 callidus huic signo ponebam milia centum;
 hortos egregiasque domos mercarier unus
 cum lucro noram; unde frequentia Mercuriale 25
 inposuere mihi cognomen compita.' 'novi
 et miror morbi purgatum te illius. atqui
 emovit veterem mire novus, ut solet, in cor
 traiecto lateris miseri capitisve dolore,
 ut lethargicus hic cum fit pugil et medicum urget. 30
 dum nequid simile huic, esto ut libet.' 'o bone, ne te
 frustrere: insanis et tu stultique prope omnes,
 siquid Stertinius veri crepat, unde ego mira

SERM. II 3

descripsi docilis praecepta haec, tempore quo me
 solatus iussit sapientem pascere barbam 35
 atque a Fabricio non tristem ponte reverti.
 nam male re gesta cum vellem mittere operto
 me capite in flumen, dexter stetit et „cave faxis
 te quicquam indignum. pudor“ inquit „te malus angit,
 insanos qui inter vereare insanus haberi. 40
 primum nam inquiram, quid sit furere: hoc si erit in te
 solo, nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
 quem mala stultitia et quemcumque inscitia veri
 caecum agit, insanum Chryssippi porticus et grex
 autumat. haec populos, haec magnos formula reges, 45
 excepto sapiente, tenet. nunc accipe, quare
 desipiant omnes aequae ac tu, qui tibi nomen
 insano posuere. velut silvis, ubi passim
 palantis error certo de tramite pellit,
 ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit, unus utrique 50
 error, sed variis includit partibus: hoc te
 crede modo insanum, nihilo ut sapientior ille
 qui te deridet caudam trahat. est genus unum
 stultitiae nihilum metuenda timentis, ut ignis,
 ut rupes fluviosque in campo obstare queratur; 55
 alterum et huic varum et nihilo sapientius ignis
 per medios fluviosque ruentis: clamet amica
 mater, honesta soror cum cognatis, pater, uxor:
 ‘hic fossa est ingens, hic rupes maxima: serva!’
 non magis audierit, quam Fufius ebrius olim, 60
 cum Ilionam edormit, Catienis mille ducentis
 ‘mater, te appello’ clamantibus. huic ego volgus

SERM. II 3

errori similem cunctum insanire docebo.
 insanit veteres statuas Damasippus emendo:
 integer est mentis Damasippi creditor? esto. 65
 'accipe quod numquam reddas mihi' si tibi dicam:
 tunc insanus eris, si acceperis, an magis excors
 reiecta praeda, quam praesens Mercurius fert?
 scribe decem a Nerio: non est satis; adde Cicutae
 nodosi tabulas, centum, mille adde catenas: 70
 effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.
 cum rapies in ius malis ridentem alienis,
 fiet aper, modo avis, modo saxum et, cum volet, arbor.
 si male rem gerere insani est, contra bene sani:
 putidius multo cerebrum est, mihi crede, Perelli 75
 dictantis, quod tu numquam rescribere possis.
 audire atque togam iubeo componere, quisquis
 ambitione mala aut argenti pallet amore,
 quisquis luxuria tristive superstitione
 aut alio mentis morbo calet: huc propius me, 80
 dum doceo insanire omnis vos, ordine adite.
 danda est ellebori multo pars maxima avaris:
 nescio an Anticyram ratio illis destinet omnem.
 heredes Staberi summam incidere sepulcro,
 ni sic fecissent, gladiatorum dare centum 85
 damnati populo paria atque epulum arbitrio Arri,
 frumenti quantum metit Africa. 'sive ego prave
 seu recte hoc volui, ne sis patruus mihi': credo,
 hoc Staberi prudentem animum vidisse. quid ergo
 sensit, cum summam patrimoni insculpere saxo 90
 heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens

SERM. II 3

pauperiem vitium et cavit nihil acrius, ut, si
 forte minus locuples uno quadrante perisset,
 ipse videretur sibi nequior. 'omnis enim res,
 virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris 95
 divitiis parent; quas qui construxerit, ille
 clarus erit, fortis, iustus.' 'sapiensne?' 'etiam, et rex
 et quidquid volet.' hoc veluti virtute paratum
 speravit magnae laudi fore. quid simile isti
 Graecus Aristippus? qui servos proicere aurum 100
 in media iussit Libya, quia tardius irent
 propter onus segnes. uter est insanior horum?
 nil agit exemplum, litem quod lite resolvit.
 siquis emat citharas, emptas conportet in unum,
 nec studio citharae nec Musae deditus ulli, 105
 si scalpra et formas non sutor, nautica vela
 aversus mercaturis: delirus et amens
 undique dicatur merito. qui discrepat istis,
 qui nummos aurumque recondit, nescius uti
 conpositis metuensque velut contingere sacrum? 110
 siquis ad ingentem frumenti semper acervum
 porrectus vigilet cum longo fuste neque illinc
 audeat esuriens dominus contingere granum
 ac potius foliis parcus vescatur amaris;
 si positis intus Chii veterisque Falerni 115
 mille cadis — nihil est: tercentum milibus, acre
 potet acetum; age si et stramentis incubet unde-
 octoginta annos natus, cui stragula vestis,
 blattarum ac tinearum epulae, putrescat in arca:
 nimirum insanus paucis videatur, eo quod 120

SERM. II 3

maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
 filius aut etiam haec libertus ut ebibat heres,
 dis inimice senex, custodis? ne tibi desit?
 quantum enim summae curtabit quisque dierum,
 unguere si caules oleo meliore caputque 125
 coeperis inpexa foedum porrigine? quare,
 si quidvis satis est, peiuras, surripis, aufers
 undique? tun sanus? populum si caedere saxis
 incipias servosve tuos, quos aere pararis,
 insanum te omnes pueri clamentque puellae; 130
 cum laqueo uxorem interimis matremque veneno,
 incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis
 nec ferro ut demens genetricem occidis Orestes.
 an tu reris eum occisa insanisse parente
 ac non ante malis dementem actum Furiis quam 135
 in matris iugulo ferrum tepfecit acutum?
 quin, ex quo est habitus male tutae mentis Orestes,
 nil sane fecit quod tu reprehendere possis:
 non Pyladen ferro violare aususve sororem
 Electran, tantum maledicit utrique vocando 140
 hanc Furiam, hunc aliud, iussit quod splendida bilis.
 pauper Opimius argenti positi intus et auri,
 qui Veientanum festis potare diebus
 Campana solitus trulla vappamque profestis,
 quondam lethargo grandi est oppressus, ut heres 145
 iam circum loculos et clavis laetus ovansque
 curreret. hunc medicus multum celer atque fidelis
 excitat hoc pacto: mensam poni iubet atque
 effundi saccos nummorum, accedere pluris
 ad numerandum: hominem sic erigit; addit et illud: 150
 'ni tua custodis, avidus iam haec auferet heres.'

SERM. II 3

'men vivo?' 'ut vivas igitur, vigila. hoc age' 'quid vis?'
 'deficient inopem venae te, ni cibus atque
 ingens accedit stomacho fultura ruenti.
 tu cessas? agedum sume hoc tisanarium oryzae.' 155
 'quanti emptae?' 'parvo.' 'quanti ergo?' 'octussibus.' 'eheu,
 quid refert, morbo an furtis pereamque rapinis?'
 quisnam igitur sanus? qui non stultus. quid avarus?
 stultus et insanus. quid, siquis non sit avarus,
 continuo sanus? minime. cur, Stoice? dicam. 160
 'non est cardiacus' Craterum dixisse putato
 'hic aeger'. recte est igitur surgetque? negabit.
 [quod latus aut renes morbo temptentur acuto]
 non est periurus neque sordidus: inmolet aequis
 hic porcum Laribus; verum ambitiosus et audax: 165
 naviget Anticyram. quid enim differt, barathrone
 dones quidquid habes an numquam utare paratis?
 Servius Oppidius Canusi duo praedia, dives
 antiquo censu, gnatis divisisse duobus
 fertur et hoc moriens pueris dixisse vocatis 170
 ad lectum: 'postquam te talos, Aule, nucesque
 ferre sinu laxo, donare et ludere vidi,
 te, Tiberi, numerare, cavis abscondere tristem,
 extimui, ne vos ageret vesania discors,
 tu Nomentanum, tu ne sequerere Cicutam. 175
 quare per divos oratus uterque Penatis
 tu cave ne minuas, tu ne maius facias id

SERM. II 3

quod satis esse putat pater et natura coercet.
 praeterea ne vos titillet gloria, iure
 iurando obstringam ambo: uter aedilis fueritve 180
 vestrum praetor, is intestabilis et sacer esto.'
 in cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,
 latus ut in circo spatiere et aeneus ut stes,
 nudus agris, nudus nummis, insane, paternis;
 scilicet ut plausus quos fert Agrippa feras tu, 185
 astuta ingenuum volpes imitata leonem?
 nequis humasse velit Aiace, Atrida, vetas cur?
 'rex sum —' nil ultra quaero plebeius. '— et aequam
 rem imperito, ac sicui videor non iustus, inulto
 dicere quod sentit permitto.' maxime regum, 190
 di tibi dent capta classem redducere Troia.
 ergo consulere et mox respondere licebit?
 'consule.' cur Ajax, heros ab Achille secundus,
 putescit, totiens servatis clarus Achivis,
 gaudeat ut populus Priami Priamusque inhumato, 195
 per quem tot iuvenes patrio caruere sepulcro?
 'mille ovium insanus morti dedit, inclitum Ulixen
 et Menelaum una mecum se occidere clamans.'
 tu cum pro vitula statuis dulcem Aulide natam
 ante aras spargisque mola caput, inprobe, salsa, 200
 rectum animi servas? 'quorsum?' insanus quid enim Ajax
 fecit? cum stravit ferro pecus, abstinuit vim
 uxore et gnato; mala multa precatus Atridis
 non ille aut Teucrum aut ipsum violavit Ulixen.
 'verum ego, ut haerentis adverso litore navis 205
 eriperem, prudens placavi sanguine divos.'
 nempe tuo, furiose? 'meo, sed non furiosus.'

SERM. II 3

qui species alias veris scelerisque tumultu
 permixtas capiet, commotus habebitur atque
 stultitiane erret nihilum distabit an ira. 210
 Ajax inmeritos cum occidit desipit agnos:
 cum prudens scelus ob titulos admittis inanis,
 stas animo et purum est vitio tibi cum tumidum est cor?
 siquis lectica nitidam gestare amet agnam,
 huic vestem ut gnatae, paret ancillas, paret aurum, 215
 Rufam aut Pusillam appellet fortique marito
 destinet uxorem: interdicto huic omne adimat ius
 praetor et ad sanos abeat tutela propinquos.
 quid, siquis gnatam pro muta devovet agna,
 integer est animi? ne dixeris. ergo ubi prava 220
 stultitia, hic summa est insania; qui sceleratus,
 et furiosus erit; quem cepit vitrea fama,
 hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.
 nunc age luxuriam et Nomentanum arripe mecum.
 vincet enim stultos ratio insanire nepotes. 225
 hic simul accepit patrimoni mille talenta,
 edicit, piscator uti, pomarius, auceps,
 unguentarius ac Tusci turba in pia vici,
 cum scurris fartor, cum Velabro omne macellum
 mane domum veniant. quid tum? venire frequentes, 230
 verba facit leno: 'quidquid mihi, quidquid et horum
 cuique domi est, id crede tuum et vel nunc pete vel cras.'
 accipe quid contra haec iuvenis responderit aequus.
 'in nive Lucana dormis ocreatus, ut aprum

SERM. II 3

cenem ego; tu piscis hiberno ex aequore verris. 235
 segnis ego, indignus qui tantum possideam; aufer,
 sume tibi deciens; tibi tantundem; tibi triplex,
 unde uxor media currit de nocte vocata.
 filius Aesopi detractam ex aure Metellae,
 scilicet ut deciens solidum absorberet, aceto 240
 diluit insignem bacam: qui sanior ac si
 illud idem in rapidum flumen iaceretve cloacam?
 Quinti progenies Arri, par nobile fratrum
 nequitia et nugis pravorum et amore gemellum
 lusciniis soliti inpenso prandere coemptas, 245
 quorsum abeant? sani ut creta, an carbone notati?
 aedificare casas, plostello adiungere muris,
 ludere par inpar, equitare in harundine longa
 siquem delectet barbatum, amentia verset.
 si puerilius his ratio esse evincet amare 250
 nec quicquam differre, utrumne in pulvere, trimus
 quale prius, ludas opus, an meretricis amore
 sollicitus plores: quaero, faciasne quod olim
 mutatus Polemon? ponas insignia morbi,
 fasciolas, cubital, focalia, potus ut ille 255
 dicitur ex collo furtim carpsisse coronas,
 postquam est inpransi correptus voce magistri?
 porrigis irato puero cum poma, recusat;
 'sume, catelle': negat; si non des, optet. amator
 exclusus qui distat, agit ubi secum, eat an non, 260
 quo rediturus erat non arcessitus, et haeret

SERM. II 3

invisis foribus? 'nec nunc, cum me vocet ultro,
 accedam? an potius mediter finire dolores?
 exclusit; revocat: redeam? non, si obsecret.' ecce
 servos, non paulo sapientior 'o ere, quae res 265
 nec modum habet neque consilium, ratione modoque
 tractari non volt. in amore haec sunt mala, bellum,
 pax rursum: haec siquis tempestatis prope ritu
 mobilia et caeca fluitantia sorte laboret
 reddere certa sibi, nihilo plus explicet ac si 270
 insanire paret certa ratione modoque.'
 quid? cum Picens excerpens semina pomis
 gaudes, si cameram percusti forte, penes te es?
 quid? cum balba feris annoso verba palato,
 aedificante casas qui sanior? adde cruorem 275
 stultitiae atque ignem gladio scrutare. modo, inquam.
 Hellade percussa Marius cum praecipitat se,
 cerritus fuit? an commotae crimine mentis
 absolves hominem et sceleris damnabis eundem
 ex more inponens cognata vocabula rebus? 280
 libertinus erat, qui circum compita siccus
 lautis mane senex manibus currebat et 'unum',
 —'quid tam magnum?' addens—, 'unum me surpite morti!
 dis etenim facile est' orabat, sanus utrisque
 auribus atque oculis; mentem, nisi litigiosus, 285
 exciperet dominus, cum venderet. hoc quoque volgus
 Chrysippus ponit fecunda in gente Meneni.
 'Iuppiter, ingentis qui das adimisque dolores,'
 mater ait pueri mensis iam quinque cubantis,
 'frigida si puerum quartana reliquerit, illo 290
 mane die, quo tu indicis ieiunia, nudus
 in Tiberi stabit.' casus medicusve levarit

SERM. II 3

aegrum ex praecipiti: mater delira necabit
 in gelida fixum ripa febrimque reducet,
 quone malo mentem concussa? timore deorum. " 295
 haec mihi Stertinius, sapientum octavos, amico
 arma dedit, posthac ne conPELLARER inultus.
 dixerit insanum qui me, totidem audiet atque
 respicere ignoto discet pendentia tergo.'
 'Stoice, post damnum sic vendas omnia pluris, 300
 qua me stultitia, quoniam non est genus unum,
 insanire putas? ego nam videor mihi sanus.'
 'quid, caput abscissum manibus cum portat Agaue
 gnati infelicis, sibi tunc furiosa videtur?'
 'stultum me fateor — liceat concedere veris — 305
 atque etiam insanum; tantum hoc edissere, quo me
 aegrotare putes animi vitio.' 'accipe: primum
 aedificas, hoc est longos imitaris, ab imo
 ad summum totus moduli bipedalis, et idem
 corpore maiorem rides Turbonis in armis 310
 spiritum et incessum: qui ridiculus minus illo?
 an, quodcumque facit Maecenas, te quoque verum est,
 tanto dissimilem et tanto certare minorem?
 absentis ranae pullis vituli pede pressis
 unus ubi effugit, matri denarrat, ut ingens 315
 belua cognatos eliserit: illa rogare,
 quantane? num tantum, sufflans se, magna fuisset?
 'maior dimidio.' 'num tanto?' cum magis atque
 se magis inflaret, 'non, si te ruperis,' inquit,
 'par eris.' haec a te non multum abludit imago. 320
 adde poemata nunc, hoc est, oleum adde camino,

SERM. II 3. 4

quae si quis sanus fecit, sanus facis et tu.
 non dico horrendam rabiem — 'iam desine.' — cultum
 maiorem censu — 'teneas, Damasippe, tuis te.'
 '— mille puellarum, puerorum mille furores —' 325
 'o maior tandem parcas, insane, minori.'

IV

'Unde et quo Catus?' 'non est mihi tempus, aventi
 ponere signa novis praeceptis, qualia vincent
 Pythagoran Anytique reum doctumque Platona.'
 'peccatum fateor, cum te sic tempore laevo
 interpellarim; sed des veniam bonus, oro. 5
 quodsi interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox,
 sive est naturae hoc sive artis, mirus utroque.'
 'quin id erat curae, quo pacto cuncta tenerem
 utpote res tenuis, tenui sermone peractas.'
 'ede hominis nomen, simul et, Romanus an hospes.' 10
 'ipsa memor praecepta canam, celabitur auctor.
 longa quibus facies ovis erit, illa memento,
 ut suci melioris et ut magis alba rotundis,
 ponere: namque marem cohibent callosa vitellum.
 cole suburbano qui siccis crevit in agris 15
 dulcior: inriguo nihil est elutius horto.
 si vespertinus subito te oppresserit hospes,

SERM. II 4

ne gallina malum responset dura palato,
 doctus eris vivam musto mersare Falerno:
 hoc teneram faciet. pratensibus optima fungis 20
 natura est; aliis male creditur. ille salubris
 aestates peraget, qui nigris prandia moris
 finiet, ante gravem quae legerit arbore solem.
 Aufidius forti miscebat mella Falerno:
 mendose, quoniam vacuis committere venis 25
 nil nisi lene decet: leni praecordia mulso
 prolueris melius. si dura morabitur alvus,
 mitulus et viles pellent obstantia conchae
 et lapathi brevis herba, sed albo non sine Coo.
 lubrica nascentes implent conchyliam lunae; 30
 sed non omne mare est generosae fertile testae:
 murice Baiano melior Lucrina peloris,
 ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini,
 pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
 nec sibi cenarum quivis temere arroget artem, 35
 non prius exacta tenui ratione saporum.
 nec satis est cara piscis averrere mensa
 ignarum, quibus est ius aptius et quibus assis
 languidus in cubitum iam se conviva reponet.
 UMBER et iligna nutritus glande rotundas 40
 curvat aper lances carnem vitantis inertem;
 nam Laurens malus est, ulvis et harundine pinguis.
 vinea submittit capreas non semper edulis.
 fecundae leporis sapiens sectabitur armos.
 piscibus atque avibus quae natura et foret aetas, 45
 ante meum nulli patuit quaesita palatum.

SERM. II 4

sunt quorum ingenium nova tantum crustula promit.
 nequaquam satis in re una consumere curam,
 ut siquis solum hoc, mala ne sint vina, laboret;
 quali perfundat piscis securus olivo. 50
 Massica si caelo suppones vina sereno,
 nocturna siquid crassi est tenuabitur aura
 et decedet odor nervis inimicus; at illa
 integrum perdunt lino vitiata saporem.
 Surrentina vafer qui miscet faece Falerna 55
 vina, columbino limum bene colligit ovo,
 quatenus ima petit volvens aliena vitellus.
 tostis marcentem squillis recreabis et Afra
 potorem coclea; nam lactuca innatat acri
 post vinum stomacho; perna magis et magis hillis 60
 flagitat inmorsus refici, quin omnia malit
 quaecumque inmundis fervent allata popinis.
 est operae pretium duplicis pernoscere iuris
 naturam. simplex e dulci constat olivo,
 quod pingui miscere mero muriaque decebit 65
 non alia quam qua Byzantia putuit orca.
 hoc ubi confusum sectis inferbuit herbis
 Corycioque croco sparsum stetit, insuper addes
 pressa Venafranae quod baca remisit olivae.
 Picenis cedunt pomis Tiburtia suco: 70
 nam facie praestant, venucula convenit ollis;
 rectius Albanam fumo duraveris uvam.
 hanc ego cum malis, ego faecem primus et allec,
 primus et invenior piper album cum sale nigro

SERM. II 4. 5

incretum puris circumposuisse catillis. 75
 inmane est vitium dare milia terna macello
 angustoque vagos piscis urgere catino.
 magna movet stomacho fastidia, seu puer unctis
 tractavit calicem manibus, dum furta ligurrit,
 sive gravis veteri creterrae limus adhaesit. 80
 vilibus in scopis, in mappis, in scobe quantus
 consistit sumptus? neglectis flagitium ingens.
 ten lapides varios lutulenta radere palma
 et Tyrias dare circum inlota toralia vestis,
 oblitum, quanto curam sumptumque minorem 85
 haec habeant, tanto reprehendi iustius illis,
 quae nisi divitibus nequeunt contingere mensis?
 'docte Cati, per amicitiam divosque rogatus
 ducere me auditum, perges quocumque, memento.
 nam quamvis memori referas mihi pectore cuncta, 90
 non tamen interpret tantundem iuveris. adde
 voltum habitumque hominis, quem tu vidisse beatus
 non magni pendis, quia contigit; at mihi cura
 non mediocris inest, fontis ut adire remotos
 atque haurire queam vitae praecepta beatae.' 95

V

'Hoc quoque, Tiresia, praeter narrata petenti
 responde, quibus amissas reparare queam res
 artibus atque modis. quid rides?' 'iamne doloso
 non satis est Ithacam revehi patriosque penatis

SERM. II 5

adspicere?' 'o nulli quicquam mentite, vides ut 5
 nudus inopsque domum redeam te vate, neque illic
 aut apotheca procis intacta est aut pecus: atqui
 et genus et virtus, nisi cum re, vilior alga est.'
 quando pauperiem missis ambagibus horres,
 accipe qua ratione queas ditescere. turdus 10
 sive aliud privum dabitur tibi, devolet illuc,
 res ubi magna nitet domino sene; dulcia poma
 et quoscumque feret cultus tibi fundus honores
 ante Larem gustet venerabilior Lare dives.
 qui quamvis periurus erit, sine gente, cruentus 15
 sanguine fraterno, fugitivus, ne tamen illi
 tu comes exterior, si postulet, ire recuses.'
 'utne tegam spurco Damae latus? haud ita Troiae
 me gessi, certans semper melioribus.' 'ergo
 pauper eris.' 'fortem hoc animum tolerare iubebo; 20
 et quondam maiora tuli. tu protinus, unde
 divitias aerisque ruam, dic, augur, acervos.'
 'dixi equidem et dico: captes astutus ubique
 testamenta senum neu, si vafer unus et alter
 insidiatorem praeroso fugerit hamo, 25
 aut spem deponas aut artem inlusus omittas.
 magna minorve foro si res certabitur olim,
 vivet uter locuples sine gnatis, improbus, ultro
 qui meliorem audax vocet in ius, illius esto
 defensor; fama civem causaque priorem 30
 sperne, domi si gnatus erit fecundave coniux.
 „Quinte“ puta aut „Publi“ —gaudent praenomine molles
 auriculae — „tibi me virtus tua fecit amicum.
 ius anceps novi, causas defendere possum;
 eripiet quivis oculos citius mihi quam te 85

SERM. II 5

contemptum cassa nuce pauperet; haec mea cura est,
 nequid tu perdas neu sis iocus. " ire domum atque
 pelliculam curare iube; si cognitor ipse,
 persta atque obdura: seu rubra Canicula findet
 infantis statuas, seu pingui tentus omaso 40
 Furius hibernas cana nive conspuet Alpis.
 „nonne vides“ aliquis cubito stantem prope tangens
 inquiet, „ut patiens, ut amicis aptus, ut acer?“
 plures adnabunt thynni et cetaria crescent.
 sicui praeterea validus male filius in re 45
 praeclara sublatus aletur, ne manifestum
 caelibis obsequium nudet te, leniter in spem
 adrepe officiosus, ut et scribare secundus
 heres et, siquis casus puerum egerit Orco,
 in vacuum venias: perraro haec alea fallit. 50
 qui testamentum tradet tibi cumque legendum,
 abnuere et tabulas a te remove memento,
 sic tamen, ut limis rapias, quid prima secundo
 cera velit versu; solus multisne coheres,
 veloci percurrere oculo. plerumque recoctus 55
 scriba ex quinqueviro corvum deludet hiantem
 captatorque dabit risus Nasica Corano.
 'num furis? an prudens ludis me obscura canendo?'
 'o Laertiade, quidquid dicam, aut erit aut non:
 divinare etenim magnus mihi donat Apollo.' 60
 'quid tamen ista velit sibi fabula, si licet, ede.'
 'tempore quo iuvenis Parthis horrendus, ab alto
 demissum genus Aenea, tellure marique
 magnus erit, forti nubet procera Corano

SERM. II 5

filia Nasicae, metuentis reddere soldum. 65
 tum gener hoc faciet: tabulas socero dabit atque
 ut legat orabit; multum Nasica negatas
 accipiet tandem et tacitus leget invenietque
 nil sibi legatum praeter plorare suisque.
 illud ad haec iubeo: mulier si forte dolosa 70
 libertusve senem delirum temperet, illis
 accedas socius: laudes, lauderis ut absens.
 adiuvat hoc quoque, sed vincit longe prius ipsum
 expugnare caput. scribet mala carmina vecors:
 laudato. scortator erit: cave te roget; ultro 75
 Penelopam facilis potiori trade.' 'putasne
 perduci poterit tam frugi tamque pudica,
 quam nequiere proci recto depellere cursu?'
 'venit enim magnum donandi parca iuventus
 nec tantum veneris quantum studiosa culinae. 80
 sic tibi Penelope frugi est; quae si semel uno
 de sene gustarit tecum partita lucellum,
 ut canis a corio numquam absterrebitur uncto.
 me sene quod dicam factum est. anus inproba Thebis
 ex testamento sic est elata: cadaver 85
 unctum oleo largo nudis umeris tulit heres,
 scilicet elabi si posset mortua; credo,
 quod nimium institerat viventi. cautus adito
 neu desis operae neve immoderatus abundes.
 difficilem et morosum offendet garrulus: ultra 90

SERM. II 5. 6

'non' 'etiam' sileas; Davus sis comicus atque
 stes capite obstipo, multum similis metuenti.
 obsequio grassare; mone, si increbruit aura,
 cautus uti velet carum caput; extrahe turba
 oppositis umeris; aurem substringe loquaci. 95
 inportunus amat laudari: donec 'ohe iam'
 ad caelum manibus sublatis dixerit, urge:
 crescentem tumidis infla sermonibus utrem.
 cum te servitio longo curaque levarit,
 et certum vigilans „quartae sit partis Ulixes“ 100
 audieris „heres“: „ergo nunc Dama sodalis
 nusquam est? unde mihi tam fortem tamque fidelem?“
 sparge subinde et, si paulum potes inlacrimare, est
 gaudia prodentem voltum celare. sepulcrum
 permissum arbitrio sine sordibus exstrue: funus 105
 egregie factum laudet vicinia. siquis
 forte coheredum senior male tussiet, huic tu
 dic, ex parte tua seu fundi sive domus sit
 emptor, gaudentem nummo te addicere. sed me
 imperiosa trahit Proserpina: vive valeque.' 110

VI

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
 hortus ubi et tecto vicinus iugis aquae fons
 et paulum silvae super his foret. auctius atque
 di melius fecere. bene est. nil amplius oro,
 Maia nate, nisi ut propria haec mihi munera faxis. 5

SERM. II 6

si neque maiorem feci ratione mala rem
 nec sum facturus vitio culpave minorem,
 si veneror stultus nihil horum 'o si angulus ille
 proximus accedat, qui nunc denormat agellum!' 10
 'o si urnam argenti fors quae mihi monstret, ut illi,
 thesauro invento qui mercennarius agrum
 illum ipsum mercatus aravit, dives amico
 Hercule!', si quod adest gratum iuvat, hac prece te oro:
 pingue pecus domino facias et cetera praeter
 ingenium, utque soles, custos mihi maximus adsis. 15
 ergo ubi me in montes et in arcem ex urbe removi,
 quid prius inlustrem saturis musaque pedestri?
 nec mala me ambitio perdit nec plumbeus auster
 autumnusque gravis, Libitinae quaestus acerbae.
 Matutine pater, seu Iane libentius audis, 20
 unde homines operum primos vitaeque labores
 instituunt — sic dis placitum —, tu carminis esto
 principium. Romae sponsorem me rapis: 'eia,
 ne prior officio quisquam respondeat, urge.'
 sive aquilo radit terras seu bruma nivalem 25
 interiore diem gyro trahit, ire necesse est.
 postmodo quod mi obsit clare certumque locuto
 luctandum in turba et facienda iniuria tardis.
 'quid tibi vis, insane?' et 'quam rem agis?' inprobus urget
 iratis precibus, 'tu pulses omne quod obstat, 30
 ad Maecenatem memori si mente recurras.'
 hoc iuvat et melli est, non mentiar. at simul atras

SERM. II 6

ventum est Esquillas, aliena negotia centum
 per caput et circa saliunt latus. 'ante secundam
 Roscius orabat sibi adesses ad Puteal cras.' 35
 'de re communi scribae magna atque nova te
 orabant hodie meminisses, Quinte, reverti.'
 'inprimat his cura Maecenas signa tabellis.'
 dixeris: 'experiar': 'si vis, potes,' addit et instat.
 septimus octavo propior iam fugerit annus, 40
 ex quo Maecenas me coepit habere suorum
 in numero, dumtaxat ad hoc, quem tollere raeda
 vellet iter faciens et cui concedere nugas
 hoc genus: 'hora quota est?' 'Thraex est Gallina Syro par?'
 'matutina parum cautos iam frigora mordent', 45
 et quae rimosa bene deponuntur in aure.
 per totum hoc tempus subiectior in diem et horam
 invidiae noster. ludos spectaverat, una
 luserat in campo: 'fortunae filius' omnes.
 frigidus a rostris manat per compita rumor: 50
 quicumque obvius est, me consulit: 'o bone — nam te
 scire, deos quoniam propius contingis, oportet —,
 numquid de Dacis audisti?' 'nil equidem.' 'ut tu
 semper eris derisor.' 'at omnes di exagitent me,
 si quicquam.' 'quid? militibus promissa Triquetra 55
 praedia Caesar an est Itala tellure daturus?'
 iurantem me scire nihil mirantur ut unum
 scilicet egregii mortalem altique silenti.
 perditur haec inter misero lux non sine votis:
 o rus, quando ego te adspiciam quandoque licebit 60
 nunc veterum libris, nunc somno et inertibus horis
 ducere sollicitae iucunda obliviae vitae?

SERM. II 6

o quando faba Pythagorae cognata simulque
 uncta satis pingui ponentur holuscula lardo?
 o noctes cenaque deum, quibus ipse meique 65
 ante Larem proprium vescor vernasque procacis
 pasco libatis dapibus. prout cuique libido est,
 siccat inaequalis calices conviva solutus
 legibus insanis, seu quis capit acria fortis
 pocula seu modicis uvescit laetius. ergo 70
 sermo oritur, non de villis domibusve alienis,
 nec male necne Lepos saltet; sed, quod magis ad nos
 pertinet et nescire malum est, agitamus, utrumne
 divitiis homines an sint virtute beati,
 quidve ad amicitias, usus rectumne, trahat nos 75
 et quae sit natura boni summumque quid eius.
 Cervius haec inter vicinus garrit anilis
 ex re fabellas. siquis nam laudat Arelli
 sollicitas ignarus opes, sic incipit: 'olim
 rusticus urbanum murem mus paupere fertur 80
 accepisse cavo, veterem vetus hospes amicum,
 asper et attentus quaesitis, ut tamen artum
 solveret hospitiis animum. quid multa? neque ille
 sepositi ciceris nec longae invidit avenae,
 aridum et ore ferens acinum semesaque lardi 85
 frustra dedit, cupiens varia fastidia cena
 vincere tangentis male singula dente superbo,
 cum pater ipse domus palea porrectus in horna

SERM. II 6

esset ador loliumque, dapis meliora relinquens.
 tandem urbanus ad hunc „quid te iuvat“ inquit, „amice, 90
 praerupti nemoris patientem vivere dorso?
 vis tu homines urbemque feris praeponere silvis?
 carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando
 mortalis animas vivunt sortita neque ulla est
 aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa, 95
 dum licet, in rebus iucundis vive beatus,
 vive memor, quam sis aevi brevis.“ haec ubi dicta
 agrestem pepulere, domo levis exsilit; inde
 ambo propositum peragunt iter, urbis aventes
 moenia nocturni subrepere. iamque tenebat 100
 nox medium caeli spatium, cum ponit uterque
 in locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
 tincta super lectos canderet vestis eburnos
 multaque de magna superessent fercula cena,
 quae procul exstructis inerant hesterna canistris. 105
 ergo ubi purpurea porrectum in veste locavit
 agrestem, veluti succinctus cursitat hospes
 continuatque dapes nec non verniliter ipsis
 fungitur officiis, praelambens omne quod adfert.
 ille cubans gaudet mutata sorte bonisque 110
 rebus agit laetum convivam, cum subito ingens
 valvarum strepitus lectis excussit utrumque.
 currere per totum pavidi conclave magisque
 exanimes trepidare, simul domus alta Molossis
 personuit canibus. tum rusticus: „haud mihi vita 115
 est opus hac“ ait et „valeas: me silva cavosque
 tutus ab insidiis tenui solabitur ervo.“

SERM. II 7

VII

'Iamdudum ausculto et cupiens tibi dicere servos
 pauca reformido.' 'Davusne?' 'ita, Davus, amicum
 mancipium domino et frugi quod sit satis, hoc est,
 ut vitale putes.' 'age libertate Decembri,
 quando ita maiores voluerunt, utere: narra.' 5
 'pars hominum vitiis gaudet constanter et urget
 propositum; pars multa natat, modo recta capessens,
 interdum pravis obnoxia. saepe notatus
 cum tribus anellis, modo laeva Priscus inani
 vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas, 10
 aedibus ex magnis subito se conderet unde
 mundior exiret vix libertinus honeste;
 iam moechus Romae, iam mallet doctus Athenis
 vivere, Vortumnis quotquot sunt natus iniquis.
 scurra Volanerius, postquam illi iusta cheragra 15
 contudit articulos, qui pro se tolleret atque
 mitteret in phimum talos, mercede diurna
 conductum pavit: quanto constantior isdem
 in vitiis, tanto levius miser ac prior illo
 qui iam contento, iam laxo fune laborat.' 20
 'non dices hodie, quorsum haec tam putida tendant,
 furcifer?' 'ad te, inquam.' 'quo pacto, pessime?' 'laudas

SERM. II 7

fortunam et mores antiquae plebis, et idem,
 siquis ad illa deus subito te agat, usque recuses,
 aut quia non sentis, quod clamas, rectius esse, 25
 aut quia non firmus rectum defendis et haeres
 nequiquam caeno cupiens evellere plantam.
 Romae rus optas; absentem rusticus urbem
 tollis ad astra levis. si nusquam es forte vocatus
 ad cenam, laudas securum holus ac, velut usquam 30
 vinctus eas, ita te felicem dicis amasque,
 quod nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
 Maecenas serum sub lumina prima venire
 convivam: „nemon oleum fert ocius? ecquis
 audit?“ cum magno blateras clamore fugisque. 35
 Mulvius et scurrae, tibi non referenda precati,
 discedunt. „etenim fateor me“ dixerit ille
 „duci ventre levem, nasum nidore supinor,
 inbecillus, iners, siquid vis, adde, popino.
 tu cum sis quod ego et fortassis nequior, ultro 40
 insectere velut melior verbisque decoris
 obvolvas vitium?“ quid, si me stultior ipso
 quingentis empto drachmis deprenderis? aufer
 me voltu terrere; manum stomachumque teneto,
 dum quae Crispini docuit me ianitor edo. 45
 te coniunx aliena capit, meretricula Davum:
 peccat uter nostrum cruce dignius? acris ubi me
 natura intendit, sub clara nuda lucerna
 quaecumque exceptit turgentis verbera caudae
 clunibus aut agitavit equum lasciva supinum, 50

SERM. II 7

dimittit neque famosum neque sollicitum, ne
 ditior aut formae melioris meiat eodem.
 tu cum proiectis insignibus, anulo equestri
 Romanoque habitu, prodis ex iudice Dama,
 turpis odoratum caput obscurante lacerna, 55
 non es quod simulas? metuens induceris atque
 altercante libidinibus tremis ossa pavore.
 quid refert, uri virgis ferroque necari
 auctoratus eas, an turpi clausus in arca,
 quo te demisit peccati conscia erilis, 60
 contractum genibus tangas caput? estne marito
 matronae peccantis in ambo iusta potestas,
 in corruptorem vel iustior? illa tamen se
 non habitu mutatve loco peccatve superne,
 cum te formidet mulier neque credat amanti. 65
 ibis sub furcam prudens dominoque furenti
 conmittes rem omnem et vitam et cum corpore famam.
 evasti: credo, metues doctusque cavebis:
 quaeres, quando iterum paveas iterumque perire
 possis, o totiens servus. quae belua ruptis, 70
 cum semel effugit, reddit se prava catenis?
 „non sum moechus“ ais. neque ego hercule fur, ubi vasa
 praetereo sapiens argentea. tolle periculum:
 iam vaga prosiliet frenis natura remotis.
 tune mihi dominus, rerum imperiis hominumque 75
 tot tantisque minor, quem ter vindicta quaterque
 inposita haud umquam misera formidine privet?

SERM. II 7

adde super, dictis quod non levius valeat; nam,
 sive vicarius est, qui servo paret, uti mos
 vester ait, seu conservus, tibi quid sum ego? nempe 80
 tu, mihi qui imperitas, aliis servis miser atque
 duceris ut nervis alienis mobile lignum.
 quisnam igitur liber? sapiens sibi qui imperiosus,
 quem neque pauperies neque mors neque vincula terrent,
 responsare cupidinibus, contemnere honores 85
 fortis, et in se ipso totus, teres atque rotundus,
 externi nequid valeat per leve morari,
 in quem manca ruit semper fortuna. potesne
 ex his ut proprium quid noscere? quinque talenta
 poscit te mulier, vexat foribusque repulsum 90
 perfundit gelida, rursus vocat: eripe turpi
 colla iugo liber, „liber sum“ dic age. non quis.
 urget enim dominus mentem non lenis et acris
 subiectat lasso stimulos versatque negantem.
 vel cum Pausiaca torpes, insane, tabella, 95
 qui peccas minus atque ego, cum Fulvi Rutubaeque
 aut Pacideiani contento poplite miror
 proelia rubrica picta aut carbone, velut si
 re vera pugnent, feriant vitentque moventes
 arma viri? nequam et cessator Davus; at ipse 100
 subtilis veterum iudex et callidus audis.
 nil ego, si ducor libo fumante: tibi ingens
 virtus atque animus cenis responsat opimis?
 obsequium ventris mihi perniciosius est cur?

tergo plector enim. qui tu inpunitior illa, 105
 quae parvo sumi nequeunt, obsonia captas?
 nempe inamascunt epulae sine fine petitae
 inlusique pedes vitiosum ferre recusant
 corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer uvam
 furtiva mutat strigili: qui praedia vendit, 110
 nil servile gulae parens habet? adde, quod idem
 non horam tecum esse potes, non otia recte
 ponere teque ipsum vitas fugitivus et erro,
 iam vino quaerens, iam somno fallere curam,
 frustra: nam comes atra premit sequiturque fugacem.' 115
 'unde mihi lapidem?' 'quorsum est opus?' 'undesagittas?'
 'aut insanit homo aut versus facit.' 'ocius hinc te
 ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.'

VIII

'Ut Nasidieni iuvit te cena beati?
 nam mihi quaerenti convivam dictus here illic
 de medio potare die.' 'sic, ut mihi numquam
 in vita fuerit melius.' 'da, si grave non est,
 quae prima iratum ventrem placaverit esca.' 5
 'in primis Lucanus aper: leni fuit austro
 captus, ut aiebat cenae pater: acria circum
 rapula, lactucae, radices, qualia lassum
 pervellunt stomachum, siser, allec, faecula Coa.
 his ut sublatis puer alte cinctus acernam 10

SERM. II 8

gausape purpureo mensam pertersit et alter
 sublegit quodcumque iaceret inutile quodque
 posset cenantis offendere, ut Attica virgo
 cum sacris Cereris procedit fuscus Hydaspes
 Caecuba vina ferens, Alcon Chium maris expers. 15
 hic erus „Albanum, Maecenas, sive Falernum
 te magis adpositis delectat, habemus utrumque.“
 ‘divitias miseras! sed quis cenantibus una,
 Fundani, pulcre fuerit tibi, nosse laboro.’
 ‘summus ego et prope me Viscus Thurinus et infra, 20
 si memini, Varius; cum Servilio Balatrone
 Vibidius, quos Maecenas adduxerat umbras.
 Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
 ridiculus totas semel absorbere placentas;
 Nomentanus ad hoc, qui, siquid forte lateret, 25
 indice monstraret digito; nam cetera turba,
 nos, inquam, cenamus avis, conchyliis, piscis,
 longe dissimilem noto celantia sucum,
 ut vel continuo patuit, cum passeris atque
 ingustata mihi porrexerit ilia rhombi. 30
 post hoc me docuit melimela rubere minorem
 ad lunam delecta. quid hoc intersit, ab ipso
 audieris melius. tum Vibidius Balatroni
 „nos nisi damnose bibimus, moriemur inulti,“
 et calices poscit maiores. vertere pallor 35
 tum parochi faciem nil sic metuentis ut acris
 potores, vel quod maledicunt liberius vel
 fervida quod subtile exsurdant vina palatum.
 invertunt Allifanis vinaria tota
 Vibidius Balatroque secutis omnibus: imi 40

SERM. II 8

convivae lecti nihilum nocuere lagoenis.
 adfertur squillas inter murena natantis
 in patina porrecta. sub hoc erus „haec gravida“ inquit
 „capta est, deterior post partum carne futura.
 his mixtum ius est: oleo, quod prima Venafri 45
 pressit cella; garo de sucis piscis Hiberi;
 vino quinquenni, verum citra mare nato,
 dum coquitur – cocto Chium sic convenit, ut non
 hoc magis ullum aliud –; pipere albo, non sine aceto,
 quod Methymnaeam vitio mutaverit uvam. 50
 erucas viridis, inulas ego primus amaras
 monstravi incoquere; inlutos Curtillus echinos,
 ut melius muria quod testa marina remittat.“
 interea suspensa gravis aulaea ruinas
 in patinam fecere, trahentia pulveris atri 55
 quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
 nos maius veriti, postquam nihil esse periculi
 sensimus, erigimur; Rufus posito capite, ut si
 filius inmaturus obisset, flere. quis esset
 finis, ni sapiens sic Nomentanus amicum 60
 tolleret: „heu, Fortuna, quis est crudelior in nos
 te deus? ut semper gaudes inludere rebus
 humanis!“ Varius mappa conpescere risum
 vix poterat. Balatro suspendens omnia naso
 „haec est condicio vivendi“ aiebat, „eoque 65
 responsura tuo numquam est par fama labori.
 tene, ut ego accipiar laute, torquerier omni
 sollicitudine districtum, ne panis adustus,
 ne male conditum ius adponatur, ut omnes
 praecinctorum recte pueri comptique ministrent. 70

SERM. II 8

adde hos praeterea casus, aulaea ruant si,
 ut modo; si patinam pede lapsus frangat agaso.
 sed convivatoris, uti ducis, ingenium res
 adversae nudare solent, celare secundae.“

Nasidienus ad haec „tibi di, quaecumque preceris, 75
 comoda dent: ita vir bonus es convivaque comis“
 et soleas poscit. tum in lecto quoque videres
 stridere secreta divisos aure susurros.’

‘nullos his mallet ludos spectasse; sed illa
 redde age quae deinceps risisti.’ ‘Vibidius dum 80
 quaerit de pueris, num sit quoque fracta lagoena,
 quod sibi poscenti non dentur pocula, dumque
 ridetur fictis rerum Balatrone secundo,

Nasidiene, redis mutatae frontis, ut arte
 emendaturus fortunam; deinde secuti 85

mazonomo pueri magno discerpta ferentes
 membra gruis sparsi sale multo non sine farre,
 pinguibus et ficis pastum iecur anseris albae
 et leporum avolsos, ut multo suavius, armos,
 quam si cum lumbis quis edit. tum pectore adusto 90

vidimus et merulas poni et sine clune palumbis,
 suavis res, si non causas narraret earum et
 naturas dominus; quem nos sic fugimus ulti,
 ut nihil omnino gustaremus, velut illis
 Canidia adflasset, peior serpentibus Afris.’ 95

EPISTVLARVM

LIBER PRIOR

I

Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo?
non eadem est aetas, non mens. Veianius armis
Herculis ad postem fixis latet abditus agro, 5
ne populum extrema totiens exoret harena.
est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
'solve senescentem mature sanus equum, ne
peccet ad extremum ridendus et ilia ducat.'
nunc itaque et versus et cetera ludicra pono: 10
quid verum atque decens, curo et rogo et omnis in hoc sum:
condo et conpono quæ mox depromere possim.
ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter:
nullius addictus iurare in verba magistri,
quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes. 15
nunc agilis fio et mersor civilibus undis
virtutis verae custos rigidusque satelles,
nunc in Aristippi furtim praecepta relabor
et mihi res, non me rebus subiungere conor.
ut nox longa quibus mentitur amica diesque 20

EPIST. I I

longa videtur opus debentibus, ut piger annus
 pupillis quos dura premit custodia matrum:
 sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora quae spem
 consiliumque morantur agendi naviter id quod
 aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae, 25
 aequae neglectum pueris senibusque nocebit.
 restat ut his ego me ipse regam solerque elementis.
 non possis oculo quantum contendere Lynceus:
 non tamen idcirco contemnas lippus inungui;
 nec, quia desperes invicti membra Glyconis, 30
 nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
 est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
 fervet avaritia miseroque cupidine pectus:
 sunt verba et voces, quibus hunc lenire dolorem
 possis et magnam morbi deponere partem. 35
 laudis amore tumes: sunt certa piacula, quae te
 ter pure lecto poterunt recreare libello.
 invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
 nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
 si modo culturae patientem commodet aurem. 40
 virtus est vitium fugere et sapientia prima
 stultitia caruisse. vides, quae maxima credis
 esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,
 quanto devites animi capitisque labore:
 inpiger extremos curris mercator ad Indos, 45
 per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignis:
 ne cures ea quae stulte miraris et optas,
 discere et audire et meliori credere non vis?
 quis circum pagos et circum compita pugnax

EPIST. I I

magna coronari contemnat Olympia, cui spes, 50
 cui sit condicio dulcis sine pulvere palmae?
 vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
 'o cives, cives, quaerenda pecunia primum est;
 virtus post nummos': haec Ianus summus ab imo
 prodocet, haec recinunt iuvenes dictata senesque. 55
 [laevo suspensi loculos tabulamque lacerto.]
 est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque,
 sed quadringentis sex septem milia desunt:
 plebs eris. at pueri ludentes 'rex eris' aiunt,
 'si recte facies'. hic murus aeneus esto: 60
 nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
 Roscia, dic sodes, melior lex an puerorum est
 nenia, quae regnum recte facientibus offert,
 et maribus Curiis et decantata Camillis?
 isne tibi melius suadet, qui, rem facias, rem, 65
 si possis, recte, si non, quocumque modo, rem,
 ut propius spectes lacrumosa poemata Pupii,
 an qui Fortunae te responsare superbae
 liberum et erectum praesens hortatur et aptat?
 quodsi me populus Romanus forte roget, cur 70
 non ut porticibus sic iudiciis fruam isdem
 nec sequar aut fugiam quae diligit ipse vel odit:
 olim quod volpes aegrotis cauta leoni
 respondit, referam: 'quia me vestigia terrent,
 omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum.' 75
 belua multorum es capitum. nam quid sequar aut quem?
 pars hominum gestit conducere publica; sunt qui

EPIST. I 1

frustis et pomis viduas venentur avaras
 excipiantque senes, quos in vivaria mittant;
 multis occulto crescit res fenore. verum 80
 esto aliis alios rebus studiisque teneri:
 idem eadem possunt horam durare probantes?
 'nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis'
 si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
 festinantis eri; cui si vitiosa libido 85
 fecerit auspiciū: 'cras ferramenta Teanum
 tolletis, fabri.' lectus genialis in aula est:
 nil ait esse prius, melius nil caelibe vita;
 si non est, iurat bene solis esse maritis.
 quo teneam voltus mutantem Protea nodo? 90
 quid pauper? ride: mutat cenacula, lectos,
 balnea, tonsores, conducto navigio aequē
 nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
 si curatus inaequali tonsore capillos
 occurri, rides; si forte subucula pexae 95
 trita subest tunicae vel si toga dissidet inpar,
 rides: quid? mea cum pugnat sententia secum,
 quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit,
 aestuat et vitae disconvenit ordine toto,
 diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis? 100
 insanire putas sollemnia me neque rides
 nec medici credis nec curatoris egere
 a praetore dati, rerum tutela mearum
 cum sis et prave sectum stomacheris ob unguem
 de te pendentis, te respicientis amici. 105
 ad summam: sapiens uno minor est Iove, dives,
 liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
 praecipue sanus, nisi cum pitvita molesta est.

II

Troiani belli scriptorem, Maxime Lolli,
 dum tu declamas Romae, Praeneste relegi;
 qui, quid sit pulcrum, quid turpe, quid utile, quid non,
 planius ac melius Chrysippo et Crantore dicit.
 cur ita crediderim, nisi quid te detinet, audi. 5
 fabula qua Paridis propter narratur amorem
 Graecia barbariae lento conlisa duello,
 stultorum regum et populorum continet aestus.
 Antenor censet belli praecidere causam:
 quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus, 10
 cogi posse negat. Nestor componere litis
 inter Peliden festinat et inter Atriden:
 hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
 quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.
 seditione, dolis, scelere atque libidine et ira 15
 Iliacos intra muros peccatur et extra.
 rursus, quid virtus et quid sapientia possit,
 utile proposuit nobis exemplar Ulixen,
 qui domitor Troiae multorum providus urbes
 et mores hominum inspexit latumque per aequor, 20
 dum sibi, dum sociis reditum parat, aspera multa
 pertulit, adversis rerum inmersabilis undis.
 Sirenum voces et Circae pocula nosti;
 quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
 sub domina meretrice fuisset turpis et excors; 25
 vixisset canis immundus vel amica luto sus.

EPIST. I 2

nos numerus sumus et fruges consumere nati,
 sponsi Penelopae nebulones Alcinoique
 in cute curanda plus aequo operata iuventus,
 cui pulchrum fuit in medios dormire dies et 80
 ad strepitum citharae cessatum ducere somnum.
 ut iugulent hominem, surgunt de nocte latrones:
 ut te ipsum serves, non expergisceris? atqui
 si noles sanus, cures hydropicus; et ni
 posces ante diem librum cum lumine, si non 85
 intendes animum studiis et rebus honestis,
 invidia vel amore vigil torquebere. nam cur
 quae laedunt oculum, festinas demere: siquid
 est animum, differs curandi tempus in annum?
 dimidium facti, qui coepit, habet: sapere aude, 40
 incipe. vivendi qui recte prorogat horam,
 rusticus exspectat, dum defluat amnis; at ille
 labitur et labetur in omne volubilis aevum.
 quaeritur argentum puerisque beata creandis
 uxor et incultae pacantur vomere silvae: 45
 quod satis est cui contingit, nihil amplius optet.
 non domus et fundus, non aeris acervus et auri
 aegroto domini deduxit corpore febris,
 non animo curas; valeat possessor oportet,
 si conportatis rebus bene cogitat uti. 50
 qui cupit aut metuit, iuvat illum sic domus et res
 ut lippum pictae tabulae, fomenta podagram,

EPIST. I 2. 3

auriculas citharae collecta sorde dolentis.
sincerum est nisi vas, quodcumque infundis acescit.
sperne voluptates: nocet empta dolore voluptas. 55
semper avarus eget: certum voto pete finem.
invidus alterius macrescit rebus opimis;
invidia Siculi non invenere tyranni
maius tormentum. qui non moderabitur irae,
infectum volet esse, dolor quod suaserit et mens, 60
dum poenas odio per vim festinat inulto.
ira furor brevis est: animum rege; qui nisi paret,
imperat; hunc frenis, hunc tu conpesce catena.
fingit equum tenera docilem cervice magister
ire, viam qua monstret eques; venaticus, ex quo 65
tempore cervinam pellem latravit in aula,
militat in silvis catulus. nunc adbibe puro
pectore verba, puer, nunc te melioribus offer.
quo semel est inbuta recens servabit odorem
testa diu. quodsi cessas aut strenuos anteis, 70
nec tardum opperior nec praecedentibus insto.

III

Iuli Flore, quibus terrarum militet oris
Claudius Augusti privignus, scire laboro.
Thracane vos Hebrusque nivali compede vinctus
an freta vicinas inter currentia turris
an pingues Asiae campi collesque morantur? 5
quid studiosa cohors operum struit? hoc quoque curo.

EPIST. 13

quis sibi res gestas Augusti scribere sumit?
 bella quis et paces longum diffundit in aevum?
 quid Titius, Romana brevi venturus in ora,
 Pindarici fontis qui non expalluit haustus, 10
 fastidire lacus et rivos ausus apertos?
 ut valet? ut meminit nostri? fidibusne Latinis
 Thebanos aptare modos studet auspice Musa,
 an tragica desaevit et ampullatur in arte?
 quid mihi Celsus agit — monitus multumque monendus, 15
 privatas ut quaerat opes et tangere vitet
 scripta, Palatinus quaecumque recepit Apollo,
 ne, si forte suas repetitum venerit olim
 grex avium plumas, moveat cornicula risum
 furtivis nudata coloribus —? ipse quid audes? 20
 quae circumvolitas agilis thyma? non tibi parvum
 ingenium, non incultum est et turpiter hirtum:
 seu linguam causis acuis seu civica iura
 respondere paras seu condis amabile carmen,
 prima feres hederæ victricis praemia. quodsi 25
 frigida curarum fomenta relinquere posses,
 quo te caelestis sapientia duceret, ires.
 hoc opus, hoc studium parvi properemus et ampli,
 si patriae volumus, si nobis vivere cari.
 debes hoc etiam rescribere, sit tibi curae 30
 quantae conveniat Munatius. an male sarta
 gratia nequiquam coit et rescinditur ac vos
 seu calidus sanguis seu rerum, inscitia vexat
 indomita cervice feros? ubicumque locorum
 vivitis, indigni fraternum rumpere foedus, 35
 pascitur in vestrum reditum votiva iuvenca.

IV

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
 quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
 scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat
 an tacitum silvas inter reptare salubris
 curantem quidquid dignum sapiente bonoque est? 5
 non tu corpus eras sine pectore: di tibi formam,
 di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
 quid voveat dulci nutricula maius alumno,
 qui sapere et fari possit quae sentiat et cui
 gratia fama valetudo contingat abunde 10
 et mundus victus non deficiente crumina?
 inter spem curamque, timores inter et iras
 omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
 grata superveniet quae non sperabitur hora.
 me pinguem et nitidum bene curata cute vises, 15
 cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

V

Si potes Archiacis conviva recumbere lectis
 nec modica cenare times holus omne patella,
 supremo te sole domi, Torquate, manebo.
 vina bibes iterum Tauro diffusa palustris
 inter Minturnas Sinuessanumque Petrinum. 5
 si melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
 iamdudum splendet focus et tibi munda supellex:
 mitte levis spes et certamina divitiarum
 et Moschi causam: cras nato Caesare festus
 dat veniam somnumque dies; inpune licebit 10

EPIST. I 5. 6

aestivam sermone benigno tendere noctem.
 quo mihi fortunam, si non conceditur uti?
 parcus ob heredis curam nimiumque severus
 adsidet insano: potare et spargere flores
 incipiam patiarque vel inconsultus haberi. 15
 quid non ebrietas dissignat? operta recludit,
 spes iubet esse ratas, ad proelia trudit inertem,
 sollicitis animis onus eximit, addocet artis.
 fecundi calices quem non fecere disertum,
 contracta quem non in paupertate solutum? 20
 haec ego procurare et idoneus imperor et non
 invitus, ne turpe toral, ne sordida mappa
 corruget naris, ne non et cantharus et lanx
 ostendat tibi te, ne fidos inter amicos
 sit qui dicta foras eliminat, ut coeat par 25
 iungaturque pari: Butram tibi Septiciumque
 et nisi cena prior potiorque puella Sabinum
 detinet adsumam; locus est et pluribus umbris;
 sed nimis arta premunt olidae convivia caprae.
 tu quotus esse velis rescribe et rebus omissis 30
 atria servantem postico falle clientem.

VI

Nil admirari prope res est una, Numici,
 solaque, quae possit facere et servare beatum.
 hunc solem et stellas et decedentia certis

EPIST. I 6

tempora momentis sunt qui formidine nulla
 inbuti spectent: quid censes munera terrae, 5
 quid maris extremos Arabas ditantis et Indos
 ludicra, quid plausus et amici dona Quiritis,
 quo spectanda modo, quo sensu credis et ore?
 qui timet his adversa, fere miratur eodem
 quo cupiens pacto; pavor est utrubique molestus, 10
 improvisa simul species exterret utrumque.
 gaudeat an doleat, cupiat metuatne, quid ad rem,
 si, quidquid vidit melius peiusve sua spe,
 defixis oculis animoque et corpore torpet?
 insani sapiens nomen ferat, aequus iniqui, 15
 ultra quam satis est virtutem si petat ipsam.
 i nunc, argentum et marmor vetus aeraque et artis
 suspice, cum gemmis Tyrios mirare colores;
 gaude quod spectant oculi te mille loquentem;
 navus mane forum et vespertinus pete tectum, 20
 ne plus frumenti dotalibus emetat agris
 Mutus et — indignum, quod sit peioribus ortus —
 hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi.
 quidquid sub terra est, in apricum proferet aetas,
 defodiet condetque nitentia. cum bene notum 25
 porticus Agrippae, via te conspexerit Appi,
 ire tamen restat, Numa quo devenit et Ancus.
 si latus aut renes morbo temptantur acuto,
 quaere fugam morbi. vis recte vivere — quis non? —
 si virtus hoc una potest dare, fortis omissis 30
 hoc age deliciis. virtutem verba putas et
 lucum ligna: cave ne portus occupet alter,
 ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas;

EPIST. I 6

mille talenta rotundentur, totidem altera porro et
 tertia succedant et quae pars quadret acervum. 35
 scilicet uxorem cum dote fidemque et amicos
 et genus et formam regina Pecunia donat
 ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.
 mancupiis locuples eget aeris Cappadocum rex:
 ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, ut aiunt, 40
 si posset centum scaenae praebere rogatus,
 'qui possum tot?' ait; 'tamen et quaeram et quot habebo
 mittam'; post paulo scribit sibi milia quinque
 esse domi chlamydum; partem vel tolleret omnis.
 exilis domus est, ubi non et multa supersunt 45
 et dominum fallunt et prosunt furibus. ergo
 si res sola potest facere et servare beatum,
 hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.
 si fortunatum species et gratia praestat,
 mercemur servum, qui dictet nomina, laevum 50
 qui fodicet latus et cogat trans pondera dextram
 porrigere: 'hic multum in Fabia valet, ille Velina;
 cui libet hic fascis dabit eripietque curule
 cui volet inportunus ebur.' 'frater' 'pater' adde;
 ut cuique est aetas, ita quemque facetus adopta. 55
 si bene qui cenat bene vivit: lucet, eamus
 quo ducit gula, piscemur, venemur, ut olim
 Gargilius — qui mane plagas, venabula, servos
 differtum transire forum populumque iubebat,
 unus ut e multis populo spectante referret 60
 emptum mulus aprum —, crudi tumidique lavemur,
 quid deceat, quid non, obliti, Caerite cera

EPIST. I 6. 7

digni, remigium vitiosum Ithacensis Ulixei,
 cui potior patria fuit interdicta voluptas.
 si, Mimnermus uti censet, sine amore iocisque 65
 nil est iucundum, vivas in amore iocisque.
 vive, vale. siquid novisti rectius istis,
 candidus inperti; si nil, his utere mecum.

VII

Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum
 Sextilem totum mendax desideror. atqui
 si me vivere vis sanum recteque valentem,
 quam mihi das aegro, dabis aegrotare timenti,
 Maecenas, veniam, dum ficus prima calorque 5
 dissignatorem decorat lictoribus atris,
 dum pueris omnis pater et matercula pallet
 officiosaque sedulitas et opella forensis
 adducit febris et testamenta resignat.
 quodsi bruma nives Albanis inlinet agris, 10
 ad mare descendet vates tuus et sibi parcat
 contractusque leget: te, dulcis amice, reviset
 cum Zephyris, si concedes, et hirundine prima.
 non quo more piris vesci Calaber iubet hospes
 tu me fecisti locupletem: 'vescere sodes.' 15
 'iam satis est.' 'at tu, quantum vis, tolle.' 'benigne.'
 'non invisā feres pueris munuscula parvis.'
 'tam teneor dono, quam si dimittar onustus.'
 'ut libet: haec porcis hodie comedenda relinques.'
 prodigus et stultus donat quae spernit et odit: 20

EPIST. I 7

haec seges ingratos tulit et feret omnibus annis.
 vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus,
 nec tamen ignorat, quid distent aera lupinis:
 dignum praestabo me etiam pro laude merentis.
 quodsi me noles usquam discedere, reddes 25
 forte latus, nigros angusta fronte capillos,
 reddes dulce loqui, reddes ridere decorum et
 inter vina fugam Cinaræ maerere protervae.
 forte per angustam tenuis vulpecula rimam
 repserat in cumeram frumenti, pastaque rursus 30
 ire foras pleno tendebat corpore frustra.
 cui mustela procul 'si vis' ait 'effugere istinc,
 macra cavum repetes artum, quem macra subisti.'
 hac ego si conpellor imagine, cuncta resigno:
 nec somnum plebis laudo satur altitium nec 35
 otia divitiis Arabum liberrima muto.
 saepe verecundum laudasti, rexque paterque
 audisti coram, nec verbo parcus absens:
 inspice, si possum donata reponere laetus.
 haud male Telemachus, proles patientis Ulixei: 40
 'non est aptus equis Ithace locus, ut neque planis
 porrectus spatiis nec multae prodigus herbae:
 Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.'
 parvum parva decent: mihi iam non regia Roma,
 sed vacuum Tibur placet aut inbelle Tarentum. 45
 strenuus et fortis causisque Philippus agendis
 clarus ab officiis octavam circiter horam
 dum redit atque foro nimium distare Carinas

EPIST. I 7

iam grandis natu queritur, conspexit, ut aiunt,
 adrasum quendam vacua tonsoris in umbra 50
 cultello proprios purgantem leniter unguis.
 'Demetri' — puer hic non laeve iussa Philippi
 accipiebat — 'abi, quaere et refer, unde domo, quis,
 cuius fortunae, quo sit patre quove patrono.'
 it redit et narrat, Volteium nomine Menam, 55
 praeconem, tenui censu, sine crimine, notum
 et properare loco et cessare et quaerere et uti,
 gaudentem parvisque sodalibus et lare certo
 et ludis et post decisa negotia campo.
 'scitari libet ex ipso quodcumque refers: dic 60
 ad cenam veniat.' non sane credere Mena,
 mirari secum tacitus. quid multa? 'benigne'
 respondet. 'neget ille mihi?' 'negat improbus et te
 neglegit aut horret.' Volteium mane Philippus
 vilia vendentem tunicato scruta popello 65
 occupat et salvere iubet prior; ille Philippo
 excusare laborem et mercennaria vincla,
 quod non mane domum venisset, denique quod non
 providisset eum. 'sic ignovisse putato
 me tibi, si cenas hodie mecum.' 'ut libet.' 'ergo 70
 post nonam venies; nunc i, rem strenuus auge.'
 ut ventum ad cenam est, dicenda tacenda locutus
 tandem dormitum dimittitur. hic ubi saepe
 occultum visus decurrere piscis ad hamum,
 mane cliens et iam certus conviva, iubetur 75
 rura suburbana indictis comes ire Latinis.
 inpositus mannis arvum caelumque Sabinum
 non cessat laudare. videt ridetque Philippus,
 et sibi dum requiem, dum risus undique quaerit,
 dum septem donat sestertia, mutua septem 80
 promittit, persuadet uti mercetur agellum.

EPIST. I 7. 8

mercatur. ne te longis ambagibus ultra
 quam satis est morer: ex nitido fit rusticus atque
 sulcos et vineta crepat mera, praeparat ulmos,
 inmoritur studiis et amore senescit habendi. 85
 verum ubi oves furto, morbo periere capellae,
 spem mentita seges, bos est enectus arando:
 offensus damnis media de nocte caballum
 arripit iratusque Philippi tendit ad aedis.
 quem simul adspexit scabrum intonsumque Philippus, 90
 'durus', ait, 'Voltei, nimis attentusque videris
 esse mihi.' 'pol me miserum, patrone, vocares,
 si velles' inquit 'verum mihi ponere nomen.
 quod te per Genium dextramque deosque Penatis
 obsecro et obtestor, vitae me redde priori.' 95
 qui semel adspexit, quantum dimissa petitis
 praestent, mature redeat repetatque relicta.
 metiri se quemque suo modulo ac pede verum est.

VIII

Celso gaudere et bene rem gerere Albinovano
 Musa rogata refer, comiti scribaeque Neronis.
 si quaeret quid agam, dic multa et pulcra minantem
 vivere nec recte nec suaviter, haud quia grando
 contuderit vitis oleamve momorderit aestus, 5
 nec quia longinquis armentum aegrotet in agris;
 sed quia mente minus validus quam corpore toto
 nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum,
 fidis offendar medicis, irascar amicis,
 cur me funesto properent arcere veterno, 10
 quae nocuere sequar, fugiam quae profore credam,

EPIST. I 8. 9. 10

Romae Tibur amem, ventosus Tibure Romam.
 post haec, ut valeat, quo pacto rem gerat et se,
 ut placeat iuveni percontare utque cohorti.
 si dicet 'recte', primum gaudere, subinde 15
 praeceptum auriculis hoc instillare memento:
 ut tu fortunam, sic nos te, Celse, feremus.

IX

Septimius, Claudii, nimirum intellegit unus,
 quanti me facias; nam cum rogat et prece cogit,
 scilicet ut tibi se laudare et tradere coner,
 dignum mente domoque legentis honesta Neronis,
 munere cum fungi propioris censet amici: 5
 quid possim videt ac novit me valdius ipso.
 multa quidem dixi, cur excusatus abirem,
 sed timui, mea ne finxisse minora putarer,
 dissimulator opis propriae, mihi commodus uni.
 sic ego maioris fugiens opprobria culpae 10
 frontis ad urbanae descendi praemia. quodsi
 depositum laudas ob amici iussa pudorem,
 scribe tui gregis hunc et fortem crede bonumque.

X

Urbis amatorem Fuscum salvere iubemus
 ruris amatores. hac in re scilicet una
 multum dissimiles, at cetera paene gemelli
 fraternis animis, quidquid negat alter, et alter,

EPIST. I 10

adnuimus pariter. vetuli notique columbi 5
 tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
 rivos et musco circumlita saxa nemusque.
 quid quaeris? vivo et regno, simul ista reliqui,
 quae vos ad caelum fertis rumore secundo,
 utque sacerdotis fugitivus liba recuso: 10
 pane egeo iam mellitis potiore placentis.
 vivere naturae si convenienter oportet
 ponendaeque domo quaerenda est area primum:
 novistine locum potiolem rure beato?
 est ubi plus tepeant hiemes, ubi gratior aura 15
 leniat et rabiem Canis et momenta Leonis,
 cum semel accepit solem furibundus acutum?
 est ubi divellat somnos minus invida cura?
 deterius Libycis olet aut nitet herba lapillis?
 purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum 20
 quam quae per pronum trepidat cum murmure rivum?
 nempe inter varias nutritur silva columnas
 laudaturque domus, longos quae prospicit agros:
 naturam expelles furca, tamen usque recurret
 et mala perrumpet furtim fastidia victrix. 25
 non qui Sidonio contendere callidus ostro
 nescit Aquinatem potantia vellera fucum
 certius accipiet damnum propiusve medullis
 quam qui non poterit vero distinguere falsum.
 quem res plus nimio delectavere secundae, 30
 mutatae quatient. siquid mirabere, pones
 invitus. fuge magna: licet sub paupere tecto
 reges et regum vita praecurrere amicos.
 cervus equum pugna melior communibus herbis
 pellebat, donec minor in certamine longo 35

EPIST. I 10. 11

inploravit opes hominis frenumque recepit.
 sed postquam victor violens discessit ab hoste,
 non equitem dorso, non frenum depulit ore.
 sic, qui pauperiem veritus potiore metallis
 libertate caret, dominum vehet improbus atque 40
 serviet aeternum, quia parvo nesciet uti.
 cui non conveniet sua res, ut calceus olim,
 si pede maior erit, subvertet, si minor, uret.
 laetus sorte tua vives sapienter, Aristi,
 nec me dimittes incastigatum, ubi plura 45
 cogere quam satis est ac non cessare videbor.
 imperat aut servit collecta pecunia cuique,
 tortum digna sequi potius quam ducere funem.
 haec tibi dictabam post fanum putre Vacunae,
 excepto quod non simul esses, cetera laetus. 50

XI

Quid tibi visa Chios, Bullati, notaque Lesbos,
 quid concinna Samos, quid Croesi regia Sardis,
 Zmyrna quid et Colophon, maiora minorane fama?
 cunctane prae campo et Tiberino flumine sordent?
 an venit in votum Attalicis ex urbibus una? 5
 an Lebedum laudas odio maris atque viarum:
 'scis, Lebedus quid sit: Gabiis desertior atque
 Fidenis vicus; tamen illic vivere vellem
 oblitusque meorum, obliviscendus et illis,

EPIST. I 11. 12

Neptunum procul e terra spectare furentem? 10
 sed neque qui Capua Romam petit, imbre lutoque
 adpersus volet in caupona vivere; nec qui
 frigus collegit, furnos et balnea laudat
 ut fortunatam plene praestantia vitam;
 nec si te validus iactaverit Auster in alto, 15
 idcirco navem trans Aegaeum mare vendas.
 incolumi Rhodos et Mytilene pulchra facit quod
 paenula solstitio, campestre nivalibus auris,
 per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.
 dum licet ac voltum servat Fortuna benignum, 20
 Romae laudetur Samos et Chios et Rhodos absens.
 tu quamcumque deus tibi fortunaverit horam
 grata sume manu neu dulcia differ in annum,
 ut quocumque loco fueris, vixisse libenter
 te dicas: nam si ratio et prudentia curas, 25
 non locus effusi late maris arbiter aufert,
 caelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
 strenua nos exercet inertia: navibus atque
 quadrigis petimus bene vivere. quod petis, hic est,
 est Ulubris, animus si te non deficit aequus. 30

XII

Fructibus Agrippae Siculis, quos colligis, Icci,
 si recte frueris, non est ut copia maior
 ab Iove donari possit tibi. tolle querellas;
 pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.
 si ventri bene, si lateri est pedibusque tuis, nil 5
 divitiae poterunt regales addere maius.

EPIST. I 12. 13

si forte in medio positorum abstemius herbi
 vivis et urtica, sic vives protinus, ut te
 confestim liquidus Fortunae rivus inauret,
 vel quia naturam mutare pecunia nescit, 10
 vel quia cuncta putas una virtute minora.
 miramur, si Democriti pecus edit agellos
 cultaque, dum peregre est animus sine corpore velox,
 cum tu inter scabiem tantam et contagia lucri
 nil parvum sapias et adhuc sublimia cures: 15
 quae mare conpescant causae, quid temperet annum,
 stellae sponte sua iussaene vagentur et errent,
 quid premat obscurum lunae, quid proferat orbem,
 quid velit et possit rerum concordia discors,
 Empedocles an Stertinium deliret acumen. 20
 verum seu piscis seu porrum et caepe trucidas,
 utere Pompeio Grospho et, siquid petet, ultro
 defer: nil Grosphus nisi verum orabit et aequum.
 vilis amicorum est annona, bonis ubi quid dest.
 ne tamen ignores, quo sit Romana loco res: 25
 Cantaber Agrippae, Claudii virtute Neronis
 Armenius cecidit; ius imperiumque Phraates
 Caesaris accepit genibus minor; aurea fruges
 Italiae pleno defudit Copia cornu.

XIII

Ut proficiscentem docui te saepe diuque,
 Augusto reddes signata volumina, Vinni,
 si validus, si laetus erit, si denique poscet;
 ne studio nostri pecces odiumque libellis

EPIST. I 13. 14

sedulus inportes opera vehemente minister. 5
 si te forte meae gravis uret sarcina chartae,
 abicito potius, quam quo perferre iuberis
 clitellas ferus inpingas Asinaeque paternum
 cognomen vertas in risum et fabula fias.
 viribus uteris per clivos flumina lamas. 10
 victor propositi simul ac perveneris illuc,
 sic positum servabis onus, ne forte sub ala
 fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum,
 ut vinosa glomus furtivae Pirria lanae,
 ut cum pilleolo soleas conviva tribulis. 15
 ne volgo narres te sudavisse ferendo
 carmina quae possint oculos aurisque morari
 Caesaris. oratus multa prece nitere porro;
 vade, vale; cave ne titubes mandataque frangas.

XIV

Vilice silvarum et mihi me reddentis agelli,
 quem tu fastidis, habitatum quinque focis et
 quinque bonos solitum Variam dimittere patres,
 certemus, spinas animone ego fortius an tu
 evellas agro, et melior sit Horatius an res. 5
 me quamvis Lamiae pietas et cura moratur
 fratrem maerentis, raptō de fratre dolentis
 insolabiliter, tamen istuc mens animusque
 fert et avet spatiis obstantia rumpere claustra.
 rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum: 10
 cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

EPIST. I 14

stultus uterque locum inmeritum causatur inique:
 in culpa est animus, qui se non effugit umquam.
 tu mediastinus tacita prece rura petebas,
 nunc urbem et ludos et balnea vilicus optas: 15
 me constare mihi scis et discedere tristem,
 quandocumque trahunt invisae negotia Romam.
 non eadem miramur; eo disconvenit inter
 meque et te; nam quae deserta et inhospita tesqua
 credis, amoena vocat mecum qui sentit, et odit 20
 quae tu pulchra putas. fornix tibi et uncta popina
 incutiunt urbis desiderium, video, et quod
 angulus iste feret piper et tus ocuis uva
 nec vicina subest vinum praebere taberna
 quae possit tibi, nec meretrix tibicina, cuius 25
 ad strepitum salias terrae gravis; et tamen urges
 iampridem non tacta ligonibus arva bovemque
 disiunctum curas et strictis frondibus explēs;
 addit opus pigro rivus, si decidit imber,
 multa mole docendus aprico parcere prato. 30
 nunc age quid nostrum concentum dividat audi.
 quem tenues decuere togae nitidique capilli,
 quem scis immunem Cinarae placuisse rapaci,
 quem bibulum liquidi media de luce Falerni, 35
 cena brevis iuvat et prope rivum somnus in herba;
 nec lusisse pudet, sed non incidere ludum.
 non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
 limat, non odio obscuro morsuque venenat:
 rident vicini glaebas et saxa moventem. 40
 cum servis urbana diaria rodere mavis,
 horum tu in numerum voto ruis: invidet usum
 lignorum et pecoris tibi calo argutus et horti.
 optat ephippia bos piger, optat arare caballus:
 quam scit uterque, libens, censebo, exerceat artem.

XV

Quae sit hiems Veliae, quod caelum, Vala, Salerni,
 quorum hominum regio et qualis via — nam mihi Baias
 Musa supervacuas Antonius, et tamen illis
 me facit invisum, gelida cum perluor unda
 per medium frigus. sane murteta relinqui 5
 dictaque cessantem nervis elidere morbum
 sulphura contemni vicus gemit, invidus aegris
 qui caput et stomachum supponere fontibus audent
 Clusinis Gabiosque petunt et frigida rura.
 mutandus locus est et deversoria nota 10
 praeteragendus equus. 'quo tendis? non mihi Cumas
 est iter aut Baias' laeva stomachosus habena
 dicet eques; sed equi frenato est auris in ore —;
 maior utrum populum frumenti copia pascat,
 collectosne bibant imbris puteosne perennis 15
 iugis aquae — nam vina nihil moror illius orae.
 rure meo possum quidvis perferre patique:
 ad mare cum veni, generosum et lene requiro,
 quod curas abigat, quod cum spe divite manet
 in venas animumque meum, quod verba ministret, 20
 quod me Lucanae iuvenem commendet amicae —;
 tractus uter pluris lepores, uter educet apros;
 utra magis piscis et echinos aequora celent,
 pinguis ut inde domum possim Phaeaxque reverti,
 scribere te nobis, tibi nos adcredere par est. 25
 Maenius, ut rebus maternis atque paternis

EPIST. I 15. 16

fortiter absumptis urbanus coepit haberi,
 scurra vagus, non qui certum praesepe teneret,
 inpransus non qui civem dignosceret hoste,
 quaelibet in quemvis opprobria fingere saevus, 30
 pernicies et tempestas barathrumque macelli,
 quidquid quaesierat ventri donabat avaro.
 hic ubi nequitiae fautoribus et timidis nil
 aut paulum abstulerat, patinas cenabat omasi
 vilis et aginae — tribus ursis quod satis esset —, 35
 scilicet ut ventres lamna candente nepotum
 diceret urendos correctus Bestius. idem,
 quidquid erat nactus praedae maioris, ubi omne
 verterat in fumum et cinerem, 'non hercule miror,'
 aiebat, 'siqui comedunt bona, cum sit obeso 40
 nil melius turdo, nil volva pulchrius ampla.'
 nimirum hic ego sum; nam tuta et parvola laudo,
 cum res deficiunt, satis inter vilia fortis;
 verum ubi quid melius contingit et unctius, idem
 vos sapere et solos aio bene vivere, quorum 45
 conspicitur nitidis fundata pecunia villis.

XVI

Ne perconteris, fundus meus, optime Quincti,
 arvo pascat erum an bacis opulentet olivae,
 pomisne an pratis an amicta vitibus ulmo,
 scribetur tibi forma loquaciter et situs agri.
 continui montes si dissocientur opaca 5

EPIST. I 16

valle, sed ut veniens dextrum latus adspiciat sol,
 laevum discedens curru fugiente vaporet,
 temperiem laudes. quid si rubicunda benigni
 corna vepres et pruna ferant, si quercus et ilex
 multa fruge pecus, multa dominum iuuet umbra? 10
 dicas adductum propius frondere Tarentum.
 fons etiam rivo dare nomen idoneus, ut nec
 frigidior Thraecam nec purior ambiat Hebrus,
 infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.
 hae latebrae dulces et, iam si credis, amoenae 15
 incolumem tibi me praestant septembribus horis.
 tu recte vivis, si curas esse quod audis.
 iactamus iam pridem omnis te Roma beatum;
 sed vereor, ne cui de te plus quam tibi credas
 neve putes alium sapiente bonoque beatum 20
 neu, si te populus sanum recteque valentem
 dictitet, occultam febrem sub tempus edendi
 dissimules, donec manibus tremor incidat unctis.
 stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
 siquis bella tibi terra pugnata marique 25
 dicat et his verbis vacuas permulceat auris:
 'tene magis salvum populus velit an populum tu,
 servet in ambiguo qui consulit et tibi et urbi
 Iuppiter', Augusti laudes agnoscere possis:
 cum pateris sapiens emendatusque vocari, 30
 respondesne tuo, dic sodes, nomine? 'nempe
 vir bonus et prudens dici delector ego ac tu.'
 qui dedit hoc hodie, cras, si volet, auferet, ut, si
 detulerit fasces indigno, detrahet idem.
 'pone, meum est', inquit: pono tristisque recedo. 35

EPIST. I 16

idem si clamet furem, neget esse pudicum,
 contendat laqueo collum pressisse paternum,
 mordear opprobriis falsis mutemque colores?
 falsus honor iuvat et mendax infamia terret
 quem nisi mendosum et medicandum? vir bonus est quis? 40
 'qui consulta patrum, qui leges iuraque servat,
 quo multae magnaeque secantur iudice lites,
 quo res sponsore et quo causae teste tenentur.'
 sed videt hunc omnis domus et vicinia tota
 introrsum turpem, speciosum pelle decora. 45
 'nec furtum feci nec fugi' si mihi dicat
 servus, 'habes pretium, loris non ureris,' aio.
 'non hominem occidi.' 'non pasces in cruce corvos.'
 'sum bonus et frugi.' renuit negitatque Sabellus.
 cautus enim metuit foveam lupus accipiterque 50
 suspectos laqueos et opertum miluus hamum:
 oderunt peccare boni virtutis amore.
 tu nihil admittes in te formidine poenae:
 sit spes fallendi, miscebis sacra profanis.
 nam de mille fabae modiis cum surripis unum, 55
 damnum est, non facinus mihi pacto lenius isto.
 vir bonus, omne forum quem spectat et omne tribunal,
 quandocumque deos vel porco vel bove placat,
 'Iane pater' clare, clare cum dixit 'Apollo',
 labra movet metuens audiri: 'pulchra Laverna, 60
 da mihi fallere, da iusto sanctoque videri,
 noctem peccatis et fraudibus obice nubem.'

EPIST. I 16. 17

qui melior servo, qui liberior sit avarus,
 in triviis fixum cum se demittit ob assem,
 non video. nam qui cupiet, metuet quoque; porro 65
 qui metuens vivet, liber mihi non erit umquam.
 perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui
 semper in augenda festinat et obruitur re.
 'vendere cum possis captivum, occidere noli:
 serviet utiliter; sine pascat durus aretque, 70
 naviget ac mediis hiemet mercator in undis,
 annonae prosit, portet frumenta penusque.'
 vir bonus et sapiens audebit dicere: 'Pentheu,
 rector Thebarum, quid me perferre patique
 indignum coges?' 'adimam bona.' 'nempe pecus, rem, 75
 lectos, argentum: tollas licet.' 'in manicis et
 compedibus saevo te sub custode tenebo.'
 'ipse deus, simulatque volam, me solvet.' opinor,
 hoc sentit 'moriar'. mors ultima linea rerum est.

XVII

Quamvis, Scaeva, satis per te tibi consulis et scis,
 quo tandem pacto deceat maioribus uti,
 disce, docendus adhuc quae censet amicus, ut si
 caecus iter monstrare velit; tamen adspice, siquid 5
 et nos, quod cures proprium fecisse, loquamur.
 si te grata quies et primam somnus in horam
 delectat, si te pulvis strepitusque rotarum,
 si laedit caupona, Ferentinum ire iubebo;
 nam neque divitibus contingunt gaudia solis

nec vixit male, qui natus moriensque fefellit: 10
 si prodesse tuis pauloque benignius ipsum
 te tractare voles, accedes siccus ad unctum.
 'si pranderet holus patienter, regibus uti
 nollet Aristippus.' 'si sciret regibus uti,
 fastidiret holus, qui me notat.' utrius horum 15
 verba probes et facta, doce, vel iunior audi,
 cur sit Aristippi potior sententia. namque
 mordacem Cynicum sic eludebat, ut aiunt:
 'scurror ego ipse mihi, populo tu: rectius hoc et
 splendidius multo est. equos ut me portet, alat rex, 20
 officium facio: tu poscis vilia — verum
 dante minor, quamvis fers te nullius egentem.'
 omnis Aristippum decuit color et status et res,
 temptantem maiora, fere praesentibus aequum.
 contra, quem duplici panno patientia velat, 25
 mirabor, vitae via si conversa decebit.
 alter purpureum non expectabit amictum,
 quidlibet indutus celeberrima per loca vadet
 personamque feret non inconcinnus utramque;
 alter Mileti textam cane peius et angui 30
 vitabit chlanidem, morietur frigore, si non
 rettuleris pannum. refer et sine vivat ineptus.
 res gerere et captos ostendere civibus hostis
 attingit solium Iovis et caelestia temptat:
 principibus placuisse viris non ultima laus est. 35
 'non cuivis homini contingit adire Corinthum.'
 sedit qui timuit, ne non succederet. 'esto.

EPIST. I 17. 18

quid? qui pervenit, fecitne viriliter? atqui
 hic est aut nusquam, quod quaerimus. hic onus horret
 ut parvis animis et parvo corpore maius, 40
 hic subit et perfert. aut virtus nomen inane est,
 aut decus et pretium recte petit experiens vir.
 coram rege suo de paupertate tacentes
 plus poscente ferent — distat, sumasne pudenter
 an rapias —: atqui rerum caput hoc erat, hic fons. 45
 'indotata mihi soror est, paupercula mater
 et fundus nec vendibilis nec pascere firmus'
 qui dicit, clamat: 'victum date.' succinit alter:
 'et mihi.' dividuo findetur munere quadra.
 sed tacitus pasci si posset corvus, haberet 50
 plus dapis et rixae multo minus invidiaeque.
 Brundisium comes aut Surrentum ductus amoenum
 qui queritur salebras et acerbum frigus et imbris
 aut cistam effractam et subducta viatica plorat,
 nota refert meretricis acumina, saepe catellam, 55
 saepe periscelidem raptam sibi flentis, uti mox
 nulla fides damnis verisque doloribus adsit.
 nec semel inrisus triviis attollere curat
 fracto crure planum. licet illi plurima manet
 lacrima, per sanctum iuratus dicat Osirim: 60
 'credite, non ludo; crudeles, tollite claudum':
 'quaere peregrinum' vicinia rauca reclamat.

XVIII

Si bene te novi, metues, liberrime Lolli,
 scurrantis speciem praebere, professus amicum.
 ut matrona meretrici dispar erit atque
 discolor, infido scurrae distabit amicus.
 est huic diversum vitio vitium prope maius, 5
 asperitas agrestis et inconcinna gravisque,

EPIST. I 18

quae se commendat tonsa cute, dentibus atris,
 dum volt libertas dici mera veraque virtus.
 virtus est medium vitiorum et utrimque reductum.
 alter in obsequium plus aequo pronus et imi 10
 derisor lecti sic nutum divitis horret,
 sic iterat voces et verba cadentia tollit,
 ut puerum saevo credas dictata magistro
 reddere vel partis mimum tractare secundas;
 alter rixatur de lana saepe caprina, 15
 propugnat nugis armatus: 'scilicet ut non
 sit mihi prima fides?' et 'vere quod placet ut non
 acriter elatrem? pretium aetas altera sordet.'
 ambigitur quid enim? Castor sciat an Docilis plus;
 Brundisium Minuci melius via ducat an Appi. 20
 quem damnosa venus, quem praeceps alea nudat,
 gloria quem supra vires et vestit et unguet,
 quem tenet argenti sitis inportuna famesque,
 quem paupertatis pudor et fuga, dives amicus,
 saepe decem vitiis instructior, odit et horret, 25
 aut, si non odit, regit ac veluti pia mater
 plus quam se sapere et virtutibus esse priorem
 volt et ait prope vera: 'meae — contendere noli —
 stultitiam patiuntur opes, tibi parvola res est:
 arta decet sanum comitem toga: desine mecum 30
 certare.' Eutrapelus cuicumque nocere volebat
 vestimenta dabat pretiosa; beatus enim iam
 cum pulchris tunicis sumet nova consilia et spes,
 dormiet in lucem, scorto postponet honestum
 officium, nummos alienos pascet, ad imum 35
 Thraex erit aut holitoris aget mercede caballum.
 arcanum neque tu scrutaberis illius umquam,
 commissumque teges et vino tortus et ira.
 nec tua laudabis studia aut aliena reprendes,

EPIST. I 18

nec, cum venari volet ille, poemata panges. 40
 gratia sic fratrum geminorum Amphionis atque
 Zethi dissiluit, donec suspecta severo
 conticuit lyra. fraternis cessisse putatur
 moribus Amphion: tu cede potentis amici
 lenibus imperiis, quotiensque educet in agros 45
 Aetolis onerata plagis iumenta canesque,
 surge et inhumanae senium depone Camenae,
 cenes ut pariter pulmenta laboribus empta:
 Romanis sollemne viris opus, utile famae
 vitaeque et membris, praesertim cum valeas et 50
 vel cursu superare canem vel viribus aprum
 possis. adde, virilia quod speciosius arma
 non est qui tractet: scis, quo clamore coronae
 proelia sustineas campestria. denique saevam
 militiam puer et Cantabrica bella tulisti 55
 sub duce, qui templis Parthorum signa refigit
 nunc et, siquid abest, Italis adiudicat armis.
 ac ne te retrahas et inexcusabilis absis:
 quamvis nil extra numerum fecisse modumque
 curas, interdum nugaris rure paterno: 60
 partitur lintres exercitus, Actia pugna
 te duce per pueros hostili more refertur;
 adversarius est frater, lacus Hadria, donec
 alterutrum velox Victoria fronde coronet.
 consentire suis studiis qui crediderit te, 65
 fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
 protinus ut moneam — siquid monitoris eges —, tu
 quid de quoque viro et cui dicas, saepe videto.
 percontatorem fugito; nam garrulus idem est
 nec retinent patulae commissa fideliter aures 70

et semel emissum volat inrevocabile verbum.
 non ancilla tuum iecur ulceret ulla puerve
 intra marmoreum venerandi limen amici,
 ne dominus pueri pulchri caraeve puellae
 munere te parvo beet aut incommodus angat. 75
 qualem commendes, etiam atque etiam aspice, ne mox
 incutiant aliena tibi peccata pudorem.
 fallimur et quondam non dignum tradimus; ergo
 quem sua culpa premet, deceptus omitte tueri,
 ut penitus notum, si temptent crimina, serves 80
 tuterisque tuo fidentem praesidio: qui
 dente Theonino cum circumroditur, ecquid
 ad te post paulo ventura pericula sentis?
 nam tua res agitur, paries cum proximus ardet,
 et neglecta solent incendia sumere vires. 85
 dulcis inexpertis cultura potentis amici:
 expertus metuet. tu, dum tua navis in alto est,
 hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura.
 oderunt hilarem tristes tristemque iocosi,
 sedatum celeres, agilem navumque remissi; 90
 [potores bibuli media de nocte Falerni]
 oderunt porrecta negantem pocula, quamvis
 nocturnos iures te formidare tepores.
 deme supercilio nubem: plerumque modestus
 occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi. 95
 inter cuncta leges et percontabere doctos,
 qua ratione queas traducere leniter aevum,

EPIST. I 18.19

num te semper inops agitet vexetque cupido,
 num pavor et rerum mediocriter utilium spes,
 virtutem doctrina paret naturane donet, 100
 quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum,
 quid pure tranquillet, honos an dulce lucellum
 an secretum iter et fallentis semita vitae.
 me quotiens reficit gelidus Digentia rivus,
 quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus, 105
 quid sentire putas, quid credis, amice, precari?
 'sit mihi quod nunc est, etiam minus, ut mihi vivam
 quod superest aevi, siquid superesse volunt di;
 sit bona librorum et provisae frugis in annum
 copia neu flitem dubiae spe pendulus horae.' 110
 sed satis est orare Iovem quae ponit et aufert:
 det vitam, det opes: aequum mi animum ipse parabo.

XIX

Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino,
 nulla placere diu nec vivere carmina possunt,
 quae scribuntur aquae potoribus. ut male sanos
 adscripsit Liber Satyris Faunisque poetas,
 vina fere dulces oluerunt mane Camenae. 5
 laudibus arguitur vini vinosus Homerus:
 Ennius ipse pater numquam nisi potus ad arma
 prosiluit dicenda. 'forum putealque Libonis
 mandabo siccis, adimam cantare severis';
 hoc simul edixi, non cessavere poetae 10
 nocturno certare mero, putere diurno.

quid? si quis voltu torvo ferus et pede nudo
 exiguaeque togae simulet textore Catonem,
 virtutemne repraesentet moresque Catonis?
 rupit Iarbitam Timagenis aemula lingua, 15
 dum studet urbanus tenditque disertus haberi.
 decipit exemplar vitiis imitabile: quodsi
 pallerem casu, biberent exsanguie cuminum.
 o imitatores, servom pecus, ut mihi saepe
 bilem, saepe iocum vestri movere tumultus! 20
 libera per vacuum posui vestigia princeps,
 non aliena meo pressi pede. qui sibi fidet,
 dux reget examen. Parios ego primus iambos
 ostendi Latio, numeros animosque secutus
 Archilochi, non res et agentia verba Lycamben. 25
 ac ne me foliis ideo brevioribus ornes,
 quod timui mutare modos et carminis artem:
 temperat Archilochi musam pede mascula Sappho,
 temperat Alcaeus, sed rebus et ordine dispar,
 nec socerum quaerit, quem versibus oblinat atris, 30
 nec sponsae laqueum famoso carmine nectit.
 hunc ego, non alio dictum prius ore, Latinus
 volgavi fidicen. iuvat inmemorata ferentem
 ingenuis oculisque legi manibusque teneri.
 scire velis, mea cur ingratus opuscula lector 35
 laudet ametque domi, premat extra limen iniquus:
 non ego ventosae plebis suffragia venor
 inpensis cenarum et tritae munere vestis;
 non ego nobilium scriptorum auditor et ultor
 grammaticas ambire tribus et pulpita dignor. 40
 hinc illae lacrimae. 'spissis indigna theatri
 scripta pudet recitare et nugis addere pondus'

EPIST. I 19. 20

si dixi, 'rides' ait 'et Iovis auribus ista
 servas; fidis enim manare poetica mella
 te solum, tibi pulcher.' ad haec ego naribus uti 45
 formido et, luctantis acuto ne secer ungui,
 'displicet iste locus' clamo et diludia posco.
 ludus enim genuit trepidum certamen et iram,
 ira truces inimicitias et funebre bellum.

XX

Vortumnum Ianumque, liber, spectare videris,
 scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus;
 odisti clavis et grata sigilla pudico,
 paucis ostendi gemis et communia laudas,
 non ita nutritus: fuge quo descendere gestis. 5
 non erit emisso reditus tibi. 'quid miser egi?
 quid volui?' dices, ubi quid te laeserit; et scis
 in breve te cogi, cum plenus languet amator.
 quodsi non odio peccantis desipit augur,
 carus eris Romae, donec te deserat aetas: 10
 contrectatus ubi manibus sordescere volgi
 coeperis, aut tineas pasces taciturnus inertis
 aut fugies Uticam aut vinctus mitteris Ilerdam.
 ridebit monitor non exauditus, ut ille
 qui male parentem in rupis protrusit asellum 15
 iratus; quis enim invitum servare laboret?
 hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem
 occupet extremis in vicis balba senectus.
 cum tibi sol tepidus pluris admoverit auris,

me libertino natum patre et in tenui re 20
 maiores pinnas nido extendisse loqueris,
 ut, quantum generi demas, virtutibus addas;
 me primis urbis belli placuisse domique,
 corporis exigui, praecanum, solibus aptum,
 irasci celerem, tamen ut placabilis essem. 25
 forte meum siquis te percontabitur aevum,
 me quater undenos sciat inplevisse Decembris,
 conlegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

EPISTVLARVM

LIBER ALTER

I

Cum tot sustineas et tanta negotia solus,
res Italas armis tuteris, moribus ornes,
legibus emendes, in publica commoda peccem,
si longo sermone morer tua tempora, Caesar.
Romulus et Liber pater et cum Castore Pollux, 5
post ingentia facta deorum in templa recepti,
dum terras hominumque colunt genus, aspera bella
conponunt, agros adsignant, oppida condunt,
ploravere suis non respondere favorem
speratum meritis. diram qui contudit hydram 10
notaque fatali portenta labore subegit,
comperit invidiam supremo fine domari.
urit enim fulgore suo qui praegravat artis
infra se positas; extinctus amabitur idem:
praesenti tibi maturos largimur honores 15
iurandasque tuum per numen ponimus aras,
nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.
sed tuus hic populus sapiens et iustus in uno
te nostris ducibus, te Grais anteferendo,
cetera nequaquam simili ratione modoque 20
aestimat et, nisi quae terris semota suisque

EPIST. III

temporibus defuncta videt, fastidit et odit,
 sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantis,
 quas bis quinque viri sanxerunt, foedera regum
 vel Gabiis vel cum rigidis aequata Sabinis, 25
 pontificum libros, annosa volumina vatum
 dictitet Albano Musas in monte locutas.
 si, quia Graiorum sunt antiquissima quaeque
 scripta vel optima, Romani pensantur eadem
 scriptores trutina, non est quod multa loquamur: 30
 nil intra est olea, nil extra est in nuce duri;
 venimus ad summum fortunae: pingimus atque
 psallimus et luctamur Achivis doctius unctis.
 si meliora dies, ut vina, poemata reddit,
 scire velim, chartis pretium quotus adroget annus. 35
 scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
 perfectos veteresque referri debet an inter
 vilis atque novos? excludat iurgia finis.
 'est vetus atque probus, centum qui perficit annos.'
 quid? qui deperiit minor uno mense vel anno, 40
 inter quos referendus erit? veteresne poetas
 an quos et praesens et postera respuat aetas?
 'iste quidem veteres inter ponetur honeste,
 qui vel mense brevi vel toto est iunior anno.'
 utor permissis caudaeque pilos ut equinae 45
 paulatim vello et demo unum, demo etiam unum,
 dum cadat elusus ratione ruentis acervi
 qui redit ad fastus et virtutem aestimat annis

EPIST. II 1

miraturque nihil nisi quod Libitina sacravit.
 Ennius, et sapiens et fortis et alter Homerus, 50
 ut critici dicunt, leviter curare videtur
 quo promissa cadant et somnia Pythagorea;
 Naevius in manibus non est et mentibus haeret
 paene recens? adeo sanctum est vetus omne poema.
 ambigitur quotiens, uter utro sit prior, aufert 55
 Pacuvius docti famam senis, Accius alti,
 dicitur Afrani toga convenisse Menandro,
 Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
 vincere Caecilius gravitate, Terentius arte.
 hos ediscit et hos arto stipata theatro 60
 spectat Roma potens, habet hos numeratque poetas
 ad nostrum tempus Livi scriptoris ab aevo.
 interdum volgus rectum videt, est ubi peccat:
 si veteres ita miratur laudatque poetas,
 ut nihil anteferat, nihil illis conparet, errat; 65
 si quaedam nimis antique, si pleraque dure
 dicere credit eos, ignave multa fatetur,
 et sapit et mecum facit et Iove iudicat aequo.
 non equidem insector delendave carmina Livi
 esse reor, memini quae plagosum mihi parvo 70
 Orbilium dictare; sed emendata videri
 pulchraque et exactis minimum distantia miror.
 inter quae verbum emicuit si forte decorum,
 si versus paulo concinnior unus et alter,
 iniuste totum ducit venditque poema. 75
 indignor quicquam reprimi, non quia crasse
 conpositum inlepideve putetur, sed quia nuper,
 nec veniam antiquis, sed honorem et praemia posci.
 recte necne crocum floresque perambulet Attae

EPIST. II 1

fabula si dubitem, clament periisse pudorem 80
 cuncti paene patres, ea cum reprehendere coner,
 quae gravis Aesopus, quae doctus Roscius egit:
 vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt,
 vel quia turpe putant parere minoribus et quae
 inberbes didicere, senes perdenda fateri. 85
 iam Saliare Numae carmen qui laudat et illud,
 quod mecum ignorat, solus volt scire videri,
 ingeniis non ille favet plauditque sepultis,
 nostra sed inpugnat, nos nostraque lividus odit.
 quod si tam Graecis novitas invisata fuisset 90
 quam nobis, quid nunc esset vetus? aut quid haberet
 quod legeret tereretque viritim publicus usus?
 ut primum positis nugari Graecia bellis
 coepit et in vitium fortuna labier aequa,
 nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum, 95
 marmoris aut eboris fabros aut aeris amavit,
 suspendit picta voltum mentemque tabella,
 nunc tibicinibus, nunc est gavisata tragoedis;
 sub nutrice puella velut si luderet infans,
 quod cupide petiit, mature plena reliquit. 100
 [quid placet aut odio est, quod non mutabile credas?]
 hoc paces habuere bonae ventique secundi.
 Romae dulce diu fuit et sollemne reclusa
 mane domo vigilare, clienti promere iura,
 cautos nominibus rectis expendere nummos, 105
 maiores audire, minori dicere per quae
 crescere res posset, minui damnosa libido.
 mutavit mentem populus levis et calet uno
 scribendi studio: pueri patresque severi
 fronde comas vincti cenant et carmina dictant. 110

EPIST. II 1

ipse ego, qui nullos me adfirmo scribere versus,
 invenior Parthis mendacior et prius orto
 sole vigil calamum et chartas et scrinia posco.
 navem agere ignarus navis timet, habrotonum aegro
 non audet nisi qui didicit dare; quod medicorum est 115
 promittunt medici, tractant fabrilia fabri:
 scribimus indocti doctique poemata passim.
 hic error tamen et levis haec insania quantas
 virtutes habeat, sic collige: vatis avarus
 non temere est animus: versus amat, hoc studet unum; 120
 detrimenta, fugas servorum, incendia ridet;
 non fraudem socio puerove incogitat ullam
 pupillo; vivit siliquis et pane secundo,
 militiae quamquam piger et malus, utilis urbi,
 si das hoc, parvis quoque rebus magna iuvari. 125
 os tenerum pueri balbumque poeta figurat,
 torquet ab obscaenis iam nunc sermonibus aurem,
 mox etiam pectus praeceptis format amicis,
 asperitatis et invidiae corrector et irae;
 recte facta refert, orientia tempora notis 130
 instruit exemplis, inopem solatur et aegrum.
 castis cum pueris ignara puella mariti
 disceret unde preces, vatem ni Musa dedisset?
 poscit opem chorus et praesentia numina sentit,
 caelestis inplorat aquas docta prece blandus, 135
 avertit morbos, metuenda pericula pellit,
 inpetrat et pacem et locupletem frugibus annum:
 carmine di superi placantur, carmine Manes.
 agricolae prisci, fortes parvoque beati,
 condita post frumenta levantes tempore festo 140
 corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem

EPIST. II 1

cum sociis operum et pueris et coniuge fida
 Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
 floribus et vino Genium memorem brevis aevi.
 Fescennina per hunc inventa licentia morem 145
 versibus alternis opprobria rustica fudit,
 libertasque recurrentis accepta per annos
 lusit amabiliter, donec iam saevos apertam
 in rabiem coepit verti iocus et per honestas
 ire domos inpune minax. doluere cruento 150
 dente laccessiti; fuit intactis quoque cura
 condicione super communi; quin etiam lex
 poenaque lata, malo quae nollet carmine quemquam
 describi: vertere modum, formidine fustis
 ad bene dicendum delectandumque redacti. 155
 Graecia capta ferum victorem cepit et artis
 intulit agresti Latio. sic horridus ille
 defluxit numerus Saturnius et grave virus
 munditiae pepulere; sed in longum tamen aevum
 manserunt hodieque manent vestigia ruris. 160
 serus enim Graecis admovit acumina chartis
 et post Punica bella quietus quaerere coepit,
 quid Sophocles et Thespis et Aeschylos utile ferrent.
 temptavit quoque rem si digne vertere posset,
 et placuit sibi, natura sublimis et acer; 165
 nam spirat tragicum satis et feliciter audet;
 sed turpem putat inscite metuitque lituram.
 creditur, ex medio quia res accersit, habere
 sudoris minimum, sed habet comoedia tanto
 plus oneris, quanto veniae minus. adspice, Plautus 170
 quo pacto partis tutetur amantis ephēbi,

EPIST. II 1

ut patris attenti, lenonis ut insidiosi,
 quantus sit Dossennus edacibus in parasitis,
 quam non adstricto percurrat pulpita sacco.
 gestit enim nummum in loculos demittere, post hoc 175
 securus, cadat an recto stet fabula talo.
 quem tulit ad scaenam ventoso Gloria curru,
 exanimat lentus spectator, sedulus inflat:
 sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
 subruit aut reficit. valeat res ludicra, si me 180
 palma negata macrum, donata reducit opimum.
 saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
 quod numero plures, virtute et honore minores,
 indocti stolidique et depugnare parati,
 si discordet eques, media inter carmina poscunt 185
 aut ursum aut pugiles; his nam plebecula gaudet.
 verum equitis quoque iam migravit ab aure voluptas
 omnis ad incertos oculos et gaudia vana.
 quattuor aut pluris aulaea premuntur in horas,
 dum fugiunt equitum turmae peditumque catervae; 190
 mox trahitur manibus regum fortuna retortis,
 esseda festinant, pilenta, petorrita, naves,
 captivum portatur ebur, captiva Corinthus.
 si foret in terris, rideret Democritus, seu
 diversum confusa genus panthera camelo 195
 sive elephans albus volgi converteret ora;
 spectaret populum ludis attentius ipsis,
 ut sibi praebentem nimio spectacula plura;
 scriptores autem narrare putaret asello
 fabellam surdo. nam quae pervincere voces 200
 evaluere sonum, referunt quem nostra theatra?
 Garganum mugire putes nemus aut mare Tuscum:

EPIST. II 1

tanto cum strepitu ludi spectantur et artes
 divitiaeque peregrinae; quibus oblitus actor
 cum stetit in scaena, concurrat dextera laevae. 205
 'dixit adhuc aliquid?' 'nil sane.' 'quid placet ergo?'
 'lana Tarentino violas imitata veneno.'
 ac ne forte putes me quae facere ipse recusem,
 cum recte tractent alii, laudare maligne:
 ille per extentum funem mihi posse videtur 210
 ire poeta meum qui pectus inaniter angit,
 inritat, mulcet, falsis terroribus inplet,
 ut magus, et modo me Thebis, modo ponit Athenis.
 verum age et his, qui se lectori credere malunt
 quam spectatoris fastidia ferre superbi, 215
 curam redde brevem, si munus Apolline dignum
 vis conplere libris et vatibus addere calcar,
 ut studio maiore petant Helicon virentem.
 multa quidem nobis facimus mala saepe poetae
 — ut vineta egomet caedam mea —, cum tibi librum 220
 sollicito damus aut fesso; cum laedimur, unum
 siquis amicorum est ausus reprehendere versum;
 cum loca iam recitata revolvimus inrevocati;
 cum lamentamur non adparere labores
 nostros et tenui deducta poemata filo; 225
 cum speramus eo rem venturam, ut simul atque
 carmina rescieris nos fingere, commodus ultro
 arcessas et egere vetes et scribere cogas.
 sed tamen est operae pretium cognoscere, qualis
 aedituos habeat belli spectata domique 230
 virtus, indigno non committenda poetae.
 gratus Alexandro regi magno fuit ille
 Choerilus, incultis qui versibus et male natis
 rettulit acceptos, regale nomisma, Philippos.

EPIST. II 1

sed veluti tractata notam labemque remittunt 235
 atramenta, fere scriptores carmine foedo
 splendida facta linunt. idem rex ille, poema
 qui tam ridiculum tam care prodigus emit,
 edicto vetuit, nequis se praeter Apellen
 pingeret aut alius Lysippo duceret aera 240
 fortis Alexandri voltum simulantia. quodsi
 iudicium subtile videndis artibus illud
 ad libros et ad haec Musarum dona vocares,
 Boeotum in crasso iurares aere natum.
 at neque dedecorant tua de se iudicia atque 245
 munera quae multa dantis cum laude tulerunt
 dilecti tibi Vergilius Variusque poetae
 nec magis expressi voltus per aenea signa
 quam per vatis opus mores animique virorum
 clarorum adparent. nec sermones ego mallet 250
 repentis per humum quam res componere gestas
 terrarumque situs et flumina dicere et arces
 montibus inpositas et barbara regna tuisque
 auspiciis totum confecta duella per orbem
 claustraque custodem pacis cohibentia Ianum 255
 et formidatam Parthis te principe Romam,
 si quantum cuperem possem quoque; sed neque parvum
 carmen maiestas recipit tua nec meus audet
 rem temptare pudor quam vires ferre recusent.
 sedulitas autem, stulte quem diligit, urget, 260
 praecipue cum se numeris commendat et arte.
 discit enim citius meminitque libentius illud
 quod quis deridet quam quod probat et veneratur.
 nil moror officium quod me gravat' ac neque ficto
 in peius voltu proponi cereus usquam 265
 nec prave factis decorari versibus opto,
 ne rubeam pingui donatus munere et una

EPIST. II 1. 2

cum scriptore meo capsula porrectus aperta
 deferar in vicum vendentem tus et odores
 et piper et quidquid chartis amicitur ineptis. 270

II

Flore, bono claroque fidelis amice Neroni,
 siquis forte velit puerum tibi vendere natum
 Tibure vel Gabiis et tecum sic agat: 'hic et
 candidus et talos a vertice pulcher ad imos
 fiet eritque tuus nummorum milibus octo, 5
 verna ministeriis ad nutus aptus erilis,
 litterulis Graecis imbutus, idoneus arti
 cuilibet: argilla quidvis imitaberis uda;
 quin etiam canet, indoctum, sed dulce bibenti.
 multa fidem promissa levant, ubi plenius aequo 10
 laudat venalis qui volt extrudere merces:
 res urget me nulla; meo sum pauper in aere.
 nemo hoc mangonum faceret tibi; non temere a me
 quivis ferret idem. semel hic cessavit et, ut fit,
 in scalis latuit metuens pendentis habenae' —, 15
 des nummos, excepta nihil te si fuga laedat:
 ille ferat pretium poenae securus, opinor.
 prudens emisti vitiosum, dicta tibi est lex:
 insequeris tamen hunc et lite moraris iniqua?
 dixi me pigrum proficiscenti tibi, dixi 20
 talibus officiis prope mancum, ne mea saevus
 iurgares ad te quod epistula nulla rediret.
 quid tum profeci, mecum facientia iura
 si tamen attemptas? quereris super hoc etiam, quod

EPIST. II 2

exspectata tibi non mittam carmina mendax. 25
 Luculli miles collecta viatica multis
 aerumnis, lassus dum noctu stertit, ad assem
 perdiderat. post hoc vehemens lupus et sibi et hosti
 iratus pariter, ieiunis dentibus acer,
 praesidium regale loco deiecit, ut aiunt, 30
 summe munito et multarum divite rerum.
 clarus ob id factum donis ornatur honestis
 accipit et bis dena super sestertia nummum.
 forte sub hoc tempus castellum evertere praetor
 nescio quod cupiens hortari coepit eundem 35
 verbis quae timido quoque possent addere mentem:
 'i bone, quo virtus tua te vocat, i pede fausto,
 grandia laturus meritorum praemia. quid stas?'
 post haec ille catus, quantumvis rusticus, 'ibit,
 ibit eo quo vis qui zonam perdidit' inquit. 40
 Romae nutriri mihi contigit atque doceri,
 iratus Grais quantum nocuisset Achilles.
 adiecere bonae paulo plus artis Athenae,
 scilicet ut vellem curvo dinoscere rectum
 atque inter silvas Academi quaerere verum. 45
 dura sed emovere loco me tempora grato
 civilisque rudem belli tulit aestus in arma
 Caesaris Augusti non responsura lacertis.
 unde simul primum me dimisere Philippi,
 decisis humilem pinnis inopemque paterni 50
 et laris et fundi paupertas inpulit audax
 ut versus facerem; sed quod non desit habentem
 quae poterunt umquam satis expurgare cicutae,
 ni melius dormire putem quam scribere versus?
 singula de nobis anni praedantur euntes: 55
 eripuerunt iocos, venerem, convivia, ludum;

EPIST. II 2

tendunt extorquere poemata: quid faciam vis?
 denique non omnes eadem mirantur amantque:
 carmine tu gaudes, hic delectatur iambis,
 ille Bioneis sermonibus et sale nigro. 60
 tres mihi convivae prope dissentire videntur
 poscentes vario multum diversa palato:
 quid dem? quid non dem? renuis quod tu, iubet alter;
 quod petis, id sane est invisum acidumque duobus. 65
 praeter cetera me Romaene poemata censes
 scribere posse inter tot curas totque labores?
 hic sponsum vocat, hic auditum scripta relictis
 omnibus officiis; cubat hic in colle Quirini,
 hic extremo in Aventino, visendus uterque;
 intervalla vides humane commoda. 'verum 70
 purae sunt plateae, nihil ut meditantibus obstet.'
 festinat calidus mulis gerulisque redemptor,
 torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum,
 tristia robustis luctantur funera plaustris,
 hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus: 75
 i nunc et versus tecum meditare canoros.
 scriptorum chorus omnis amat nemus et fugit urbem,
 rite cliens Bacchi somno gaudentis et umbra:
 tu me inter strepitus nocturnos atque diurnos
 vis canere et contracta sequi vestigia vatium? 80
 ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas
 et studiis annos septem dedit insenuitque
 libris et curis, statua taciturnius exit
 plerumque et risu populum quatit: hic ego rerum

EPIST. II 2

fluctibus in mediis et tempestatibus urbis 85
 verba lyrae motura sonum conectere digner?
 frater erat Romae consulti rhetor, ut alter
 alterius sermone meros audiret honores,
 Gracchus ut hic illi, foret huic ut Mucius ille.
 qui minus argutos vexat furor iste poetas? 90
 carmina compono, hic elegos: mirabile visu
 caelatumque novem Musis opus. adspice primum,
 quanto cum fastu, quanto molimine circum-
 spectemus vacuum Romanis vatibus aedem;
 mox etiam, si forte vacas, sequere et procul audi, 95
 quid ferat et qua re sibi nectat uterque coronam:
 caedimur et totidem plagis consumimus hostem
 lento Samnites ad lumina prima duello;
 discedo Alcaeus puncto illius; ille meo quis?
 quis nisi Callimachus? si plus adposcere visus, 100
 fit Mimnermus et optivo cognomine crescit.
 multa fero, ut placem genus inritabile vatum,
 cum scribo et supplex populi suffragia capto;
 idem finitis studiis et mente recepta
 obturem patulas inpune legentibus auris. 105
 ridentur mala qui componunt carmina; verum
 gaudent scribentes et se venerantur et ultro,
 si taceas, laudant quidquid scripsere beati.
 at qui legitimum cupiet fecisse poema,
 cum tabulis animum censoris sumet honesti: 110
 audebit, quaecumque parum splendoris habebunt
 et sine pondere erunt et honore indigna ferentur
 verba movere loco, quamvis invita recedant
 et versentur adhuc inter penetralia Vestae;
 obscurata diu populo bonus eruet atque 115
 proferet in lucem speciosa vocabula rerum,

EPIST. II 2

quae priscis memorata Catonibus atque Cethegis
 nunc situs informis premit et deserta vetustas;
 adsciscet nova, quae genitor produxerit usus.
 vemens et liquidus puroque simillimus amni 120
 fundet opes Latiumque beabit divite lingua;
 luxuriantia conpescet, nimis aspera sano
 levabit cultu, virtute carentia tollet:
 ludentis speciem dabit et torquetur, ut qui
 nunc Satyrum, nunc agrestem Cyclopa movetur. 125
 praetulerim scriptor delirus inersque videri,
 dum mea delectent mala me vel denique fallant,
 quam sapere et ringi. fuit haud ignobilis Argis,
 qui se credebat miros audire tragoedos
 in vacuo laetus sessor plausorque theatro, 130
 cetera qui vitae servaret munia recto
 more, bonus sane vicinus, amabilis hospes,
 comis in uxorem, posset qui ignoscere servis
 et signo laeso non insanire lagoenae,
 posset qui rupem et puteum vitare patentem. 135
 hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
 expulit elleboro morbum bilemque meraco
 et redit ad sese, 'pol me occidistis, amici,
 non servastis,' ait, 'cui sic extorta voluptas
 et demptus per vim mentis gratissimus error.' 140
 nimirum sapere est abiectis utile nugis
 et tempestivum pueris concedere ludum
 ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis,
 sed verae numerosque modosque ediscere vitae.
 quocirca mecum loquor haec tacitusque recordor: 145
 si tibi nulla sitim finiret copia lymphae,
 narrares medicis: quod quanto plura parasti,
 tanto plura cupis, nulline faterier audes?

EPIST. II 2

si volnus tibi monstrata radice vel herba
 non fieret levius, fugeres radice vel herba 150
 proficiente nihil curarier: audieras, cui
 rem di donarent, illi decedere pravam
 stultitiam, et, cum sis nihilo sapientior ex quo
 plenior es, tamen uteris monitoribus isdem?
 at si divitiae prudentem reddere possent, 155
 si cupidum timidumque minus te, nempe ruberes,
 viveret in terris te siquis avarior uno.
 si proprium est, quod quis libra mercatus et aere est,
 quaedam, si credis consultis, mancipat usus:
 qui te pascit ager tuus est, et vilicus Orbi, 160
 cum segetes occat tibi mox frumenta daturus,
 te dominum sentit. das nummos, accipis uvam,
 pullos, ova, cadum temeti: nempe modo isto
 paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis
 aut etiam supra nummorum milibus emptum. 165
 quid refert, vivas numerato nuper an olim,
 emptor Aricini quoniam Veientis et arvi
 emptum cenat holus, quamvis aliter putat? emptis
 sub noctem gelidam lignis calefactat aenum;
 sed vocat usque suum, qua populus adsita certis 170
 limitibus vicina refugit iurgia: tamquam
 sit proprium quicquam, puncto quod mobilis horae
 nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
 permutet dominos et cedat in altera iura.
 sic quia perpetuus nulli datur usus et heres 175
 heredem alterius velut unda supervenit undam,

EPIST. II 2

quid vici prosunt aut horrea? quidve Calabris
 saltibus adiecti Lucani, si metit Orcus
 grandia cum parvis, non exorabilis auro?
 gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas, 180
 argentum, vestis Gaetulo murice tinctas
 sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
 cur alter fratrum cessare et ludere et ungui
 praeferat Herodis palmetis pinguibus, alter
 dives et inportunus ad umbram lucis ab ortu 185
 silvestrem flammis et ferro mitiget agrum,
 scit Genius, natale comes qui temperat astrum,
 naturae deus humanae mortalis, in unum
 quodque caput voltu mutabilis, albus et ater.
 utar et ex modico, quantum res poscet, acervc 190
 tollam nec metuam, quid de me iudicet heres,
 quod non plura datis invenerit; et tamen idem
 scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
 discrepet et quantum discordet parcus avaro.
 distat enim, spargas tua prodigus an neque sumptum 195
 invitus facias neque plura parare labores
 ac potius, puer ut festis Quinquatribus olim,
 exiguo gratoque fruaris tempore raptim.
 pauperies inmundi domus procul absit: ego utrum
 nave ferar magna an parva, ferar unus et idem. 200
 non agimur tumidis velis aquilone secundo,
 non tamen adversis aetatem ducimus austris,
 viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re
 extremi primorum, extremis usque priores.
 non es avarus: abi. quid? cetera iam simul isto 205
 cum vitio fugere? caret tibi pectus inani
 ambitione? caret mortis formidine et ira?
 somnia, terrores magicos, miracula, sagas,

EPIST. II 2

nocturnos lemures portentaque Thessala rides?
natalis grate numeras? ignoscis amicis? 210
lenior et melior fis accedente senecta?
quid te exempta iuvat spinis de pluribus una?
vivere si recte nescis, decede peritis.
lusisti satis, edisti satis atque bibisti:
tempus abire tibi est, ne potum largius aequo 215
rideat et pulset lasciva decentius aetas.

DE ARTE POETICA

Humano capiti cervicem pictor equinam
iungere si velit et varias inducere plumas
undique conlatis membris, ut turpiter atrum
desinat in piscem mulier formosa superne,
spectatum admissi risum teneatis, amici? 5
credite, Pisones, isti tabulae fore librum
persimilem, cuius, velut aegri somnia, vanae
fingentur species, ut nec pes nec caput uni
reddatur formae. 'pictoribus atque poetis
quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.' 10
scimus, et hanc veniam petimusque damusque vicissim;
sed non ut placidis coeant inmitia, non ut

DE ARTE POETICA

serpentes avibus gementur, tigribus agni.
inceptis gravibus plerumque et magna professis
purpureus, late qui splendeat, unus et alter 15
adsuitur pannus, cum lucus et ara Dianae
et properantis aquae per amoenos ambitus agros
aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus;
sed nunc non erat his locus. et fortasse cupressum
scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes 20
navibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
institui: currente rota cur urceus exit?
denique sit quodvis, simplex dumtaxat et unum.
maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
decipimur specie recti: brevis esse laboro, 25
obscurus fio; sectantem levia nervi
deficiunt animique; professus grandia turget;
serpit humi tutus nimium timidusque procellae:
qui variare cupit rem prodigialiter unam,
delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum: 30
in vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus et unguis
exprimet et mollis imitabitur aere capillos,
infelix operis summa, quia ponere totum
nesciet: hunc ego me, si quid componere curem, 35
non magis esse velim quam naso vivere pravo,
spectandum nigris oculis nigroque capillo.
sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
viribus et versate diu, quid ferre recusent,

DE ARTE POETICA

quid valeant umeri. cui lecta potenter erit res,	40
nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.	
ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,	
ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,	
pleraque differat et praesens in tempus omittat.	
in verbis etiam tenuis cautusque serendis	46
hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.	45
dixeris egregie, notum si callida verbum	47
reddiderit iunctura novum. si forte necesse est	
indiciis monstrare recentibus abdita rerum et	
ingere cinctutis non exaudita Cethegis,	50
continget dabiturque licentia sumpta pudenter,	
et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si	
Graeco fonte cadent parce detorta. quid autem	
Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum	
Vergilio Varioque? ego cur, acquirere pauca	55
si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni	
sermonem patrium ditaverit et nova rerum	
nomina protulerit? licuit semperque licebit	
signatum praesente nota producere nomen.	
ut silvae foliis pronos mutantur in annos,	60
prima cadunt: ita verborum vetus interit aetas,	

DE ARTE POETICA

et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.
debemur morti nos nostraque: sive receptus
terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
regis opus, sterilisve diu palus aptaque remis 65
vicinas urbes alit et grave sentit aratrum,
seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis
doctus iter melius: mortalia facta peribunt,
nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
multa renascentur quæ iam cecidere cadentque 70
quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
quem penes arbitrium est et ius et norma loquendi.
res gestæ regumque ducumque et tristia bella
quo scribi possent numero, monstravit Homerus;
versibus impariter iunctis querimonia primum, 75
post etiam inclusa est voti sententia compos;
quis tamen exiguos elegos emisit auctor,
grammatici certant et adhuc sub iudice lis est;
Archilochum proprio rabies armavit iambo;
hunc socci cepere pedem grandesque cothurni, 80
alternis aptum sermonibus et popularis
vincentem strepitus et natum rebus agendis;
Musa dedit fidibus divos puerosque deorum
et pugilem victorem et equum certamine primum
et iuvenum curas et libera vina referre: 85
descriptas servare vices operumque colores
cur ego si nequeo ignoroque poeta salutor?

DE ARTE POETICA

cur nescire pudens prave quam discere malo?
versibus exponi tragicis res comica non volt;
indignatur item privatis ac prope socco 90
dignis carminibus narrari cena Thyestae:
singula quaeque locum teneant sortita decentem.
interdum tamen et vocem comoedia tollit
iratusque Chremes tumido delitigat ore;
et tragicus plerumque dolet sermone pedestri, 95
Telephus et Peleus cum pauper et exsul uterque
proicit ampullas et sesquipedalia verba,
si curat cor spectantis tetigisse querella.
non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunt
et quocumque volent animum auditoris agunto. 100
ut ridentibus adrident, ita flentibus adflent
humani voltus. si vis me flere, dolendum est
primum ipsi tibi: tum tua me infortunia laedent,
Telephe vel Peleu; male si mandata loqueris,
aut dormitabo aut ridebo. tristia maestum 105
vultum verba decent, iratum plena minarum,
ludentem lasciva, severum seria dictu.
format enim natura prius nos intus ad omnem
fortunarum habitum: iuvat aut inpellit ad iram
aut ad humum maerore gravi deducit et angit: 110
post effert animi motus interprete lingua.
si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum.

DE ARTE POETICA

intererit multum, Davosne loquatur an heros,
maturusne senex an adhuc florente iuventa 115
fervidus, et matrona potens an sedula nutrix,
mercatorne vagus cultorne virentis agelli,
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.
aut famam sequere aut sibi convenientia finge
scriptor. honoratum si forte reponis Achillem, 120
inpiger, iracundus, inexorabilis, acer
iura neget sibi nata, nihil non adroget armis.
sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
siquid inexpertum scaenae committis et audes 125
personam formare novam, servetur ad imum,
qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
difficile est proprie communia dicere, tuque
rectius Iliacum carmen deducis in actus
quam si proferres ignota indictaque primus: 130
publica materies privati iuris erit, si
non circa vilem patulumque moraberis orbem
nec verbo verbum curabis reddere fidus
interpretes nec desilies imitator in artum,
unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex, 135
nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
'fortunam Priami cantabo et nobile bellum.'
quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
parturient montes, nascetur ridiculus mus.

DE ARTE POETICA

quanto rectius hic, qui nil molitur inepte: 140
 'dic mihi, Musa, virum, captae post tempora Troiae
 qui mores hominum multorum vidit et urbes.'
 non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
 cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
 Antiphaten Scyllamquē et cum Cyclope Charybdim; 145
 nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri
 nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo:
 semper ad eventum festinat et in medias res
 non secus ac notas auditorem rapit et quæ
 desperat tractata nitescere posse relinquit 150
 atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
 primo ne medium, medio ne discrepet imum.
 tu, quid ego et populus mecum desideret, audi,
 si plausoris eges aulaea manentis et usque
 sessuri, donec cantor 'vos plaudite' dicat. 155
 aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
 mobilibusque decor naturis dandus et annis.
 reddere qui voces iam scit puer et pede certo
 signat humum, gestit paribus concludere et iram
 colligit ac ponit temere et mutatur in horas. 160
 inerbis iuvenis, tandem custode remoto,
 gaudet equis canibusque et aprici gramine campi,
 cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
 utilium tardus provisor, prodigus aeris,
 sublimis cupidusque et amata relinquere pernix. 165
 conversis studiis aetas animusque virilis

DE ARTE POETICA

quaerit opes et amicitias, inservit honori,
 commisisse cavet quod mox mutare laboret.
 multa senem circumveniunt incommoda, vel quod
 quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti, 170
 vel quod res omnis timide gelideque ministrat,
 dilator, spe longus, iners avidusque futuri,
 difficilis, querulus, laudator temporis acti
 se puero, castigator censorque minorum.
 multa ferunt anni venientes commoda secum, 175
 multa recedentes adimunt: ne forte seniles
 mandentur iuveni partes pueroque viriles:
 semper in adiunctis aevoque morabitur aptis.
 aut agitur res in scaenis aut acta refertur.
 segnius inritant animos demissa per aurem 180
 quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae
 ipse sibi tradit spectator: non tamen intus
 digna geri promes in scaenam multaque tolles
 ex oculis, quae mox narret facundia praesens:
 ne pueros coram populo Medea trucidet 185
 aut humana palam coquat exta nefarius Atreus
 aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
 quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
 neve minor neu sit quinto productior actu
 fabula quae posci volt et spectanda reponi. 190
 nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
 inciderit, nec quarta loqui persona laboret.
 actoris partis chorus officiumque virile
 defendat, neu quid medios intercinat actus
 quod non proposito conducat et haereat apte. 195
 ille bonis faveatque et consilietur amice

DE ARTE POETICA

et regat iratos et amet pacare tumentis,
ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
iustitiam legesque et apertis otia portis,
ille tegat conmissa deosque precetur et oret, 200
ut redeat miseris, abeat Fortuna superbis.
tibia non ut nunc orichalco vincta tubaeque
aemula, sed tenuis simplexque foramine paucō
adspirare et adesse choris erat utilis atque
nondum spissa nimis complere sedilia flatu; 205
quo sane populus numerabilis, utpote parvos,
et frugi castusque verecundusque coibat.
postquam coepit agros extendere victor et urbis
latior amplecti murus vinoque diurno
placari Genius festis inpune diebus, 210
accessit numerisque modisque licentia maior.
indoctus quid enim saperet liberque laborum
rusticus urbano confusus, turpis honesto?
sic priscae motumque et luxuriam addidit arti
tibicen traxitque vagus per pulpita vestem; 215
sic etiam fidibus voces crevere severis,
et tulit eloquium insolitum facundia praeceps
utiliumque sagax rerum et divina futuri
sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
carmine qui tragico vilem certavit ob hircum, 220
mox etiam agrestis satyros nudavit et asper
incolumi gravitate iocum temptavit eo quod
inlecebris erat et grata novitate morandus

DE ARTE POETICA

spectator functusque sacris et potus et exlex.
verum ita risores, ita commendare dicacis 225
conveniet satyros, ita vertere seria ludo,
ne, quicumque deus, quicumque adhibebitur heros,
regali conspectus in auro nuper et ostro,
migret in obscuras humili sermone tabernas
aut, dum vitat humum, nubis et inania captet. 230
effutire levis indigna tragoedia versus,
ut festis matrona moveri iussa diebus,
intererit satyris paulum pudibunda protervis.
non ego inornata et dominantia nomina solum
verbaque, Pisones, satyrorum scriptor amabo 235
nec sic enitar tragico differre colori,
ut nihil intersit, Davusne loquatur et audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum,
an custos famulusque dei Silenus alumni.
ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quisvis 240
speret idem, sudet multum frustra que laboret
ausus idem: tantum series iuncturaque pollet,
tantum de medio sumptis accedit honoris.
silvis deducti caveant me iudice Fauni,
ne velut innati triviis ac paene forenses 245
aut nimium teneris iuvenentur versibus umquam
aut inmunda crepent ignominiosa que dicta.
offenduntur enim, quibus est equus et pater et res,
nec, siquid fricti ciceris probat et nucis emptor,
aequis accipiunt animis donantve corona. 250
syllaba longa brevi subiecta vocatur iambus,
pes citus: unde etiam trimetris ad crescere iussit
nomen iambeis, cum senos redderet ictus,
primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,

DE ARTE POETICA

tardior ut paulo graviorque veniret ad auras, 255
 spondeos stabilis in iura paterna recepit
 commodus et patiens, non ut de sede secunda
 cederet aut quarta socialiter. hic et in Acci
 nobilibus trimetris adparet rarus et Enni
 in scaenam missos cum magno pondere versus 260
 aut operae celeris nimium curaque carentis
 aut ignoratae premit artis crimine turpi.
 non quivis videt inmodulata poemata iudex
 et data Romanis venia est indigna poetis.
 idcircone vager scribamque licenter? an omnis 265
 visuros peccata putem mea, tutus et intra
 spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
 non laudem merui. vos exemplaria Graeca
 nocturna versate manu, versate diurna.
 at vestri proavi Plautinos et numeros et 270
 laudavere sales, nimium patienter utrumque,
 ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
 scimus inurbanum lepido seponere dicto
 legitimumque sonum digitis callemus et aure.
 ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ 275
 dicitur et plaustri vexisse poemata Thespis,
 quæ canerent agerentque peruncti faecibus ora.
 post hunc personæ pallæque repertor honestæ
 Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis
 et docuit magnumque loqui nitique cothurno. 280
 successit vetus his comoedia, non sine multa
 laude; sed in vitium libertas excidit et vim
 dignam lege regi: lex est accepta chorusque

DE ARTE POETICA

turpiter obticuit sublato iure nocendi.
 nil intemptatum nostri liquere poetae 235
 nec minimum meruere decus vestigia Graeca
 ausi deserere et celebrare domestica facta
 vel qui praetextas vel qui docuere togatas.
 nec virtute foret clarisve potentius armis
 quam lingua Latium, si non offenderet unum 290
 quemque poetarum limae labor et mora. vos, o
 Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
 multa dies et multa litura coercuit atque
 praesectum deciens non castigavit ad unguem.
 ingenium misera quia fortunatius arte 295
 credit et excludit sanos Helicone poetas
 Democritus, bona pars non unguis ponere curat,
 non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
 nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
 si tribus Anticyris caput insanabile numquam 300
 tonsori Licino conmiserit. o ego laevus,
 qui purgor bilem sub verni temporis horam.
 non alius faceret meliora poemata; verum
 nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
 reddere quae ferrum valet exsors ipsa secandi; 305
 munus et officium, nil scribens ipse, docebo,
 unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
 quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.
 scribendi recte sapere est et principium et fons.
 rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae 310
 verbaque provisam rem non invita sequentur.

DE ARTE POETICA

qui didicît, patriae quid debeat et quid amicis,
 quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
 quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
 partes in bellum missi ducis, ille profecto 315
 reddere personae scit convenientia cuique.
 respicere exemplar vitae morumque iubebo
 doctum imitatorem et vivas hinc ducere voces.
 interdum speciosa locis morataque recte
 fabula nullius veneris, sine pondere et arte, 320
 valdius oblectat populum meliusque moratur
 quam versus inopes rerum nugaeque canorae.
 Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo
 Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
 Romani pueri longis rationibus assem 325
 discunt in partis centum diducere. 'dicat
 filius Albini: si de quincunce remota est
 uncia, quid superat? poteras dixisse.' 'triens.' 'eu,
 rem poteris servare tuam. redit uncia, quid fit?'
 'semis.' an, haec animos aerugo et cura peculi 330
 cum semel imbuerit, speremus carmina fingi
 posse linenda cedro et levi servanda cupresso?
 aut prodesse volunt aut delectare poetae
 aut simul et iucunda et idonea dicere vitae.
 quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta 335
 percipiant animi dociles teneantque fideles:
 omne supervacuum pleno de pectore manat.
 ficta voluptatis causa sint proxima veris:
 ne quodcumque volet poscat sibi fabula credi
 neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo. 340

DE ARTE POETICA

centuriae seniorum agitant expertia frugis,
celsi praetereunt austera poemata Ramnes:
omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci
lectorem delectando pariterque monendo.
hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit 345
et longum noto scriptori prorogat aevum.
sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
nam neque chorda sonum reddit quem volt manus et mens,
poscentique gravem persaepe remittit acutum,
nec semper feriet quodcumque minabitur arcus. 350
verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
offendar maculis, quas aut incuria fudit
aut humana parum cavit natura. quid ergo est?
ut scriptor si peccat idem librarius usque,
quamvis est monitus, venia caret, et citharoedus 355
ridetur, chorda qui semper oberrat eadem,
sic mihi, qui multum cessat, fit Choerilus ille,
quem bis terve bonum cum risu miror; et idem
indignor, quandoque bonus dormitat Homerus;
verum operi longo fas est obrepere somnum. 360
ut pictura poesis: erit quae, si propius stes,
te capiat magis, et quaedam, si longius abstes;
haec amat obscurum, volet haec sub luce videri,
iudicis argutum quae non formidat acumen;
haec placuit semel, haec deciens repetita placebit. 365
o maior iuvenum, quamvis et voce paterna
fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dictum
tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
recte concedi: consultus iuris et actor
causarum mediocris abest virtute disertis 370

DE ARTE POETICA

Messallae nec scit quantum Cascellius Aulus,
 sed tamen in pretio est: mediocribus esse poetis
 non homines, non di, non concessere columnae.
 ut gratas inter mensas symphonia discors
 et crassum unguentum et Sardo cum melle papaver 375
 offendunt, poterat duci quia cena sine istis:
 sic animis natum inventumque poema iuvandis,
 si paulum summo decessit, vergit ad imum.
 ludere qui nescit, campestribus abstinet armis
 indoctusque pilae discive trochive quiescit, 380
 ne spissae risum tollant inpune coronae:
 qui nescit versus, tamen audet fingere. quidni?
 liber et ingenuus, praesertim census equestrem
 summam nummorum vitioque remotus ab omni.
 tu nihil invita dices faciesve Minerva: 385
 id tibi iudicium est, ea mens. siquid tamen olim
 scripseris, in Maeci descendat iudicis auris
 et patris et nostras nonumque prematur in annum
 membranis intus positis: delere licebit,
 quod non edideris, nescit vox missa reverti. 390
 silvestris homines sacer interpretisque deorum
 caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,
 dictus ob hoc lenire tigres rabidosque leones;
 dictus et Amphion, Thebanae conditor urbis,
 saxa movere sono testudinis et prece blanda 395
 ducere quo vellet. fuit haec sapientia quondam,
 publica privatis secernere, sacra profanis,
 concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
 oppida moliri, leges incidere ligno.
 sic honor et nomen divinis vatibus atque 400

DE ARTE POETICA

carminibus venit. post hos insignis Homerus
Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
versibus exacuit; dictae per carmina sortes
et vitae monstrata via est et gratia regum
Pieriis temptata modis ludusque repertus 405
et longorum operum finis: ne forte pudori
sit tibi Musa lyrae sollers et cantor Apollo.
natura fieret laudabile carmen an arte,
quaesitum est: ego nec studium sine divite vena
nec rude quid prosit video ingenium: alterius sic 410
altera poscit opem res et coniurat amice.
qui studet optatam cursu contingere metam,
multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit,
abstinuit venere et vino; qui Pythia cantat
tibicen, didicit prius extimuitque magistrum. 415
nunc satis est dixisse 'ego mira poemata pango;
occupet extremum scabies; mihi turpe relinqui est
et quod non didici sane nescire fateri'.
ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas,
adsentatores iubet ad lucrum ire poeta 420
dives agris, dives positus in fenore nummis.
si vero est, unctum qui recte ponere possit
et spondere levi pro paupere et eripere artis
litibus inplicitum, mirabor, si sciet inter-
noscere mendacem verumque beatus amicum. 425
tu seu donaris seu quid donare voles cui,
nolito ad versus tibi factos ducere plenum
laetitiae; clamabit enim 'pulchre, bene, recte',

DE ARTE POETICA

pallescet, super his etiam stillabit amicis
 ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram. 430
 ut, qui conducti plorant in funere, dicunt
 et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic
 derisor vero plus laudatore movetur.
 reges dicuntur multis urgere culillis
 et torquere mero, quem perspexisse laborent 435
 an sit amicitia dignus; si carmina condes,
 numquam te fallent animi sub vulpe latentes.
 Quintilio siquid recitares, 'corrige sodes
 hoc' aiebat 'et hoc'. melius te posse negares
 bis terque expertum frustra: delere iubebat 440
 et male tornatos incudi reddere versus.
 si defendere delictum quam vertere mallet,
 nullum ultra verbum aut operam insumebat inanem,
 quin sine rivali teque et tua solus amares.
 vir bonus et prudens versus reprehendet inertis, 445
 culpabit duros, incomptis adlinet atrum
 transverso calamo signum, ambitiosa recidet
 ornamenta, parum claris lucem dare coget,
 arguet ambigue dictum, mutanda notabit:
 fiet Aristarchus; non dicet 'cur ego amicum 450
 offendam in nugis?' hae nugae seria ducent
 in mala derisum semel exceptumque sinistre.
 ut mala quem scabies aut morbus regius urget
 aut fanaticus error et iracunda Diana,
 vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam 455

DE ARTE POETICA

qui sapiunt, agitant pueri incautique sequuntur.
hic, dum sublimis versus ructatur et errat,
si veluti merulis intentus decedit auceps
in puteum foveamve, licet 'succurrite' longum
clamet, 'io cives', non sit qui tollere curet. 460
si curet quis opem ferre et demittere funem,
'qui scis, an prudens huc se deiecerit atque
servari nolit?' dicam Siculique poetae
narrabo interitum. 'deus immortalis haberi
dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam 465
insiluit. sit ius liceatque perire poetis:
invitum qui servat, idem facit occidenti.
nec semel hoc fecit nec, si retractus erit, iam
fiet homo et ponet famosae mortis amorem.
nec satis adparet, cur versus factitet, utrum 470
minxerit in patrios cineres an triste bidental
moverit incestus: certe furit ac velut ursus,
obiectos caveae valuit si frangere clatros,
indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
quem vero arripuit, tenet occiditque legendo, 475
non missura cutem nisi plena cruoris hirudo.'

DEUTSCHLAND

Die deutsche Literatur des 19. Jahrhunderts
ist eine Zeit der großen Dichtung, die in
ihren Werken die tiefsten Gedanken der
Menschheit zum Ausdruck bringt.

ZFB:2 Entsäuerung

05. Juli 2013

57. 8° 750

SLUB Dresden

2 0585682

